

พระครูสันติวรคุณ

(คำแพง อดุลสนฺโต)

อดีตเจ้าอาวาสวัดบุญญานุสรณ์

เจ้าคณะตำบลหนองวัวซอ (ธ)

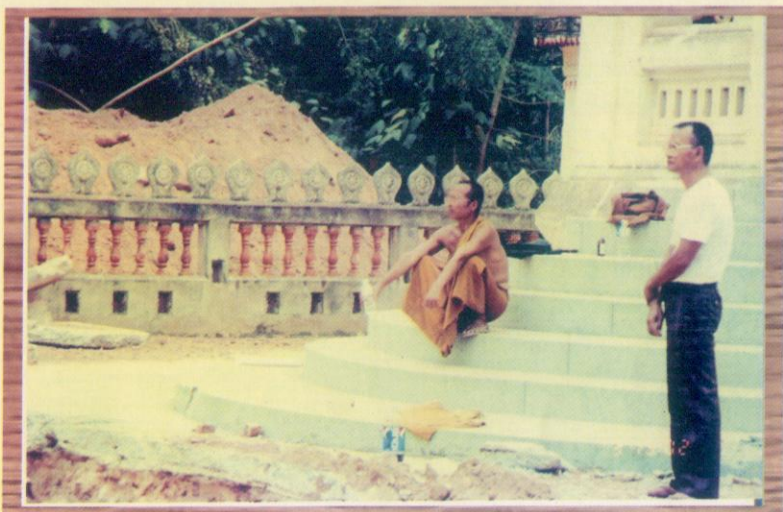

พระครูสันติวรคุณ รับโล่รางวัลเสมาธรรมจักรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี สาขาผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ปี พ.ศ. ๒๕๔๑

พระครูสันติวรคุณ กับบรรดาศิษยานุศิษย์

พระครูสันติวรคุณ ประธานผู้ริเริ่มดำเนินการก่อสร้างอุโบสถ

เริ่มดำเนินการก่อสร้างอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐

กฐินสามัคคีเพื่อสมทบทุนก่อสร้างอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒

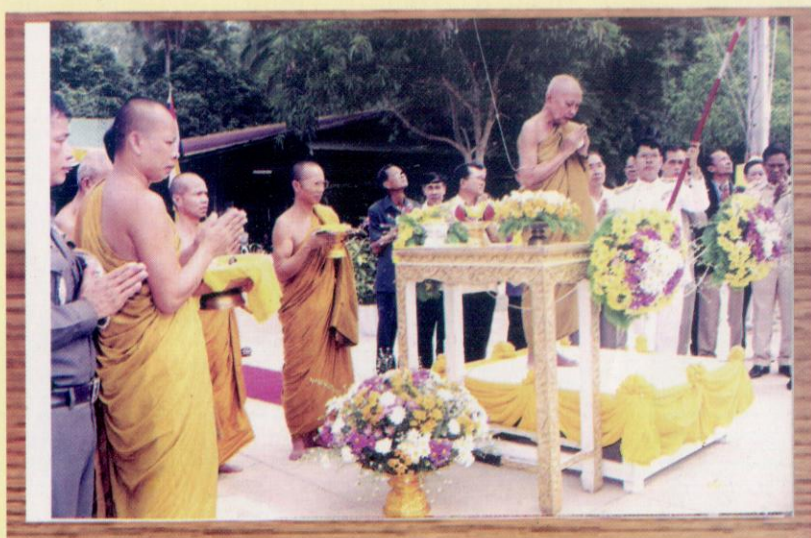
การก่อสร้างฐานรากอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒

ขนาด กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๕๐ เมตร สูง ๓๒ เมตร

พิธีเททองหล่อพระประธานอุโบสถปางแสงแสน ปี พ.ศ. ๒๕๔๓

สมเด็จพระญาณวโรดม เป็นองค์ประธานประกอบพิธี
เททองหล่อพระประธาน

นายขวัญชัย วดวงค์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทยประธานฝ่ายฆราวาส
และนายดำรงค์ รัตนพานิช ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ในงานทอดกฐิน
สามัคคี

พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการก่อสร้าง

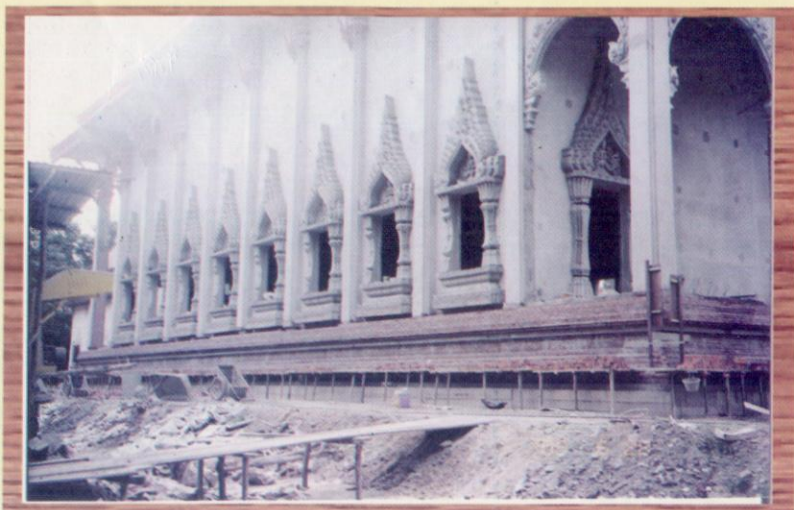

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ร่วมกันก่อสร้างโครงสร้างหลังคา

หัวหน้าช่างและทีมงานก่อสร้างอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๔

ภาพอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๕๔๕

ภายในอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๕

พระครูสันติวรคุณ (หลวงพ่อดำแพง อดตสฺนฺโต)

มรณภาพ ปี พ.ศ.๒๕๔๖

ประกอบพิธียกช่อฟ้าและยกฉัตรอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๕๔๗

พระราชวรญาณมุนี เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู
ประกอบพิธียกฉัตรอุโบสถ ปีพ.ศ. ๒๕๔๗

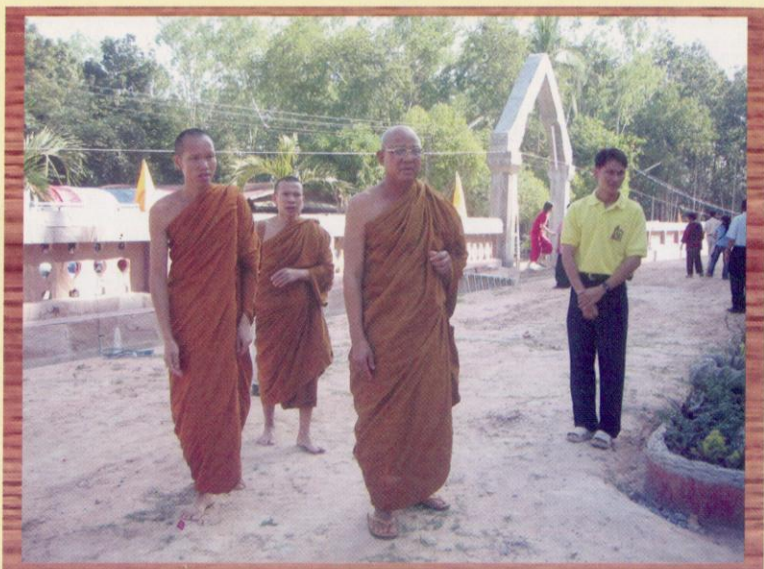

งานก่อสร้างประดับตกแต่งอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗

สภาพอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

พระอาจารย์ทองพูน กาญจน รักษาการเจ้าอาวาสต้อนรับ
ดร.พระครูพิศาลคณานุกิจ เป็นองค์ประธานทอดกฐินสามัคคีปี ๒๕๔๘

นายประยุทธ์ รัชตวรรณ นายอำเภอหนองวัวซออ่านประกาศ
พระบรมราชโองการพระราชทานวิสุงคามสีมา ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

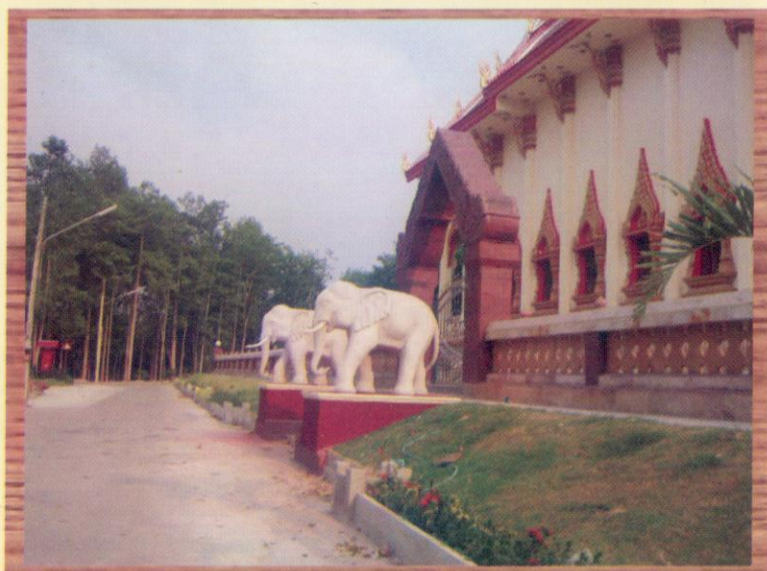
ภาพอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙

พระประธานภายในอุโบสถ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙

ภาพอุโบสถที่ก่อสร้างเสร็จแล้วในปัจจุบัน

กำแพงแก้ว ชุ่มประตูปุโบสถในปัจจุบัน

อาสน์สงฆ์ในอุโบสถ ขนาดกว้าง ๙ ม. ยาว ๑๒ ม. สูง .๓๐ ม.

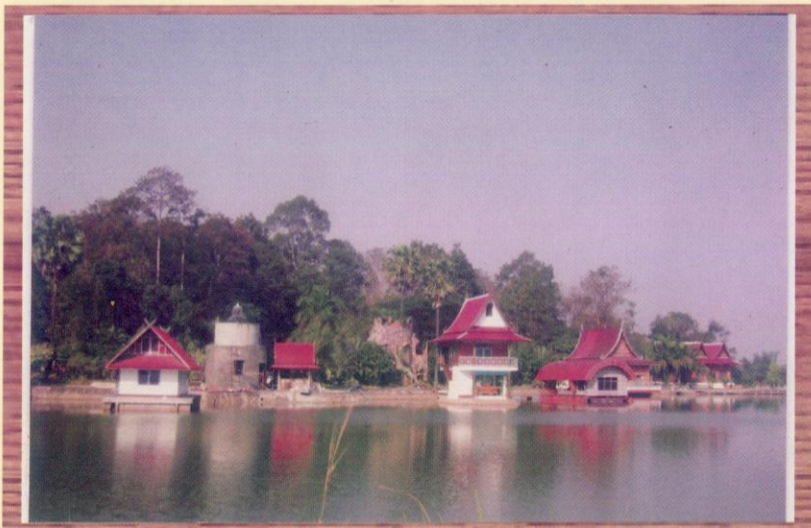

พระประธานอุโบสถ ขนาดหน้าตัก ๓.๓๕ ม.

ปางมารวิชัยสมัยเชียงแสน

ภาพอุโบสถ ถ่ายทางอากาศ

ภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดบุญญานุสรณ์

สารบัญ

คำปรารภ	
ประวัติวัดบุญญานุสรณ์	๑
ประวัติการก่อสร้างอุโบสถ	๕
ประวัติพระครูสันติวรคุณ	๗
การพึ่งเทศน์และการปฏิบัติธรรม	๑๑
ธรรมกับกิเลส	๒๖
การสร้างวัด	๔๐
การผูกพัทธสีมา	๔๑
นามศัพท์ที่เกี่ยวกับพิธี	๔๔
คำสวดถอนสีมา	๔๕
คำทักษิณมุต	๔๖
คำสวดสมมติสีมา	๔๗
สมาธิวิธี	๔๙
คำอธิษฐานในการทำบุญ	๕๙
คำถวายอุโบสถ	๕๙
คำอาราธนา	๖๐
คำถวายทาน	๖๒
คำบูชาวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๖๙
กฐินวิธี	๗๗
พิธีเข้าพรรษา	๘๐
เทวดาปัตติทานคาถา	๘๓
สัตพปัตติทานคาถา	๘๓
บรรณานุกรม	๘๖

คำปรารภ

งานผูกพัทธสีมา ตัดลูกนิมิตอุโบสถ วัดบุญญานุสรณ์ พระเถระผู้ใหญ่ ได้ปรารภว่า สมควรจะมีหนังสือเป็นอนุสรณ์ ในการจัดงาน เพื่อจะได้จารึกประวัติไว้เป็นหลักฐาน ให้ลูกหลาน และอนุชนรุ่นหลัง ได้ระลึกและสำนึกในเกียรติคุณของบูรพาจารย์ และใช้เป็นคู่มือสำหรับผู้สนใจได้ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้าถึงประวัติภูมิหลังท้องถิ่นของเรา

วัดบุญญานุสรณ์ ได้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๖๙ โดยอาศัยบุญญาบารมีของ หลวงปู่บุญ ปัญญาวุฒโท ซึ่งขณะนั้นพำนักปฏิบัติธรรมอยู่ร่วมกับ หลวงปู่ขาว อนาลโย และพระเถระอีกหลายรูป ต่อมาจึงได้ดำเนินการก่อสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นโดยมี หลวงปู่เพชร กิตติวันโณ เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ที่ได้นำความเจริญมาสู่วัดในยุคนั้น

อีกส่วนหนึ่งที่จะขอกล่าวถึงในที่นี้คือการก่อสร้างอุโบสถหลังนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ก็ได้อาศัยกำลังศรัทธาญาติโยมของ พระครูสันติวรคุณ (หลวงพ่อคำแพง อัตตสันโต) จากอำเภอหนองวัวซอ จากจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น หนองบัวลำภู กรุงเทพฯ และจากจังหวัดอื่นๆอีกที่ได้นำจุปัจจัยมาถวายเป็นค่าก่อสร้างกว่า ๓๐ ล้านบาท จนแล้วเสร็จ จึงได้มีวันฉลองอุโบสถ และมีหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นเป็นอนุสรณ์ ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาที่ทุกท่านได้บริจาคทรัพย์ในการนี้ จงปราศจากทุกข์โศก โรคภัย นานาประการ เจริญงอกงามในธรรมเป็นนิตย์ ทั้งอาชีพ หน้าที่การงานทุกประการ

การจัดทำหนังสือเล่มนี้ ความบกพร่องย่อมมีปรากฏแน่นอน หวังว่าคงได้รับการอภัยจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย แต่บุญกุศลที่เกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานครั้งนี้ ขอโน้มถวายเป็นกุศลแด่ “ท่านบูรพาจารย์ของวัดบุญญานุสรณ์ทั้งหมด”

วัดบุญญานุสรณ์

ประวัติวัดบุญญานุสรณ์

วัดบุญญานุสรณ์เป็นวัดเก่าแก่อายุนานพอสมควร จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙ โดยอาศัยบารมีของ หลวงปู่บุญ ปัญญาวิมุตโต ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดในการสร้างวัดนี้

ในยุคนั้น หลวงปู่บุญ มักออกธุดงค์เพื่อการบำเพ็ญภาวนาอยู่แถว พระบาทบัวบกเป็นประจำนั้น ครั้งหนึ่งท่านได้บำเพ็ญภาวนาอยู่ ณ วัดป่าพานหลวง ซึ่งอยู่ห่างวัดบุญญานุสรณ์นี้ไปประมาณ ๘-๙ ก.ม. ตอนนั้นบริเวณวัดบุญญานุสรณ์ยังรกร้างไม่มีบ้านเรือนผู้คนแม้แต่หลังเดียว มีสภาพดั้งเดิมเป็นป่าดงดิบเต็มไปด้วย ต้นไม้ใหญ่นานาชนิดขึ้น จนมองไม่เห็นแดดตลอดทั้งวัน ไม่มีใครคิดมาก่อนเลยว่าสถานที่แห่งนี้จะกลายเป็นวัดวาอารามขึ้นมาให้พวกเราได้เห็นอย่างทุกวันนี้

จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งวัดบุญญานุสรณ์ เกิดจากคำบัญชาของหลวงปู่บุญฯ ในวันหนึ่งหลังฉันภัตตาหารเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านได้ปรารภกับพระที่อยู่กับท่านขณะนั้นหลายรูป รวมทั้งหลวงปู่ขาว อนาลโย ว่าสถานที่พำนักอยู่นั้นไม่ใช่ธรณีสัณฐาน เพราะเราขาดสัปปายะหลายประการ สถานที่ ๆ เหมาะสมจะเป็นอาราม ในอนาคต อยู่ทางทิศตะวันออก ห่างจากที่นั่นไปประมาณ ๕ - ๖ ก.ม. เป็นบริเวณที่มีลำห้วยคดเคี้ยวไปมาไหลผ่าน ท่านขอให้คณะสงฆ์ลองสำรวจค้นหาสถานที่ใหม่ดังที่ท่านอธิบายไว้ว่ามีอยู่หรือไม่ โดยขณะนั้นมี อาจารย์ชั้นหรือพระชั้นเป็น ผู้อาสาดำเนินการสำรวจขั้นต้นหลวงปู่บุญฯจึงแนะนำผู้สำรวจเพิ่มเติมว่า เมื่ออยู่ในพื้นที่นั้นแล้วขอให้สังเกตสถานที่ลักษณะดังต่อไปนี้เป็นสำคัญคือ

๑. บริเวณลำห้วยคดเคี้ยวไปมา ในลำห้วยมีน้ำไหลตลอดปี
๒. เป็นบริเวณที่ใกล้เส้นทางเกวียนไปยังหนองบัวลำภู

ถ้าพบสถานที่ตามลักษณะ ๒ ประการนี้แล้วให้กลับมารายงานให้
ท่านทราบโดยเร็ว

หลังจากนั้น พระอาจารย์ขันและคณะสำรวจ ได้ออกเดินทางสำรวจ
ค้นหาสถานที่ตามที่ท่านระบุ โดยตอนแรกก็ไม่แน่ใจว่าจะหาสถานที่นั้นได้
อย่างไรเพราะว่าเป็นป่าไปเสียทั้งหมด จะเดินทางไปไหนต้องใช้เวลาเดินทาง
หลายชั่วโมง แต่อาจารย์ขันก็ไม่ละความพยายามราวกับว่ามีอะไรติดใจ
ให้ท่านมุ่งมั่นเพื่อให้พบสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ให้ได้ ค้นหาอยู่หลายวันจึง
พบสถานที่ซึ่งมีลำห้วยน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปีตามที่ระบุ เมื่อพบแล้วอาจารย์
ขันจึงรีบกลับไปเรียนให้หลวงปู่ทราบ จากนั้นท่านจึงได้เดินทางมาสำรวจดู
ด้วยตนเอง แล้วก็กำหนดขอบเขตสถานที่ให้ชัดเจนเป็นที่อ้างอิงได้

เมื่อท่านกำหนดตำแหน่งสถานที่แห่งนี้ไว้แล้ว ท่านจึงเดินทางไป
จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนิมนต์ ท่านอาจารย์เพชร กิตติวัณโณ มาเป็น
ผู้ทำการก่อสร้างกุฏิและศาลาตามลำพัง เพื่อให้พระเถระได้อยู่อาศัยเป็นการ
ชั่วคราวก่อน พอถึงตอนนั้น ท่านได้มีโอกาสได้เข้าไปกราบเรียน พระเดช
พระคุณท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล) ที่วัดโพธิสมภรณ์ อุดรธานี
ให้ทราบ ท่านเจ้าคุณได้มีเมตตาขานานนามอารามแห่งนี้ว่า วัดบุญญานุสรณ์
ซึ่งความหมายก็คือ อนุสรณ์ของท่านหลวงปู่บุญนั้นเอง จากปี พ.ศ. ๒๕๖๙
เป็นต้นมาจนถึงสมัยปัจจุบันวัดบุญญานุสรณ์จัดเป็นวัดของคณะสงฆ์ธรรมยุต
ในลำดับต่อจากวัดโพธิสมภรณ์ จึงมีความหมายสำคัญยิ่งและมีครูบาอาจารย์
หลายท่าน ได้มีโอกาสมาอยู่จำพรรษา เป็นต้นว่า หลวงปู่ขาว อนาลโย,
หลวงปู่ชอบ ฐานสโม, หลวงปู่หลุย จันทสาโร และครูบาอาจารย์อีก
หลายท่านที่ไม่อาจจะเอ่ยนามได้ทั้งหมดก็เคยอยู่บำเพ็ญเพียรที่นี่ เมื่อวัดนี้
ตั้งมั่นเป็นปึกแผ่นแน่นหนาแล้ว ก็มีการแผ่ขยายวัดสาขาแยกออกไปตั้ง
หลายแห่ง เป็นต้นว่าวัดบุญญานุสรณ์บ้านโคกก่อง วัดหนองแขวงยาวบ้าน

หนองแขวงยาว วัดขันธเสมารามบ้านหนองบัวบาน วัดศรีหมากหญ้าบ้าน
หมากหญ้า เป็นต้น ซึ่งวัดแต่ละวัดที่แยกออกไปนั้นก็เป็นการมั่นคงถาวร
ตลอดมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

หวังว่า ประวัติความเป็นมา ของ วัดบุญญานุสรณ์ ที่ได้ลำดับมา
โดยสังเขปนี้ คงมีเนื้อหาอันเป็นประโยชน์แก่ท่านสาธุชนทั้งหลายบ้างไม่มาก
ก็น้อย

พระครูสันติวรคุณ

เรียบเรียง

@@@@@@@@@@

ที่ตั้ง อาณาเขต ภูมิประเทศ

ที่ตั้งและพื้นที่

ตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ ๒๖ ถนนสายอุดรธานี-หนองบัวลำภู บ้านหนองวัวซอ ตำบลหนองวัวซอ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี อาณาบริเวณตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๑๓๐๗๙ เล่ม ๑๓ หน้า ๓๙ รวม ๑๓๕ ไร่ ๓ งาน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จรดที่ดินราษฎร
ทิศใต้	จรดโรงพยาบาลหนองวัวซอ
ทิศตะวันออก	จรดที่ดินราษฎรและถนนสายอุดรธานี-หนองบัวลำภู
ทิศตะวันตก	จรดลำน้ำห้วยหลวง

ภูมิประเทศ

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบ ใกล้กับเทือกเขาภูพานน้อย สภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ธรรมชาติที่มีลักษณะป่าและดินสภาพอุดมสมบูรณ์มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น

ประวัติการก่อสร้างอุโบสถ

การก่อสร้างอุโบสถของวัดบุญญานุสรณ์นี้ริเริ่มจาก พระเดชพระคุณ พระครูสันติวรคุณ(คำแพง อดตสนโต) เจ้าอาวาสวัดบุญญานุสรณ์ในขณะนั้น ซึ่งท่านได้พิจารณาเห็นว่าอุโบสถหลังเก่านี้ได้แตกร้าวและชำรุด และอีกไม่นานคงจะพังลงมาแน่นอน ท่านจึงได้ประชุมคณะสงฆ์ และชาวบ้านชาวอำเภอนองว้าวซอ และคณะลูกศิษย์ จึงได้ตกลงกันว่าควรที่จะสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเก่า หลวงพ่อคำแพงฯท่านจึงได้พิจารณาเลือกสถานที่ก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ ณ บริเวณหน้าอุโบสถหลังเก่าแล้วดำเนินการปรับพื้นที่ โดยให้บูรณะรักษาอุโบสถหลังเก่าไว้

จากนั้น หลวงพ่อคำแพงฯท่าน จึงได้เป็นองค์ประธานนำพาญาติโยมเริ่มดำเนินการก่อสร้างอุโบสถ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ยกเสาเอกอุโบสถ จัดกรฐินสามัคคีกองละ ๑๐,๐๐๐ บาทได้เงินประมาณ ๖ ล้านบาท

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๑ ได้รับ พระบรมราชานุญาต ให้เชิญตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ (ภ.ป.ร.) ประดิษฐานหน้าบันอุโบสถเพื่อแสดงความจงรักภักดีและร่วมเฉลิมฉลอง ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ (หนังสืออนุญาต จากสำนักราชเลขาธิการ พระบรมมหาราชวัง ที่ รล ๐๐๐๓/๑๓๕๔๕ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๔๑)

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๔๑ ได้ทำพิธี เททองหล่อพระประธาน สมัยเชียงแสนปางมารวิชัย

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๒ ทำพิธียกพระประธานเข้าอุโบสถ พร้อมกันนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงอนุญาตให้ใช้พระนามาภิไธยย่อ (สว.) ประดิษฐาน ณ แท่นพระปฏิมากรประจำอุโบสถอีกด้วย ยังความสำนึกในพระกรุณาธิคุณแก่ชาวจังหวัดอุดรธานีและชาวอำเภอนหนองวัวซออย่างล้นพ้น

การก่อสร้างอุโบสถได้ดำเนินมาจนถึงเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๔๖ รวมเป็นระยะเวลา นาน ๗ ปี พระครูสันติวรคุณ(หลวงพ่อคำแพง อดตฺสฺนฺโต) ได้มรณภาพลง พระเถระผู้ใหญ่จึงได้มีมติเห็นชอบให้ พระอาจารย์ทองพูน กาญจนโณ รับการแต่งตั้งเป็นรักษาการเจ้าอาวาสวัดบุญญานุสรณ์พร้อมกันนี้ได้นำพาญาติโยม ดำเนินการก่อสร้างอุโบสถ สานต่อจากเดิมที่ค้างไว้

ล่วงมาถึงเดือนมีนาคม ๒๕๔๙ การก่อสร้างอุโบสถ จึงแล้วเสร็จ รวมระยะเวลาการก่อสร้างนาน ๑๐ ปี โดยมีมูลค่าของการก่อสร้างอุโบสถ ทั้งสิ้นกว่า ๓๐ ล้านบาท ทั้งนี้ไม่รวมค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ ต้นไม้ ที่ได้จากการบริจาค และไม่รวมค่าแรงงาน ที่คณะศิษยานุศิษย์ทางฝ่ายฆราวาสและฝ่ายบรรพชิต ได้ร่วมสามัคคี ระดมสรรพกำลังกาย กำลังใจและกำลังศรัทธา จนกลายเป็นอุโบสถขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความสวยงาม ตั้งตระหง่าน แสดง และบ่งบอก ถึงความมีคุณค่ายิ่ง ทางศิลปะ วัฒนธรรม ของศาสนสถาน เพื่อพุทธศาสนิกชน และ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา จะได้ใช้ประโยชน์ ในการประกอบ ศาสนพิธี และเป็นแหล่งเรียนรู้ แห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับเยาวชน และอนุชนรุ่นหลังสืบไป

พระอาจารย์ทองพูน กาญจนโณ
รักษาการเจ้าอาวาสวัดบุญญานุสรณ์
เรียบเรียง

ประวัติพระครูสันติวรคุณ (หลวงพ่อดำแพง อุตตสนฺโต)

๑.ชาติภูมิ

พระครูสันติวรคุณ สกุลเดิม สารักษ์ เป็นบุตรของคุณ พ่อนุญกอง-
แม่หนูแดง สารักษ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๑ ที่บ้านหนองวัวซอ
ตำบลหนองวัวซอ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

มีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งหมด ๑๒ คน คือ

๑. นายแสวง สารักษ์
๒. พระครูสันติวรคุณ
๓. นายแปลง สารักษ์
๔. นายทองแดง สารักษ์
๕. นางสมบุญ สารักษ์(ภูสวัสดิ์)
๖. นางคุณ สารักษ์
๗. นางหมูน สารักษ์(มาแสง)
๘. พระอาจารย์ทองพูน กาญจโน
๙. พระอาจารย์ชยวัฒน์ อุตตมวงโส
๑๐. นางคำปุ่น สารักษ์(ภูเยี่ยมใจ)
๑๑. ด.ญ.แสง สารักษ์ (ถึงแก่กรรม ๒ ขวบ)
๑๒. ด.ช.หลอด สารักษ์(ถึงแก่กรรม ๓ เดือน)

๒. เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

ท่าน อุปสมบท เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ณ อุโบสถวัดบุญญานุสรณ์ โดยมี
พระครูประสิทธิ์คณานุกาญการ วัดบุญญานุสรณ์ เป็น พระอุปัชฌาย์
หลวงปู่พระครูสิริจันทร์วิวัฒน์ วัดหนองแขวงยาวเป็น พระกรรมวาจาจารย์
พระครูโสภณคณานุกรักษ์ วัดบุญญานุสรณ์ เป็น พระอนุสาวนาจารย์

๓. ประวัติการจำพรรษา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ในพรรษาที่ ๑ วัดบุญญานุสรณ์ และสอบได้นักธรรมชั้นตรี

ปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๖ ได้ไปอยู่จำพรรษากับหลวงปู่สิงห์ สุขบุญโญ
(พระวิจิตรธรรมภาณี) ที่วัดพระธาตุหนองบัวอำเภอมืองจังหวัดอุบลราชธานี
สอบได้นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ที่สนามสอบวัดสุปฏิญนาราม จังหวัด
อุบลราชธานีและจบพระปาฏิโมกข์

ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ กลับมาจำพรรษาที่วัดบุญญานุสรณ์เป็นครูสอนโรงเรียน
พระปริยัติธรรม และช่วยพัฒนาวัด โดยการสร้างกุฏิทรงไทยหลังแรก ของวัด
เมื่อการสอบนักธรรมเสร็จ ก็ออกเที่ยวธุดงค์ไปทางภาคเหนือ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ จำพรรษาที่วัดป่าหมางคละ บ้านปางลาว ตำบล
แม่ข้าวต้มหลวง อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จำพรรษาที่วัดถ้ำพระสบาย อำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง

ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จำพรรษาที่วัดอรุณบรรพต(ปัจจุบันวัดป่าวังศิลา)บ้านวัง
ตำบลสันมะค่า อำเภอบ้านแดด จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๕ จำพรรษาที่วัดเขาวงมหาวน

บ้านวังน้อยตำบล สันมะค่า อำเภอบำเหน็จ จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ จำพรรษาที่วัดถ้ำกลองเพล อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี(ปัจจุบันจังหวัดหนองบัวลำภู) เพื่อช่วยงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ขาว อนาลโย

ปี พ.ศ.๒๕๒๗ กลับไปจำพรรษาที่วัดเขาวงมหาวัน จังหวัดเชียงราย

ปี พ.ศ.๒๕๒๘ ได้กลับมาจำพรรษาที่วัดบุญญานุสรณ์ในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ และคณะพระเถระผู้ใหญ่มีมติแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เจ้าอาวาส

ปี พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๓๐ จำพรรษาที่วัดบุญญานุสรณ์

ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ กลับไปจำพรรษาที่วัดเขาวงมหาวัน ออกพรรษาแล้วจึงกลับมาจำพรรษาอยู่ที่ วัดบุญญานุสรณ์ จนกระทั่งมรณภาพ ในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖ รวมสิริอายุ ๕๓ ปี พรรษา ๓๒

๔. การศึกษา

โรงเรียนสายสามัญ

เรียนจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ (ชั้นสูงสุดของโรงเรียน) จากโรงเรียนบ้านหนองวัวซอ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐

โรงเรียนพระปริยัติ

สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี ปี พ.ศ.๒๕๑๔ ณ สนามสอบวัดบุญญานุสรณ์ จังหวัดอุดรธานี

สอบไล่ได้นักธรรมชั้นโท ปี พ.ศ.๒๕๑๕ ณ สนามสอบวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ปี พ.ศ.๒๕๑๖ ณ สนามสอบวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

๕. สมณศักดิ์และเกียรติประวัติ

สมณศักดิ์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็น เจ้าคณะตำบลหนองวัวซอ (ธ)

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็น พระอุปัชฌาย์

ได้รับการแต่งตั้ง สมณศักดิ์เป็น พระครูสันติวรคุณ

เกียรติประวัติ

ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับพระราชทานโล่รางวัล เสาเสมอธรรมจักร จาก
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สาขาผู้ทำคุณประโยชน์
ต่อพระพุทธศาสนา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับโล่รางวัล วัดพัฒนาตัวอย่าง ของกระทรวงศึกษาธิการ

การฟังเทศน์ และการปฏิบัติธรรม

การฟังเทศน์ก็คือการฟังเอาความเข้าใจ การปฏิบัติธรรมก็คือการทำตามที่เราเข้าใจ ที่เราเคยได้ยิน เคยได้ฟัง เราได้ยินอะไร เราได้ฟังว่าทำอย่างนี้ ทำอย่างนั้น นี่เรียกว่า **การปฏิบัติธรรม** เรื่องการปฏิบัติธรรมนั้น ยังผลให้ผู้นั้นได้รับผลของการปฏิบัติ การฟังมันก็เป็นเหตุให้เราได้เข้าถึงความจริงหรือเข้าถึงธรรม เมื่อเราได้ยินเราก็จำ เมื่อจำแล้วเราก็นำเอาไปปฏิบัติ ให้มีขึ้นในใจ ผลก็จะเป็นที่หยั่งรู้กันว่าธรรมที่ผู้ประพาศปฏิบัตินั้นได้ผล ผลก็จะเกิดแก่คนนั้นเอง เพราะการฟังก็เป็นภาค**ปริยัติ** เมื่อฟังแล้วเราก็จำได้และก็นำไป**ปฏิบัติ** เมื่อปฏิบัติแล้ว ได้แล้วจึงเป็น**ปฏิเวธ** ทั้งสามอย่างนี้ มันเกี่ยวเนื่องกัน

คำว่า ปริยัติ ก็คือการศึกษาตามตำรับตำราหรือการฟังจากครูอาจารย์ เราได้ยินเราก็จำไว้ เช่นท่านสอนว่าการทำอะไร ให้มีสติ การพูดอะไรให้มีสติ การเคลื่อนไหวไป มา ให้มีสติ คำว่าให้มีสตินั้นเราทำได้แค่ไหน เราปฏิบัติสติของเราได้แค่ไหน คำว่าสติก็คือความระลึกได้ ระลึกได้ขึ้นมาเมื่อไร เรียกว่า **สติ** คู่กับสติ จะมีสัมปชัญญะ หมายถึงการรู้ตัว รู้ตัวว่าเราทำอะไร เรานึกอะไร เราพูดอะไรสมควรหรือไม่ นี่คือ **สัมปชัญญะ** เพราะฉะนั้นเมื่อเรานำมากล่าว คู่กัน จึงใช้คำว่า สติ สัมปชัญญะ สติ นั้นหมายถึง ความระลึกได้ สัมปชัญญะหมายถึงความรู้ตัว ในขณะที่เราระลึกได้ขึ้นมานั้นระลึกได้ว่าเรากำลังทำอะไร เรากำลังพูดอะไร เรากำลังคิดอะไร นั้นเรียกว่า สติ เมื่อเรารู้ตัวว่าเราคิดอย่างนั้น เราทำอย่างนี้นี้ เรียกว่า สัมปชัญญะรวมลงแล้วก็คือ มีสติ สัมปชัญญะ ในขณะที่ก่อนพูดก่อนทำนี้ เรียกว่าปฏิบัติให้เกิดขึ้นในใจของเรา

ฉะนั้นเมื่อเวลาครูอาจารย์วัดป่าอบรมสั่งสอนในเรื่องของธรรมะ พวกเราเป็นผู้ฟังก็ทำท่า นั่งสมาธิให้มันสงบ คำว่าตั้งสตินั่งตรงนี้หรือที่ไหนก็ตาม นั้นเรียกว่า ตั้งสติ ว่าเราจะทำการอย่างนั้น อย่างนี้ นี่เรียกว่ามีสติ เมื่อมีสัมปชัญญะ

รู้ตัวอยู่ว่าเรานั่ง ภาวนา ที่นี้เมื่อมีสัมปชัญญะ รู้ตัวอยู่ว่าเรานั่ง ภาวนา เมื่อสัมปชัญญะเกิดขึ้นว่า รู้ว่าเราทำอะไร คิดอย่างไร ใจของเราอยู่ยังใง นี้เรียกว่าเป็นเรื่องของสัมปชัญญะ

เพราะฉะนั้น การได้ยินได้ฟัง จึงถือว่าเป็นแผนที่ย่างหนึ่ง เมื่อเราปฏิบัติได้แล้ว คำว่าปฏิบัติได้กับความเข้าใจมันจะอยู่คนละเวลา การเข้าใจ เป็นอีกเวลาหนึ่ง การปฏิบัติตามความเข้าใจของเรานั้นได้แล้วเป็นอีกเวลาหนึ่ง เรียกว่าเหตุกับผล เราจะรู้ว่าเราอยู่ฐานไหนใจของเราเจริญหรือเสื่อม ก็อยู่กับตรงนี้แหละ อยู่กับตรงที่เรา มีสติ มีสัมปชัญญะนี้แหละ เพราะฉะนั้นเวลาเรานั่ง เราเดินหรือเราเคลื่อนไหว เราก็มีสติของเราอยู่ว่า กิริยาของเราเนี่ย เราจะทำกิริยาของเราเนี่ยเป็นอย่างไร กิริยาของพระ กิริยาของฆราวาส จะแตกต่างกัน คือจะมีความสง่างามหรือมีความอ่อนโยน ต่างกัน เพราะอะไรจึงทำให้อ่อนโยนได้ เพราะสติ เพราะสัมปชัญญะ พาให้มีการเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้น เมื่อเราขาดสติ เมื่อขาดสัมปชัญญะ ตัวเองนั้นก็แข็งกระด้าง ทื่อทึงก็แข็งกระด้าง ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นเพราะว่า มันขาดสติ ถ้าเรามีสติอยู่ การพูด การคิด การอยู่ การไป การมา จะทำให้ตัวผู้ปฏิบัติได้นั้นอ่อนและก็สงบ ไม่ค่อยมีความกระโดดกระเดก นี้เรียกว่ามีสติ เช่นเวลาเราอยู่ต่อสาธารณชนหรือต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือแขกผู้ใหญ่เรามีสติพร้อม เราจะเคลื่อนไหวยังใง เราก็มีความรู้สึกว่าจะผิดพลาด นั้นแหละเรียกว่าสติ

ที่นี้เมื่ออยู่คนเดียว มันไม่มีสติ มันก็เป็นเรื่องของกิเลส หรืออยู่กับเพื่อน สหธรรมิก รุ่นราวคราวเดียวกัน มันก็จะถือว่า เป็นธรรมดา ไม่มีการเกรงกลัว ตรงนี้ก็ยังถือว่าเป็นธรรมดา การแสดงออกจึงแสดงออกแบบธรรมดา จะทำอะไรก็ได้จะพูดอะไรก็ได้เนี่ยเรียกว่าเป็นธรรมดา ธรรมะปฏิบัติ ระหว่างสติ สัมปชัญญะ กับกิเลส ที่มันมีอยู่ให้มันคู่ขนานกันไปเช่นว่ากิริยานี้ เราทำอย่างนี้สมควรหรือไม่ที่เราจะทำ ความคิดของเรา คิดอย่างนี้ สมควรหรือไม่ที่เราจะคิด นี่คือสิ่งที่เราเรียกว่าสัมปชัญญะ

ฉะนั้นเมื่อตัวนี้มันมีอยู่ในใจของเราแล้ว เราก็จะรู้ว่า ใจของเรานั้น มีความเจริญหรือมีความเสื่อมจะรู้อยู่ที่จุดนั้น เพราะฉะนั้น การปฏิบัติจึงเป็นการกำจัดความหลงที่มีอยู่ให้หมดไป

สาเหตุที่ความหลงเกิดขึ้น ก็เพราะ ขาดสติ สตินี้จึงเปรียบเสมือนนายทวาร คือผู้รักษาประตู คนจะออก คนจะเข้าต้องผ่านนายทวารนี้ไปก่อนถ้านายทวารไม่รับผิดชอบในการดูแลประตู คนก็จะเข้าออกได้ตามอัธยาศัย เมื่อคนเข้าออกได้ ตามอัธยาศัย ความวุ่นวายก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา นี่ระหว่างที่เราตั้งสติลงไปแล้วว่าเราจะต้องทำอย่างนี้ น้อย่างนี้ ปฏิบัติอย่างนี้ใครจะเข้า ใครจะออก เราจะต้องสำรวจตรวจตราให้ชัดเจนก่อน จึงปล่อยเข้าไป เหมือนกับว่าเราตรวจตราหมดแล้ว จึงปล่อยบุคคลเหล่านั้น เข้าไป นายทวารคือสติต้องมีความรับผิดชอบต่ออย่างนี้ ถ้าปราศจากนายทวาร คือสติ สัมปชัญญะแล้ว เราก็เหมือนหุ่นอันหนึ่ง เคลื่อนไหวไปมาเท่านั้น จะเดินจงกรมก็สักแต่ว่ากิริยาเท่านั้น จะนั่งภาวนาก็สักแต่ว่ากิริยา ยืนกำหนดก็สักแต่ว่ากิริยา ไม่ทราบว่าจะติดนั้นไปอยู่ที่ไหน นี่มันก็เป็นเพียงกิริยาเท่านั้น

ผู้ที่ **ฝึกสติ** นั้น หมายถึง การปฏิบัติธรรมอยู่กันตลอด เช่นเวลาเราจะเดิน เคลื่อนไหวอะไร เราก็มีสติกำหนดก่อนว่า ถ้าเราเคลื่อนไหวลักษณะแบบนี้ จะเป็นอย่างไร หรือเราจะเคลื่อนไหวอย่างนี้จะเกิดอะไรขึ้น นี่คือตัวที่ผู้ที่ปฏิบัติจะพึงกระทำให้เกิดขึ้นเมื่อเรามีสติอยู่อย่างนี้ การเกิดขึ้นของอารมณ์ มันก็เกิดขึ้นบ้าง ดับบ้าง เมื่อเวลามันเกิดเรารู้ว่ามันเกิด หรือเรียกว่าอันนี้เป็นอารมณ์ เป็นอารมณ์ของเรา อารมณ์ของความโกรธ หรือเป็นอารมณ์ของ ความโลภ หรือเป็นอารมณ์ของความหลง เราก็ต้องสอดส่อง ด้วยสัมปชัญญะ ตัวสัมปชัญญะ นี้ ฝึกนานเข้านานเข้า มันก็จะกลายเป็น **ปัญญา**

เมื่อปัญญามันเกิดขึ้นจากสัมปชัญญะแล้ว ก็เปรียบเสมือน เรามีโซ่เส้นหนึ่ง แต่มันเป็นเปลาะอยู่ ถ้าสติสัมปชัญญะมันกลายเป็นปัญญา

ก็เปรียบเสมือนว่าโซ่เส้นนั้นมันเชื่อมกันได้หมดแล้วโซ่ก็กลายเป็นเส้น ไม่ใช่เป็น
เปลาะ เมื่อมันผูก ต่อเนื่องกันแล้ว จะมีอะไรก็ได้ จะผูกอะไรก็ได้ ฉะนั้น เมื่อ
เราฝึกอย่างนี้จึงเป็นหนทางที่เราจะเข้าไปถึงความจริงว่า **ความหลงกับความรู**
จิตของเรามีดวงเดียว เมื่อขณะใด ความรู้เกิดขึ้น ความหลงจะหายไป เมื่อขณะ
ใด ความหลง เกิดขึ้นความรู้ก็หายไป มันก็เป็นอยู่อย่างนี้ เพราะทำไมมันจึงเกิด
ทำไมมันจึงหลง ก็เพราะว่า มันขาดสตินั่นเอง ถ้ามีสติอยู่ว่า อันนี้คือกิริยา
อาการแบบนี้ มันเกิดขึ้น แล้วทำให้ตัวเรารู้สึกยังงี้ รู้สึกเป็นสุข หรือรู้สึกเป็นทุกข์
เราก็ต้องรู้ด้วยสติปัญญาของเรา เมื่อเราปฏิบัติอย่างนี้เรียกว่า **ปฏิบัติธรรม**

สิ่งที่มันนำ ความสุข หรือ ความทุกข์เข้ามาให้เรา หมายถึงใจนั้น ก็คือ
ความหลงกลวง ความโกหก ที่มันนำเข้ามาให้ใจเราหลง อารมณ์ของความโกรธ
มันโกรธเพราะอะไร มันโกรธ เพราะความมีความเป็น พาให้โกรธ เมื่อเราจะโกรธ
อะไรสักอย่าง ต้องมี **หนึ่งตัวเรา** ขึ้นมาก่อน **สองตัวเขา** เป็นสิ่งที่ตามมา **สาม**
ของเขาของเราจะเป็นเหตุเป็นปัจจัยพาให้เกิดความโกรธ ถ้าเราปราศจากตัวนี้
แล้ว ความโกรธ ก็จะไม่เกิดขึ้น ไม่ทราบว่าจะโกรธที่ตรงไหน เพราะว่าตัวที่จะ
เกิดก็คือ **ตัวมีตัวเป็น** ถ้าตัวมีตัวเป็นไม่มีก็ไม่ทราบว่าจะไปเกิดที่ใคร ตัวนี้เราจะ
รู้ได้ เมื่อเวลาเรามีสติ มีสัมปชัญญะ เมื่อเราพิจารณาอย่างนี้ เราจะเห็นว่านี่คือ
หนทางหรือบ่อเกิดแห่งความสุขหรือความทุกข์ทั้งหลาย โลก โกรธ หลง ก็ต้อง
เกิดขึ้นที่ตรงนี้ มันโลกเพราะอะไร มันโลก เพราะตัวเรามี มันโลกอยากได้อะไร
มันก็โลกอยากได้สิ่งของที่มันต้องการ สาเหตุที่มันโลก ก็เพราะว่ามันต้องการ
ทำไมมันจึงต้องการ ก็เพราะมันหลง หลงว่าอะไร หลงว่า มีตัวเรา มีตัวเขา มีของ
ของเขา เราอยากได้ นี่คือ ความโกรธ ความโลภ ความหลง มันเกิด เกิดเพราะมี
ความเป็น ความมี ก็มีตัวเรา ความเป็นก็เป็นตัวเรา ความเห็นก็เห็นเป็นตัวเรา
เป็นปัญหาทั้งหลาย มันจึงเกิดมันจึงมี

ถ้าเราดูตรงที่ว่า ตัวเรา นั้นอยู่ที่ไหน กลับเข้าไปดู ที่ตัวของเรานั่น ตัวเรา อยู่ที่ไหน มันก็หาตัวไม่เจอ หาตัวไม่เจอเพราะอะไร เพราะมันมีชื่อแทน ไม่ทราบ ว่าแทนอยู่ที่ไหน ขาไม่ทราบขาอยู่ที่ไหน อะไรเรียกว่าขา ตรงนั้นเขาเรียกว่า หนึ่ง ตรงนี้เขาเรียกว่าผม ตรงนี้เขาเรียกว่าเนื้อ ตรงนี้เขาเรียกว่าเส้นเอ็น ตรงนี้ เขาเรียกว่ากระดูก รวมแล้วไม่มีอะไร มีแต่ใช้คำว่า **สมมุติ** ก็คือ ขา เนื้อ หนึ่ง มัง สาก็ถูกสมมุติ ขึ้นมาอีกครั้งว่าอันนี้เราจะสมมุติว่าเป็นหนึ่งนะ ภาษาพระพุทธเจ้า สมมุติว่า ตโจ ภาษาเรา สมมุติว่าหนึ่ง ผมก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าสมมุติว่า เกศา ภาษาเราเรียกว่าผม ขน เล็บ ฟัน หนึ่ง ก็สมมุติเหมือนกัน ถูกสมมุติขึ้น คนละคำ ตัวสมมุตินั้นแหละพาให้เกิดความมีความเป็น

เพราะฉะนั้น เมื่อเราดูจริงๆ จังๆ เราจะไม่เห็น ความมี เราจะเห็นแต่ **ความว่าง** ว่างที่ไหน ว่างจาก **สมมุติบัญญัติ** คือมันมีแต่ชื่อไม่มีตัวตน คำว่าไม่มีตัวตนในที่นี้มันเป็นภาษาลक्षणญาณคำว่า **ไตรลักษณ์** ก็คือ ความเห็นใน ลักษณะไม่เที่ยง สามอย่าง หนึ่งมีความเกิดขึ้น สองมีความเสื่อมไป สามมีความ แตกสลาย ในที่สุด ตัวนี้จึงเป็นตัวบ่งบอกชัดเจนว่า ทุกๆอย่าง เป็นอย่างนั้น ถ้า มีสติมีปัญญาขึ้นมาพิจารณาจุดนี้แล้ว มันก็จะรู้เข้าไปถึง ความจริง เมื่อเข้าไปถึง ความจริงหมดแล้ว ความสงสัยของเรา ก็ไม่มี เมื่อความสงสัยของเราไม่มี ก็ไม่ ทราบว่าเราจะไปติดอะไร เพราะมันไม่มีอะไรที่จะติด

เหมือนกับว่ามีสถานที่แห่งหนึ่ง เป็นสถานที่สวยงามมากมีคนบอกกล่าว เล่าให้ฟังว่าอย่างนั้น อย่างนี้ เราก็อยากเข้าไปดูว่า ข้างในนั้นมันมีอะไรกัน เมื่อ เราเข้าไปดูข้างในหมดแล้วสิ่งที่เขาว่าอย่างนั้นอย่างนี้ มันก็ไม่มีเพราะอะไร จึงว่า ไม่มี ความสวยงามมันก็จะไม่มี ความมีมันก็ไม่มีเพียง แต่คนสมมุติขึ้น ให้มันมีมัน เป็นเท่านั้น มันถึงมีถึงเป็นผู้ที่เข้าถึงจุดนี้ได้แล้ว จะรู่ว่านี่คือส่วน **วิมุติ** คือความ หลุดพ้นจากสมมุติทั้งหลายเราจะเข้าไปสัมผัสได้เพราะอาศัยตัวสติตัวสัมปชัญญะ นี้แหละพาให้ดังลงไปให้เห็น เข้าไปถึง ถ้าเราเข้าไปถึงจุดนั้นแล้ว ความจริงก็จะ

ปรากฏให้เราเห็นว่าเสียแรงที่เราเข้าใจว่าเป็นของเราจริงๆ แล้วถ้าพิจารณาให้ละเอียดแล้วไซ้ มันก็ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เป็นของมันอยู่อย่างนั้น เมื่อเห็นอย่างนี้ ใจที่เคยหนักหน่วง ใจที่เคยแบกหนัก มันก็สลัดทิ้ง มันก็ปล่อยวางของมัน

คำว่า **ปล่อยวาง** ในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่าทิ้งไปเลย ยังมีสมมุติผูกติดกับจิตเอาไว้ว่านี่คือสิ่งที่โลกเขา สมมุติกัน ว่าอันนี้เป็นอันนี้เป็นอันนั้น เรียกว่าสมมุติกันขึ้นมา เมื่อเราอยู่ภายใต้ของ ความสมมุติ เราก็ปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามโลกสมมุติกัน จึงมีการกิน การอยู่ การนอน การตาย ตามปกติ **ธาตุขันธ์** มันเป็นอยู่ แต่ความรู้สึกคือใจนั้น มันข้ามจากจุดนี้ไปแล้ว มันข้ามไปได้โดยวิธียังงี้ ด้วยวิธีเข้าถึงความจริงว่า มันเป็นอย่างนี้ อย่างนั้น เมื่อมันเป็นอย่างนี้แล้ว เราก็จะปล่อยวาง ความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเรา อันนี้มันเป็นขณะจิตเท่านั้น ขณะใดจิตของเรามีสติ เราก็ปล่อยวางได้ ถ้าขณะใด สติ ของเราปราศจากไปแล้ว มันก็เป็นความมีความเป็นขึ้นมาความปรุงแต่ง มันก็เกิดขึ้น มาจากความมี ความเป็น สดท้าย ก็คือความหลงใหลนี่แหละ

เพราะฉะนั้น ความหลง ตัวนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ท้าย เรื่องโกธเห็นได้ง่าย โลกเห็นได้ง่าย แต่หลงนี้เห็นได้ ยากเพราะมันเป็นเรื่องอดีตเราจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อเรามีสติ มีสัมปชัญญะ ไตร่ตรอง กลับกลอง พินิจ พิจารณา สาเหตุต่างๆ ที่มันเกิดขึ้น ทำให้เรา เกิดความเห็นผิด คิดว่าเป็นจริงตามที่กิเลสมันต้องการ

จริงๆ แล้ว ถ้าเราพิจารณาดูตามความจริงแล้วมันจะไม่ใช้ความคิดของกิเลส มีแต่เรื่องความมีความเป็น มีแต่เรื่องความอยากได้ ทำไมถึงเกิดอย่างนั้นก็เพราะว่า ขึ้นชื่อ ความอยากนั้นเรียกว่า วัตถุ หรือว่าวัตถุกามหรือว่าไม่ใช่วัตถุ ทำไมมันจึงเกิดความรักความพอใจขึ้นมา ก็เพราะว่ามันหลง ตัวหลงนี้ถ้าเราไม่มีสติ เราจะไม่มีโอกาสรู้เลยว่าสิ่งนี้เป็นความหลงนะ นี่คือนั่นที่ผู้ประพาดพิงเข้าใจ และก็รู้และก็ปฏิบัติให้เกิดผลให้มีขึ้นในตน

ฉะนั้นการปฏิบัติจึงไม่จำกัดกาลเทศะ เวลาไว้ การพิจารณาจุดนี้เป็น

การรื้อถอน ภพชาติ ความยึดมั่น ถือมั่น ทั้งหลายออกให้หมดจากความรู้สึกของเรา มันโกรธ มันโลภ มันหลง เพราะเราเข้าไปไม่ถึงความจริงเท่านั้น ถ้าเราเข้าถึงความจริงแล้ว ความโกรธ ความโลภ ความหลง มันจะไม่มี คำว่า ไม่มี ในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่า มันตายไป มันก็ยังอยู่ครบถ้วน บริบูรณ์ทุกอย่าง ไม่ตายไปจากใจ เพียงแต่ว่า เรารู้ลักษณะอันนั้นเป็นลักษณะอย่างนั้น อันนี้ เป็นลักษณะอย่างนี้ คือประมวลเหตุการณ์เข้ามา ให้มันรู้ เมื่อประมวลเหตุการณ์เข้ามาให้มันรู้ได้แล้ว มันก็จะเป็นผลในการปฏิบัติของเรา

เพราะฉะนั้น จงพากันพยายาม ว่าการปฏิบัตินี้เป็นประโยชน์เป็นการขัดเกลาเป็นการแก้ ความหลง ของใจให้หมดไป ด้วยการปฏิบัติ ให้เกิด ให้มีขึ้นในใจ การที่เราปฏิบัติถ้าได้ **เข้าถึงความจริง** แล้วก็ให้ปล่อยวาง ตามความเป็นจริง สาเหตุที่มันจะปล่อยวางได้ ก็เพราะว่ามันเข้าถึงความจริงทั้งหมดมันถึงจะปล่อยวางได้

คำว่ามืออะไรเป็นตัวกำหนดว่ามีมันมีอยู่แต่มันเป็นตัวสมมุติให้มีขึ้นจริงๆ แล้วมันไม่มี เราก็ใช้คำว่า มันไม่มี เข้ามาพิจารณา ทำไมจึงใช้คำนี้เข้ามา ก็เพราะว่าความที่เราเข้าใจผิดคิดว่า มันมี มันเป็น เป็นตัวเราเป็นของเรา ตัวนี้แหละ ตัวที่เราเข้าใจมาโดยลำดับลำดับว่า นี่คือตาเรา นี่คือตัวเรา นี่คือขาเรา

นี่คือสิ่งที่สำคัญที่สุดของตัวเรา จริงๆ แล้วตัวนี้แหละเป็นตัวที่ปิดสนิท มิตรชิดชัดเจนมากกว่าที่เราจะรู้ปรุงปรุง เข้าไปถึงความจริงในนั้นได้ ไม่ใช่ธรรมดา แต่ก็ไม่เหลือวิสัยของนักปราชญ์ผู้ฉลาดแหลมคมคือพระพุทธเจ้า ท่านทรงรู้ ทรงเข้าใจ พระทัย ว่าอันนี้คืออันนี้สุดท้ายก็ทรงได้แปลงอุทานออกมาว่า ขึ้นชื่อว่า **วัฏจักร**ทั้งหลาย ดูก่อน**ค้นหาผู้สร้างภพ** บัดนี้ ฐานของท่านทั้งหลายนั้น เราได้ทำลายลงหมดแล้ว ต่อจากนี้ไป เราจะไม่ได้ตกเป็นทาสของท่านอีกแล้ว ดูก่อน**ค้นหาผู้สร้างชาติ** จากนี้ไปชาติของเราไม่มีอีกแล้ว ท่านทั้งหลายโกหกเราไม่ได้ อีกแล้ว เพราะเราคือ **สยุมภู** รู้แจ้งทั้งหมดแล้วว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรเป็นสิ่งที่

ให้เกิด อะไรเป็นสิ่งที่ให้ทำ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเราได้ทำลายลงหมดแล้ว ต่อไป
เรือนที่ท่านหลอกให้เราก่อนหน้านี้ คงไม่มีอีกต่อไป ก็หมายความว่า สิ่งทีกิเลสมัน
แสรัง หลอกหลวงทั้งหมดนั้น พระพุทธเจ้า ท่านรู้পুরุโปร่ง ด้วยปัญญาของท่าน
หมดแล้ว จึงได้ทำลายความเห็นตรงนี้ หักสะบั่นลง ด้วยความเป็นจริงว่า ตั้งแต่
ก่อน เราเข้าใจผิด คิดว่า ตัวเรานี้เป็นของเรา เราเข้าใจผิด คิดว่าอันนั้น เป็นของ
เรา จริงๆแล้ว หาใช่ไม่ มันเป็นเพียงแต่ภาพลวงตา ให้เข้าใจผิด คิดว่า มันเป็น
ความจริงอย่างนั้น จริงๆแล้ว มันเป็นเหมือนของฉาบทาจิตใจ เอาไว้ ทาด้วย
สีส้น ต่างๆ

ดังนั้น พระพุทธเจ้าของเราจึงได้เปล่งอุทานออกมาว่า ดูก่อน ตัณหา
บัดนี้ท่านไม่สามารถก่อเรือนให้เราได้อีกต่อไป นี่ถือว่าพระพุทธเจ้าทรงเปล่ง
อุทาน ในเมื่อพระพุทธเจ้าบรรลุนิ **วิชชา ๓** ไปแล้ว เรียกว่า **วิชชาจรณะ สัม**
ปັນโน ถึงพร้อม ด้วยวิชชาและจรณะความหมายที่ พระพุทธเจ้า ทรงปฏิบัติได้
นั้น ก็เห็นตามความเป็นจริง ว่ามีอยู่ในเรา เรามีไหม ความหลง เรามีความหลง
เราหลงอะไร เรารู้เข้าใจอีกเหมือนกันว่า เราหลง สมมุติ เมื่อเราหลง สมมุติ ว่า
ตัวนี้ เป็นสมมุติ เราก็อันจากสมมุติ เป็นวิมุติ คือ ออกจากสมมุตินั้นๆ ไป ตัว
สมมุติ ก็จะดับลงไป ตัววิมุติก็จะเกิด จะกลายขึ้นมาแทน เช่นว่า ความมืด ในที่นี้
หายไปเพราะแสงไฟ ถ้าเราปิดไฟความมืดก็ยังอยู่ เหมือนเดิม

ระหว่าง การปฏิบัติ สิ่งทีอุปมา หรือเปรียบเทียบ ให้เราได้เข้าใจ นั้น มัน
ก็จะเป็นกระจกเงาส่องทางให้เรามีโอกาสเปรียบเทียบว่าทำไมการปฏิบัติธรรม
จึงดำเนินไปเนิ่นช้า สาเหตุทีเนิ่นช้า ก็เพราะว่าเรา **ประมาท** ขาดสติ
สัมปชัญญะ ถ้าเราไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะ มันก็จะ**ปล่อยวางไปตามความ**
เป็นจริง คำว่า ปล่อยวางไปตามความเป็นจริงนี้ ไม่ได้มีการเสแสร้ง ความจริง
เป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น เหม็นก็คือเหม็น หอมก็คือหอม สุขก็คือสุข ทุกข์ก็คือ
ทุกข์ ผิดก็คือผิด มันจะเป็นอย่างนี้ เรื่อยไป

เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรม จึงเป็นสิ่งวิเศษ ทำให้ผู้ประพatti ปฏิบัตินั้น
เข้าใจในการปฏิบัติแล้ว เมื่อเข้าใจถูกทางแล้ว ว่าปฏิบัติอย่างนั้น เห็นการ
เปลี่ยนแปลงของจิตอย่างนี้ นี่เรียกว่า**เห็นการเปลี่ยนแปลงของจิต** เมื่อเห็น
การเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะเข้าใจว่านี่แหละ คือ **ความจริง** ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า
ไม่จริง เรามีความเชื่อมั่น ร้อยเปอร์เซ็นต์เกิดขึ้นในใจของเราแล้ว ใครจะมาลบ
ล้างว่าการปฏิบัติธรรมไม่มีผล **มรรคผลนิพพาน**ไม่มี ใครจะว่าอะไร ยิ่งใจของ
เรามันไม่สน มันไม่ติด ทำไมจึงไม่สนไม่ติด เพราะว่ามันรู้สึกลงไปกว่านั้น มัน
เข้าใจละเอียด ลงไปกว่านั้น จน **หายสงสัย** ได้เลยว่าเป็นจริงเป็นอย่างนี้ อย่าง
นี้ คือสิ่งที่เป็ผลของการปฏิบัติ ที่เกิดขึ้นกับใจของผู้ปฏิบัตินั้นๆ

การปฏิบัติธรรม จึงเป็น สิ่งจำเป็นมากสำหรับพวกเรา ทุกคน จะเป็น
ฆราวาส เป็นพระเป็นเณร เป็นอะไรก็ตาม สำคัญตรงที่ว่า ให้มีสติมีสัมปชัญญะ
สามารถผ่านวิกฤติการ คือ ความหลง นี่ไปได้อย่างชัดเจน โดยไม่มีอะไรเป็น
เครื่องกั้ขาต่อไป นี่เรียกว่าการปฏิบัติธรรมเกิดขึ้นจากผลของการปฏิบัติเบื้องต้น

เมื่อถึงจุดนี้ แล้วเราก็อหายสงสัย ทั้งหมด คำว่า อหายสงสัย ทั้งหมดนี้
ไม่ใช่ว่าเราปล่อยวางได้ทั้งหมดแล้ว แต่มันก็มีอีกตัวหนึ่ง ก็คือ เป็นเปรียบเสมือน
ศิลาทับหญ้า ศิลาทับหญ้า เมื่อเวลาศิลาทับหญ้าไว้ หญ้านั้นก็อยู่ใต้ศิลา มันก็
เกิดอาการเขียวอ่อน อยู่ข้างล่าง แต่เมื่อเวลายก ศิลาออกเมื่อใด ความขาวของ
มันก็จะเปลี่ยนสีไป เป็นความเขียวหรือเป็นความแห้ง ตามวัยของมัน อันนี้ ก็เป็น
ลักษณะเดียวกัน เพียงแต่ว่าเราเปิดสมมุติออกดูเท่านั้น เราจะเห็นว่า ทุกสิ่งทุก
อย่าง มันเกิดขึ้นเพราะว่า มันมี มันเป็น เรื่องสมมุติเท่านั้น

ถ้าเรา เข้าใจจุดนี้ได้แล้ว การปฏิบัติ มันไม่มีอะไรยาก นั่งอยู่ธรรมดา
มันก็เข้าใจ อะไรจะเข้ามาหลอกลวงว่า อันนั้นจริงนะ อันนี้ดีนะ อันนั้นสวยนะ อัน
นี้งามนะ อันนี้น่ารักนะ เปลา่เลย มันรู้หมดแล้ว เปรียบเสมือนเด็กไปหลอกลวง
ผู้ใหญ่ว่า อันนี้ก็ดี อันนี้ก็ดี เราเป็นผู้ใหญ่ รู้แล้วว่า สิ่งที่เขาพูดนั้นหมายถึงอะไร

กิเลส ตัณหา เมื่อมาถึงช่วงนี้ มันจะตกเป็นรองเราไว้ เมื่อเราขาด สติ มันจะเป็น
ต่อเรา เราจะเป็นรองมัน ถ้าเรามีสติขึ้นมา มันจะเป็นรองเรา เราจะเป็นต่อ

ตัวนี้จึงถือว่า เป็นตัวสำคัญกับพวกเรา นั่งอยู่ก็ขอให้เข้าใจ ยืนอยู่ก็ขอให้
เข้าใจ นอนอยู่ก็ขอให้เข้าใจ เข้าใจตามความเป็นจริงว่า นี่คือความเป็นจริง เป็น
อย่างนี้ ใครจะมาโกหกหลอกลวง ต่อแหลว่าของนี้ไม่ใช่เป็นความจริง มันจะไม่
ยอมเชื่อ เมื่อมันเป็นอย่างนี้ก็จึงเป็น **อาจารย์ศรัทธา** เป็นศรัทธาที่เชื่อมั่น ไม่มี
การสงสัย ไม่มีการลังเล ร้อยทั้งร้อยก็ไม่เชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์

ตัวนี้แหละ จึงเป็นตัวรับรอง การปฏิบัติ ของแต่ละคน ให้เกิดขึ้นมาได้
ในใจของพวกเราว่า เราเดินทางถึงจุดนี้ได้แล้ว เรามีความภูมิใจ ที่เราเข้าไป
สัมผัสกับ ความจริง ส่วนนี้ได้ ถึงแม้ว่า เรายังมองไม่เห็นทาง แต่เลื่อนราง
พอจะคลาไคลผ่านไปได้นั้นก็หมายความว่า พยายามให้มี สติ พยายามให้มี
สัมปชัญญะ พิจารณาไปเรื่อย ๆ หาเหตุ หาผลของสิ่งนั้น ๆ ว่าความทุกข์เกิดขึ้น
เพราะอะไร ความสุขเกิดขึ้นเพราะอะไร เราต้องแยกแยะ ด้วย สติ ปัญญาของ
เราเอง จากนั้นไปมันก็จะเดินทางไปสู่ **ความรู้แจ้ง เห็นจริง ตามความเป็นจริง**
ทั้งหมด นี่แหละการปฏิบัติธรรม จึงเป็นเหตุ เป็นอุบาย ให้ผู้ปฏิบัตินั้น ๆ สามารถ
ข้ามพ้นจากความหลงทั้งหลายได้ ให้หมดไปจากใจ ตามความเป็นจริงแห่งธรรม
ที่มีอยู่ เรียกว่าผู้ประพาศธรรม สมควรแก่ธรรมแล้ว ย่อมได้รับ **อานิสงค์** คือ
ความหายสงสัย จากสิ่งนั้น ๆ ได้โดยชัดเจน

ฉะนั้นการประเมินค่าของการปฏิบัติ เราจะจับได้ทุก ๆ ขณะว่า เมื่อเราเดิน
จากจุดนี้ เมื่อเราคิดเรื่องนี้ เราทำอันนี้ เราคิดได้อะไรเราเพลินหรือไม่ เมื่อเราคิด
ได้อย่างนี้แล้ว การเปลี่ยนแปลงมันจะเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม หรือ
เปลี่ยนแปลงไปตามความเป็นจริงแห่งธรรมนั้น ๆ ว่า ความจริงเป็นอย่างนี้ เรา
จะเห็นได้ ในจิตของเรา ความเชื่อมั่นแน่วแน่น ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงได้ นี่คือ
สิ่งที่มันเกิดขึ้นจาก การปฏิบัติ เรียกว่า **อาจารย์ศรัทธา** เป็นศรัทธาที่มั่นคง ไม่

หวั่นไหว ไม่วอนแวนคลอนแคลน ดังที่เป็นอยู่ ในครั้งก่อน เพราะอะไรจึงเป็น
อย่างนั้น ก็เพราะว่า ความจริงพาให้ มันเปลี่ยนแปลง ความจริง พาให้มัน
เปลี่ยนไป สุดท้าย มัน ก็เปลี่ยนแปลงไป ตามกาล ตามเวลา ของมัน

ขอให้เรา ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย จงเข้าใจว่า การปฏิบัติธรรม นี้ เป็นการ
ข้ามภพ ข้ามชาติทั้งหลายให้หมดไป ตามความเป็นจริงที่มีอยู่ ถ้าเราเข้าใจเรื่องนี้
ชัดเจนแล้ว เราปฏิบัติ ตามที่เราเข้าใจว่า ความมี ความเป็น ทั้งหลายนั้น มัน
ขึ้นกับความหลงเท่านั้นอย่างเดียว ถ้าปราศจากความหลง อันเป็นเหตุให้ถือตัว
ถือตนนั้นหมดไปแล้ว มันก็จะเกิดความรู้สึกที่มีแต่ **ความเย็น** มีแต่ **ความสงบ**
อยู่ในใจของเราเอง เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายเป็นนักปฏิบัติ เป็นผู้จะเข้าถึงความ
จริง ในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า ถ้าเรา ตั้งหน้าตั้งตาคิดอ่าน ไตร่ตรองอยู่อย่าง
นี้ วันหนึ่ง ความจริงจะปรากฏในจิตของเราเอง

เมื่อความจริงปรากฏในใจของเราแล้ว เราจะเห็นโทษของการไม่ได้ยิน
ไม่ได้ฟัง หรือเห็นโทษของการประมาท ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ความประมาท**
เป็นหนทางแห่งความตาย คำว่า ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย นั้น
ประมาทในการปฏิบัติ ก็เป็นเหตุให้ ตายจาก**มรรคผล** ตายจาก**ความดี**
ทั้งหลาย ประมาทหลงไหลไปตามกามที่มันสั่ง ก็จะตายจาก**สวรรค์** ไปเกิดใน
อเวจีนรก

เพราะฉะนั้น ที่พระพุทธเจ้า ตรัสว่า ความประมาท เป็นทางแห่งความ
ตาย นั้นมันชัดเจน ผู้ไม่ประมาท ย่อมเป็นผู้ที่ **มีสติ ตื่นอยู่เสมอว่า** ขณะใดเรา
ทำอะไร ความโกรธเกิดขึ้นเรารู้ทันหรือไม่ เราโกรธเราได้อะไร ความโกรธเป็น
อย่างนี้ ทำให้เราเปลี่ยนแปลงไป ความโลภเกิดขึ้นทำให้เราเปลี่ยนแปลงไป
ความหลงเกิดขึ้นทำให้เราเปลี่ยนแปลงไป

ถ้าตามปกติ จิตของเราจะอยู่เฉยๆ ไม่ยินดียินร้ายกับอะไรทั้งนั้น นี่
คือภาคพื้นเดิมของจิตของเราเป็นอย่างนี้ สาเหตุที่มันเกิดอาการอย่างนั้นขึ้นมา

เพราะว่ามันถูกกิเลสทั้งหลายนั้นเข้าไปหลอกลวง ว่าให้เป็นอย่างนั้นให้เป็นอย่าง
นี้ ตีอย่างนี้ไม่ตีอย่างนี้ นี่คือสิ่งที่มันพาให้เราหลงทางไป เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติ
ธรรม ย่อมรู้ย่อมเห็นย่อมเข้าใจ เมื่อเราเข้าใจแล้ว ก็นำไปประพฤติปฏิบัติ ให้
เกิดขึ้นในตน เมื่อเกิดขึ้นในตนแล้ว เราจะแก้ความหลงของเรานั้นได้โดยไม่มี
อะไรสงสัย เพราะ**ธรรมเป็นเครื่องบำบัดความหลง**ทั้งหลายที่มีอยู่ให้หมดไป
คำว่า หมดไป ในที่นี้ หมดไปตามความเป็นจริง เหมือนกับว่าความร้อน ความ
หนาว ความร้อนหมดไปตามความเป็นจริงอย่างไร เมื่อความร้อนหมดไปก็เป็น
หน้าที่ของความเย็น

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลาย เราเกิดมา เป็นมนุษย์ และก็มีการเกิดมา
พบพระพุทธศาสนา และก็มีโอกาส มีเวลาเข้ามาบวช เมื่อเราบวชแล้ว เราก็คงได้ยิน
ได้ฟัง ครูอาจารย์ชี้แนะ บอกทางว่าอย่างนั้นเป็นอย่างนั้น อย่างนี้เป็นอย่างนี้ เมื่อ
เราได้ยิน เราก็จำและก็นำไปปฏิบัติลองดู ว่าปฏิบัติตามนี้เราจะรู้สึกอย่างไร เมื่อ
ผลมันเกิดขึ้น เราผู้ปฏิบัติจะรู้เอง เห็นเอง เข้าใจเองจุดนั้นมันเรื่องของ **ปัจจัยตัด**
คำว่าปัจจัยตัด ก็หมายความว่ารู้เอง เห็นเอง โดยเฉพาะ ถึงแม้ใครไม่เห็นไม่รู้
ไม่เข้าใจ เราผู้ปฏิบัติ ย่อมรู้ ย่อมเห็น ย่อมเข้าใจ แล้วเราก็กู้สิ่งเหล่านั้นได้
โดยไม่มีอะไรสงสัย

นั่นเป็นผลจากการปฏิบัติ ขอให้เราจงปฏิบัติให้ได้ แต่ละวันแต่ละเวลา ใจ
ของเราเกิด**ความเศร้าหมอง** เพราะถูกกิเลสมัน หมักดองอยู่ในใจ และเมื่อมี
อะไร กระทบมัน จึงเกิดอาการขึ้นมา ความโลภ ความโกรธ หรือ ความหลง
หรือ ความใคร่ต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นในใจเรานั้น เพราะมันหลงมันจึงเกิด ความรัก
ความใคร่ ถ้ามันรู้มันจะไม่เกิดอาการว่า รักใคร่ มันจะไม่มี เพราะว่ามันเห็นไป
ตามความเป็นจริงแล้วว่า เป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ฉะนั้น การปฏิบัติธรรม เพื่อ
ความรู้ยิ่ง เพื่อความเห็นจริง ในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น คำว่า **รู้ยิ่ง**

ก็รู้ว่าผู้ไม่ได้ปฏิบัติ เห็นจริงก็เห็นจริง ตามความเป็นจริงว่า อันนั้นเป็นอันนั้น ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น ก็หมายความว่า สิ่งไหนก็ตามเป็น **สัจธรรม** จะมองเห็นได้ ชัดเจน เพราะมันควรอยู่กับสติทุกเมื่อ

เมื่อเรา เดินอย่างนี้ เราจะก้าวผ่าน แห่งความสงสัยทั้งหลาย ทั้งปวงให้ สิ้นสุดลง มรรคผลนิพพานหรือความต้องการของผู้ปฏิบัติ ย่อมเกิดขึ้นในขณะจิต ขณะใดขณะหนึ่ง เมื่อสิ่งนี้ เข้าไปสัมผัส ได้แล้ว เราก็จะเห็นว่า การประพฤติ ปฏิบัติ ตามคำสอน ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น จึงจะเป็นหนทางที่ถูกต้อง จึง เรียกว่า **มรรค** ซึ่งเป็น **ปฏิบัติ** เครื่องดำเนินให้ถึง ความสิ้นสงสัยได้ในปัจจุบัน และอนาคต ด้วย อนาคตมันก็เป็นไปจากอดีต อดีตมันก็เป็นไปจากปัจจุบัน ปัจจุบัน มันก็เป็นอนาคต ถ้าปัจจุบันมัน ไม่หลง อนาคตมันก็ไม่หลง ถ้าปัจจุบันมันรู้ อนาคตมันก็รู้ ถ้าเราไม่หลงสติ จิตก็ไม่หลง

เพราะฉะนั้น การปฏิบัติ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงจิตใจ ของผู้ปฏิบัตินั้นๆ ให้มีการเปลี่ยนแปลง ไปตาม **เหตุ** ตาม **ปัจจัย** ว่าตั้งแต่เริ่มปฏิบัติ เรายัง **กังขา** ว่า การปฏิบัติ การเข้าไป ละ ปล่อย วาง นั้น ละยัง ใจปล่อยยัง ใจ ถ้า เรายังเข้าไม่ถึง เรียกว่า **มรรคทั้งแปด** ยังไม่มีความสามัคคีกัน มันก็เลยยัง ไม่ได้สาเหตุ ที่มันจะละได้ก็คือ มันสิ้นสงสัยว่า อะไรเป็นอะไร อะไรเป็นตัว อะไร ใดตน อะไรเป็นเรา อะไรเป็นเขา เมื่อเราเห็น ตัวนี้ ชัดเจนทั้งหมดแล้ว ความปล่อย วาง ก็จะมีขึ้น ไม่ใช่ว่า ไปบังคับให้ มันปล่อย มันรู้ มันเห็น มันเข้าใจแล้ว มัน ก็จะตัดของมันทิ้งเอง ใครจะมาหลอกลวง ก็เลส ตัวไหนจะเข้ามาทำลายมันก็ไม่ ย่อมเชื่อเหมือนกับว่าทั้งหมดนั้นมันผ่านมาหมดแล้วก็เลสทั้งหลายมันก็ไม่เป็นไป ตามความจริงของมัน

ขอให้เรา ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย จงพยายาม **ยกระดับจิต** ของตัวเองให้สูงขึ้น คือให้พ้นจากความหลงเปรียบเสมือนน้ำกับบัว น้ำอยู่แคไหนบัวอยู่แค่นั้น ความรู้ กับความหลงมันก็อยู่เสมอกัน เรายกสติขึ้นมา ยกสัมปชัญญะให้สูงกว่าความหลง

ความหลงนั้นก็จะหายไปเมื่อเรามีสติ ขึ้นมาเมื่อใด ก็เท่ากับว่าเรายกจิตของเรา
ขึ้น เมื่อเราคิดได้อย่างนี้เมื่อไร ตรงนั้นแหละเรียกว่า เป็นการปฏิบัติธรรม

เราสังเกต ในขณะนั้นว่า เมื่อเราคิดได้อย่างนี้แล้ว ความรู้สึกของเรา
เป็นอย่างไร เราารู้สึกอย่างไร เราจะรู้สึกว่า เรามีความสุขหรือเรามีความสงบ หรือเรา
มีความเย็น จะเป็นผลปรากฏให้ผู้ปฏิบัติได้สัมผัสชัดเจน

ฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ก่อนที่เราจะเข้ามาสัมผัส
กับการปฏิบัตินี้ เราถูกกิเลสเข้าครอบงำ บางครั้งบางโอกาส เราไม่สามารถรู้
เล่ห์เหลี่ยมของมัน มันจึง บังคับ ให้เราทำ อะไรบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดไป แต่สิ่ง
ที่เรา ทำผิดไปนั้น สิ่งที่เรา ทำไว้ มันไปอยู่ที่ไหน มันก็มาอยู่ที่ใจเรา ตัวกิเลส
ตัวที่มันสั่งให้เราทำนั้น มันไปอยู่ที่ไหน มันก็หายหน้าไป ตามกลมายาของกิเลส
ทั้งหลายนั้นแหละคือแต่จิตของเราผู้บันทึกเอา ความผิดถูกชั่วดีเอาไว้ นั่นคือ
ผลของการที่เรา ไม่มีสติ ไม่มีโอกาสได้ยิน ได้ฟัง ไม่มีโอกาส ที่จะปฏิบัติ เพราะ
ถูกกิเลส มันครอบงำเอาไว้ ปิด ประตุมรรคผลนิพพาน ของเราไว้ จนกว่าวัน
นั้นมาถึงวันนี้ ก็ใช้เวลาอันยาวนาน ถ้า บุญเก่าหรืออาณิสต์ ของเราไม่มี เราก็
จะ ไม่มี โอกาส มาบวช หรือไม่มีโอกาสที่จะมานั่งฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ในที่นี้
ล้วนแล้วแต่ผ่านสุขผ่านทุกข์ถูกกิเลสมันหลอกลวงมาโดยลำดับไม่ว่าผู้ใด จนกว่า
มาถึงวันนี้ ขณะนี้ ถ้าบุญวาสนาของเราไม่มี เราคงเสียที่ให้กิเลสมันบังคับเราไป
ให้มากกว่านี้ แต่ด้วยเดชบุญเก่าที่เราเคยทำมา จึงเป็นแรงดลใจ หรือบันดาลใจ
ให้เราวันนี้มีโอกาสได้ยินได้ฟังและมีโอกาสได้ปฏิบัติแก้ไขจิตใจของเราที่มี
ความทุกข์ร้อน ให้หายไปเนื่องจาก ผลของการประพฤติปฏิบัติธรรม นี่เป็นอา
ณิสต์ ฉะนั้นเมื่อมาถึงจุดนี้แล้ว เราควรภูมิใจ ดีใจกับตัวเรายังมีโอกาสยังมีเวลา
แก้ไข ความหลงที่มันผูกพันใจของเราอยู่ ไปตามกำลังของ สติปัญญา ถ้าสติ
ปัญญาของเราแก่กล้า สัมปชัญญะพร้อมมูลบริบูรณ์เมื่อไร ขึ้นชื่อว่ากิเลส

ทั้งหลาย ที่หลอกลวงมานั้นก็ถึงสิ้นสุด กันเพียงแค่นั้นโดยไม่เหลือวิสัยของผู้
ประพฤติ ปฏิบัติธรรม

ขอให้พวกเราทั้งหลายจงจำ แล้วนำไปประพฤติ ปฏิบัติให้เกิดขึ้น จน
สามารถขัดเกลาจิตใจของแต่ละดวงนั้น ที่มีความเศร้าหมอง ให้มี ความผ่องใส
ขึ้น มาชำระล้างใจของเราด้วยสติปัญญา ด้วยสติสัมปชัญญะเมื่อเราตั้งใจ
ประพฤติ ปฏิบัติ อย่างนี้ได้แล้ว มรรค กัตติ ผลกัตติ นิพพานกัตติ จะอยู่แค่เอื้อม
โดยไม่เหลือวิสัย ของผู้ตั้งใจบำเพ็ญ

วันนี้ เห็นว่า สมควรแก่เวลา บัดนี้ขอให้เราทำใจให้สบาย พอถึงเวลาอัน
ควรแล้วออกจากที่ภาวนา

พระครูสันติวรคุณ

(หลวงพ่อดำแพง อตุตฺตสนฺโต)

วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

นับเวลา ต่อจากนี้ไป พวกเราทั้งหลาย ปฏิบัติจิตภาวนา ซึ่งวันนี้ ก็
เป็นวันพระ ไกล่เข้าพรรษา ซึ่งเป็นกิจวัตรที่พวกเราทั้งหลาย ได้ประกอบใน
ภารกิจของฆราวาสวิสัย ในวันปกติธรรมดา เราก็มิ การทำบุญ ใส่บาตร หรือ
มาทำวัตร สวดมนต์ นั่งภาวนากันทุกวัน นี้เรียกว่า มาทำตัวของเรา ให้เป็น
พระ

คำว่า การทำตัวของเราให้เป็นพระ นั้นหมายถึง การกระทำ พระนั้น
เป็นผู้เว้นจากความชั่วทั้งหลาย ซึ่งปกติ ฆราวาสวิสัย ก็มีการ เป็นไปตาม
ธรรมดา แต่วันนี้ เป็นวันพระ เราก็มารวมกัน มาทำกายของตัวให้เป็นพระ
โดยการกราบไหว้ มาทำวาจาของเราให้เป็นพระ โดยการสวดสาธยาย มา
ทำใจของเราให้เป็นพระ โดยการนั่งสมาธิ นึกถึง ลมหายใจ เข้าออก ซึ่งเป็น
การบ่งบอกว่า กาย วาจา ใจ ของเรานี้เป็นพระ หมายถึง การเบียดเบียน เรา
งดแล้ว ในสิ่งทั้งสาม เมื่อเวลาเรามา ทำกาย วาจา ใจ ของเราให้เป็นพระ จะ
เป็นพระได้ ต้องอาศัยมีสติ ถ้าปราศจากสติแล้ว ความเป็นพระของเราก็คายไป
ซึ่งปกติธรรมดา จะผิดชอบชั่วดี ขึ้นอยู่กับ สติ

เราเกิดมาเป็น มนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็น ภพชาติ อันสูงสุด ในบรรดาสัตว์
ทั้งหลาย ฉะนั้น เราเกิดมาเป็นมนุษย์ นี้ ถือว่าเป็นท่ามกลางแห่งเส้นทางที่จะ
นำไปสู่โลกข้างหน้า เรียกว่า เทวโลก ก็ดี เปตาโลก ก็ดี หรือ มนุษยโลก ก็
ดี ไปจากจุดนี้ เพราะฉะนั้น เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เมื่อ
เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถือว่าเป็น ภพภูมิ ที่ดีที่สุด เมื่อเรามีดี กว่าจะได้ดีมา เรา
สร้างความดีมาเป็น อเนกตกาล ผลของการกระทำ จึงส่งผล ให้เราเข้ามาอยู่
ในท่ามกลาง แห่งความเป็นมนุษย์นี้ นี้เรียกว่า เรามีดี มาจากการทำดี เมื่อเรา

มีดี มาจากการทำดี หรือได้ดีเพราะเราทำดี เมื่อเรามีดี เราต้องรักษาดี ถ้าเราไม่รักษาดี ดินนั้นก็เสื่อม ถ้าดินนั้นเสื่อมไป ความซัวก็น่าจะเข้ามาแทนที่

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้า สร้างบารมีเริ่มต้นจาก **ทานปารมี** ด้วยการบริจาค เริ่มขึ้นจากจุดนั้น เมื่อพระองค์ท่านเริ่มให้ทานปารมี ท่านก็รักษาทาน ของท่านไว้ โดยการยินดีในการบริจาค ต่อมาเรื่อยๆ ก็เป็น **ศีลปารมี** ขึ้นไปเรื่อยๆ

ฉะนั้นเราทั้งหลาย เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ถือว่ามันมาจากผลเก่าของพวกเรา เราจะสังเกตเห็นว่า รูปพรรณสัณฐาน ของเราที่นั่งอยู่นี้ แตกต่างกันไป เพราะสิ่งที่พาให้แตกต่างกันก็คือ สิ่งที่เรารักษานั้น ไม่เหมือนกัน หรือสิ่งที่เราปฏิบัติกัน ไม่เหมือนกัน เป็นต้นว่า **ศีล** แต่ละข้อ ทั้งห้าข้อนั้นแหละ เป็นเครื่องจำแนกแจกจ่ายให้พวกเรา มีฐานะ ความเป็นอยู่ต่างกัน มีรูปพรรณสัณฐาน แตกต่างกันไป บางคนก็รักษาศีลข้อที่หนึ่ง ด้วยความเคร่งครัด เมื่อได้รูปโฉม โลมพรรณมาใหม่ ก็เป็น รูปโฉมโฉมพรรณที่ดี แต่ศรัทธา ความเชื่อ ในพระพุทธศาสนานั้น เราก็มียาพอกัน แต่การรักษาปฏิบัติกันแตกต่างกันไป เมื่อสิ่งที่เราได้มานี้ ทุกคนมานั่งอยู่ตรงนี้ ได้มาจาก สมบัติเก่าของเราทำไว้ เมื่อสมบัติเก่าของเราได้ทำไว้ เพราะเราทำความดี ด้วยการรักษาศีลเอาไว้ ศีลนั้นจึงส่งผลมาให้เรา ได้เห็นผลปัจจุบัน ทีนี้เมื่อเราเห็นผลของศีลแล้ว เราก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า อนาคตข้างหน้าเราจะไปอย่างไร เมื่อเราเห็นปัจจุบัน เราก็ต้องมองสู่อนาคต มองมองไปสู่ออนาคต ไม่มีใครทราบ นอกจากพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทราบว่าอนาคตข้างหน้าจะเป็นอย่างไร

พระพุทธเจ้า สอนเราว่า ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับเหตุและปัจจัย เมื่อเหตุดี ผลก็ดี เมื่อเหตุชั่ว ผลก็ชั่ว เมื่อเหตุผิด ผลก็ผิด ผิดตรงไหน ตรงที่เรากระทำ เช่นว่า เรามาแล้วด้วยความดี เรามีดี เราจะต้องพยายามรักษาดีของ

เราให้จงได้ ดีของเราในที่นี้ หมายถึงดีกาย ดีวาจา และดีใจ ถ้าเรามีดีไว้ ทั้งสามอย่างนี้ เราจะอยู่อย่างเป็นสุข

ความทุกข์ทั้งหลาย เกิดขึ้นเพราะการทำความ **ความสุข**ทั้งหลาย เกิดขึ้นเพราะการทำความดี การกระทำนี้ จะเป็นบ่อเกิดแห่งความสุข หรือความทุกข์ อยู่ที่การกระทำ คำว่า ถูกในที่นี้ หมายถึงถูกกับความจริง ถูกกับความจริงนั้น ถูกอย่างไร คือ ปกตินั้น โลกนี้เขามีขอบเขตแห่งความพอดีอยู่ว่า ศีลทั้งหลายข้อนั้น เป็นเครื่องวัดว่าถูกหรือผิด อยู่ที่ตรงนั้น ถ้าสามีทำถูกต้องภรรยา ภรรยาทำถูกต้องสามี ลูกทำถูกต้องพ่อแม่ พ่อแม่ทำถูกต้องลูก สังคมเกี่ยวข้องอยู่ด้วยกันก็อยู่แบบมีความสุข สาเหตุที่มันเกิดความทุกข์เพราะเราทำไม่ถูก ทำไม่ถูกกับกาล ทำไม่ถูกกับเวลา สามีภรรยาบางคู่ ก็จะทำให้ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน คือทำไม่ถูก มันก็เลยเกิดความทุกข์ขึ้นมา ถ้าเกิดความทุกข์ขึ้นมาแล้ว จะหาวิธีแก้ไข ก็ไปแก้ไขที่ปลายเหตุ แต่ไม่แก้ไขต้นเหตุ มันก็เลยเพิ่มความทุกข์มากขึ้น ฉะนั้น ความสุข ความทุกข์ ที่มีอยู่นี้ มันเกิดขึ้นเพราะความเห็น

ความเห็นนี้เรียกว่า **สัมมาทิฐิ** กับ **มิจฉาทิฐิ** ลูกทำให้พ่อแม่หนักใจ ทำก็ทำผิดหน้าที่ของลูก พ่อแม่ทำให้ลูกหนักใจ ก็ทำหน้าที่ผิดลักษณะของพ่อแม่ ฉะนั้น สิ่งต่างๆ เราอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข เราต้องอาศัยการทำถูกด้วยกัน คำว่าทำถูกในที่นี้ หมายถึง**ถูกศีล ถูกธรรม** ไม่ใช่ถูกใจ ถ้าถูกศีลถูกธรรม จะนำแต่ความสุขมาให้ ถ้าถูกใจไม่ถูกธรรม จะนำแต่ความทุกข์มาให้

ฉะนั้น เราทั้งหลาย มีความปรารถนากันอยู่ ทุกถ้วนหน้าว่า อยากให้พ่อแม่มีความสุข อยากให้สังคมมีความสุข อยากให้สังคม อยู่ด้วยความร่มเย็น นี่คือการปรารถนาของพวกเราทุกคน ถ้าเราปรารถนาเฉยๆ ไม่ลงมือทำ ความสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้ เช่น ปรารถนาให้พ่อแม่ มีความสุข ลูกทุกคน ต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกันนั้น จะทำให้พ่อแม่มีความสุข ที่นี้ เมื่อพ่อแม่มีความสุข ลูกก็มีความสุข เหตุแห่งการกระทำ

นั้น บรรณาธิการให้พ่อแม่มีความสุข ลูกทุกคนๆ ต้องมีความสมัครสมานสามัคคีกัน ถ้าบรรณาธิการให้ครูบาอาจารย์มีความสุข ลูกศิษย์ ลูกหาต้องมีความสามัคคีกัน ถ้ามีความปรารถนาอย่างเดียวไม่ทำเหตุ ผู้ที่เราปรารถนาให้เกิดความสุขนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้

ฉะนั้น ความคิดเห็นต่างๆ ที่มันขัดแย้งกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก ศิษย์ ครู อาจารย์ มันเกิดขึ้นจาก**ความเข้าใจผิด** คิดว่าตัวเองทำถูก เมื่อคิดว่าตัวเองถูก ก็วยังผิดอยู่ มันผิดตรงไหน มันผิดกับ**หลักธรรม** ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น ท่านจะสอนให้เราเป็นคนกตัญญูรู้คุณ รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตัวต่อผู้หลักผู้ใหญ่ เช่นพ่อแม่ของเรา เป็นต้น นี่คือการที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ถ้ามีการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพ่อแม่บังเกิดเกล้าของเราแล้ว เราจะมีแต่ความสุข จะหาความทุกข์ไม่ได้ พ่อแม่ของเราก็มีความสุข ครูอาจารย์เช่นกัน ผู้เป็นคนแข็งกระด้าง ก็จะได้รับความสุขใจตลอดเวลา เพราะหัวใจของพ่อแม่อยู่ที่ลูก ปลุกฝังเลี้ยงลูกมาแต่เล็ก ก็หวังว่าจะได้พึ่งพาอาศัย เป็นคนดี แต่เมื่อพ่อแม่เลี้ยงลูกมา ลูกคนใดทำให้พ่อแม่หน้าตาเศร้า คนนั้นจะมีบาปหนักติดตัวตลอดไป

เพราะฉะนั้น **ความกตัญญูรู้คุณ** คือความอ่อนน้อมอันนี้ เป็นนิมิตหมายแห่ง**ความดี** ถ้าลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ด้วยความอ่อนน้อม เช่น ตั้งแต่คำพูดจากิริยามารยาท สิ่งเหล่านี้แหละ จะเป็นการบ่งบอกถึงความเจริญ ที่ทำให้พ่อแม่มีความสุข รวมทั้งตัวเองด้วย ที่พระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้ว่า สอนให้รู้เหตุ ถ้าเราอ่อนน้อม พ่อแม่เราจะมีสุขใหม่ พ่อแม่เราก็มีความสุข ถ้าเราแข็งกระด้าง พ่อแม่เราจะมีสุขใหม่ พ่อแม่เราก็มีความสุข ทุกข์ แล้วตัวเราทำ จะมีสุขหรือมีความสุข ทุกข์ ก็มีความสุขเหมือนกัน เพราะสร้างเหตุอย่างนั้น ฉะนั้น การที่ทำถูกนี้แหละทำให้สังคมเราอยู่ด้วยความร่มเย็น เป็นสุขทั้งกายและใจ อันเป็นเป็นเหตุเป็นปัจจัย

เมื่ออยู่ในโลก เมื่อเราสร้างเหตุพอแล้ว คุณงามความดีเต็มเปี่ยมในหัวใจ ไม่กล้าทำความชั่ว ไม่กล้าทำบาป ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ใจ ก็มีความสุขอ่อนนุ่มอยู่ตลอดเวลา เชื่อมมั่นในเรื่อง**บาป** เรื่อง**บุญ** แล้วก็มีแต่ความสุข อยู่ปัจจุบันก็มีความสุข ไปโลกหน้าก็มีความสุข

โลกหน้ากับโลกนี้ไม่แตกต่างกัน โลกหน้าเป็นผล โลกนี้เป็นเหตุ เหตุก็หมายถึงปัจจุบัน ผลก็คืออนาคต วันนี้เราได้ทำความดีไว้ ความดีที่เราทำ จะส่งผล ให้เรามีความสุข นั่นเหตุ ของเหตุ ของผล

ฉะนั้น เราทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าเราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ เรามีดีต้องรักษา ดีให้ได้ พยายามสร้างความดี โดยการคิดดี พูดดี และก็ทำดี การทำดีนั้นเป็นกิริยาอ่อนน้อม พูดจาอ่อนน้อม ไม่แข็งกระด้าง การเดินต่อหน้าผู้หลักผู้ใหญ่ นั้นก็มีความสุขอ่อนน้อม การพูดจา รู้จักกาลเทศะ อย่างนี้เรียกว่า จะทำให้ผู้น้อย หรือผู้ใหญ่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ทำไมเราจึงไม่กล้าทำ เพราะเราไม่รู้จักว่า จะทำอย่างไรเพราะเราไม่รู้ ฉะนั้น ความรู้ตัวนี้ไม่มีใครสอนละเอียดลออ นอกจากพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้า ท่านสอนละเอียดลออ ทุกแง่ทุกมุม ทุกกระเปาะนี้ พระพุทธเจ้าท่านสอน **ศีล** แต่ละข้อบัญญัติไว้เพื่ออะไร มรรคผล นิพพานทั้งนั้น ที่พระพุทธเจ้า**บัญญัติ**ศีล แต่ละข้อไว้ ตั้งแต่ปาราชิก- สี่ , สังฆาทิเสส-สิบสาม , อนิยต-สอง, นิสสัคคีย์-สามสิบ, ปาจิตตีย์-เก้าสิบสาม, ปาฏิเทสนีย์-สี่ มันก็เลยทำให้เราไม่กล้า ทำความชั่ว ไม่กล้าละเมิด เมื่อไม่กล้านั้น เป็นรื้อรอย ของการเดินเข้าไปสู่ **มรรคผล นิพพาน**

ถ้าใคร หรือพระภิกษุใด ญาติโยมคนไหน ว่ารักษาศีล นั้นยาก คนนั้นยังไม่เห็นผลของการรักษาศีล ศีลห้านั้น ผู้ใดรักษาได้แล้ว ง่ายทุกอย่างกรณี ไม่ใช่ว่าการรักษาศีล นั้นยาก จริงๆแล้วง่ายมาก ถ้าเราเข้าถึงศีลเข้าถึงวินัย

วินัยแปลว่านำออก นำความชั่วร้ายทั้งหลายที่มีอยู่ในใจของเรานั้น ออกไป เมื่อนำความชั่วร้ายออกไปแล้ว อะไรจะเข้าไปแทน ก็คือความดี ความดีเข้าไปสถิตในดวงใจ เมื่อความดี เข้าไปสถิตในดวงใจเรา ใจเราก็ดี เมื่อใจเราดี ดูอะไรออกมาก็ดี ทำอะไรมาก็ดี เพราะใจเราก็ดี ถ้าใจเราไม่ดี ทำอะไรออกมาก็ไม่ดี แสดงออกทางสีหน้า หน้าก็บึ้งบุด ฝ่ายวจากก็แข็งกระด้าง จิตใจก็คิดแต่เรื่องหยาบๆ เพราะเป็นสิ่งที่กิเลสมันแสสร้ง ให้เราทำอย่างนั้น

จริงๆ แล้วหลักของศาสนาจะสอนอยู่ว่า **ปิยวาจา** เจรจาอ่อนหวาน ถ้าคนทั้งหลาย อยากให้คนรัก ต้องพูดเพราะอ่อนน้อม ถ้าสองอย่างนี้ มีในผู้ใด ผู้ นั้นจะมีแต่คนรัก ตลอด **พูดเพราะ อ่อนน้อม** สองคำนี้แหละ จะพาให้เป็นที่รักของหมู่คณะ หรือพวกทวยเทพทั้งหลาย

ฉะนั้นพวกเราทั้งหลาย เมื่อเรารู้เรื่องความดีของเราแล้วว่า ความดี ที่เราได้มานี้ ได้มาจาก การประพฤติปฏิบัติ รักษาศีลมา และก็เมื่อเรารักษาศีลพอแล้ว เราก็ได้ฟังธรรมมา เมื่อเราฟังธรรมพอแล้ว แต่เรายังปฏิบัติยังไม่ถึง เราจึงได้เกิดมาอีก ถ้าเราฟังธรรมพอแล้ว ปฏิบัติได้แล้วเราจะไม่ต้องมาเกิดอีก เพราะที่สุกมันสุกแล้ว มันไม่มีที่จะเกิดต่อไป มันไม่มีอะไรสงสัย มันจึงกลับมาเกิดอีก แต่ก็มาเกิด ในท่ามกลางความเป็นมนุษย์และท่ามกลาง แห่งพระพุทธศาสนา อีกด้วย นี่มันเป็นผลมาจากนิสัยเก่า ที่เราทำมาทั้งหมด เพราะฉะนั้น **ผลที่เราได้อยู่นี้มาจากเหตุ**

ตั้งที่ว่ามา เมื่อเราได้เหตุเป็นอย่างนั้น จึงได้ผลเป็นอย่างนี้ เมื่อเราเห็นผลเป็นอย่างนี้ เราก็นำเหตุต่อโดยการรักษาศีล โดยการภาวนา เพื่อจะนำพาใจของเราให้เข้าไปให้สูงกว่านี้ หรือเดินทางด้วย **สติปัญญา** ด้วย**ศรัทธา**ความเชื่อมั่น ให้เดินตรงต่อความเป็นจริงทั้งหลาย

พระพุทธเจ้า ท่านเป็นผู้มีเมตตากรุณา ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย เราทำถูก พระพุทธเจ้าก็กว้างไ้วหมดแล้ว เราทำผิด พระพุทธเจ้าก็กว้างไ้วหมดแล้ว ว่า เรา

รักษาศีล ภาวนา ใจของเราที่อยู่ดีมีความสุข สุขก็อยู่ที่เรา พระพุทธเจ้าไม่ได้
สุขกับเราด้วย เราไม่ได้มีการรักษาศีลภาวนา ใจของเราก็เดือดร้อน เพราะ
กิเลส แต่พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงเสียใจไปกับเราด้วย เพราะอะไร จึงเป็นอย่างนั้น
เพราะว่าสุขทั้งหมด ทุกข์ทั้งหมด พระพุทธเจ้ารู้แล้ว ว่านั่นเป็นที่มาแห่งทุกข์
นั่นคือที่มาแห่งสุข

พระพุทธเจ้า ทรงวางระเบียบปฏิบัติ ไว้ให้พวกเราทั้งหมดแล้ว เหลือแต่
พวกเราเท่านั้น ที่จะเดินทางตามแนวทาง ของพระพุทธเจ้า ทรงสั่งสอน คือ
การใช้สติปัญญา ไตร่ตรองตามเหตุ ตามปัจจัย การพึ่งเทศน์เราฟังมาพอ แต่ยัง
ปฏิบัติไม่ถึงคำว่าปฏิบัติไม่ถึงในที่นี่ หมายถึง ยังไม่ถึงใจ ยังไม่ถึงใจของเราเอง

คำว่า**ปฏิบัติถึงใจ** ใจของเราต้องเย็น ใจของเราต้อง สงบใจของเราต้อง
ร่มเย็น ใจของเราต้องมี**ปิติ** นี่คือปฏิบัติให้ถึงใจ เมื่อใจถึงธรรม ธรรมถึงใจ ไม่มี
อะไรแอบแฝงแล้ว อยู่ก็มีความสุข อริยาบทไหน เป็นไปด้วยความสุขทั้งนั้น
เพราะจิตมันเข้าไปสัมผัสกับความจริงได้แล้วคือ**ธรรม**ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้

ฉะนั้น เมื่อเวลา เราปฏิบัติเช่นในขณะนี้ เราทั้งหลาย นั่งสงบ เรา
ทั้งหลายรักษาใจ ใจของเราที่ว่านี่ หมายถึง **ผู้รู้** รู้อยู่ที่นี้ รู้อยู่ที่**ความรู้สึก**ของ
เรานี้แหละว่า เรารู้สึกอึดอัดไหม เรารู้สึกท้อไหม เรารู้สึกหนักหัว หนักตัว
หนักใจ ใหม่นี้คือ อาการบอกว่า ถ้ามีตัวนี้อยู่ เราจะได้เรื่อง ไม่ได้เรื่องของ
การปฏิบัติ เพราะจิตของเรา มันตกอยู่ใต้อำนาจของนิรวณ

นิรวณ ตัวนี้ มันก็มักจะบังคับจิตของเราไว้ เมื่อจิตของเรา ถูกนิรวณ
บังคับ เหมือนกับว่าก่อนเมฆ บดบังตะวัน แทนที่แสงของตะวัน จะส่อง ลง
มาถึงเรา อาศัยเมฆกันไว้ แสงตะวันก็ส่องไม่ถึงเรา ฉะนั้น แดดก็ไม่ถึงเรา
เพราะเมฆมันไปกั้นตะวันเอาไว้

ที่นี้ระหว่างนิรวณกับใจเราก็เหมือนกัน เราจะเข้าถึง**ความดี** คือ สงบ
หรือ**ความสุข** แต่มันก็ไปปิดบังเอาไว้ มันก็เข้าไม่ได้ ถ้ามันเข้าไม่ได้มันก็ตก

อยู่ใต้อำนาจของนิรณัน นิรณันตัวนี้ มันก็จะคุมใจของเราไว้ให้รู้สึกหนักๆ
หลงๆ ลืมๆ หนักไม่โล่ง หนักที่อ้อๆ ตึ้นบ้าง ง่วงบ้าง นี่คือลักษณะของ นิรณัน

ฉะนั้น เราควรทำใจของเราว่า สิ่งทั้งหลายที่มันเคลือบ สกปรก รกรุงรัง
อยู่ในใจของเรา นี่ เป็นเรื่องของกิเลส เรารู้แล้วว่า เป็นกิเลส เต็มตัว แต่เราจะ
ยกความรู้สึกตัวนี้ออกไป คือ คำว่า ยก ในที่นี้หมายถึงว่า ตั้งสติขึ้นมา แล้วก็
กำหนดดูด้วยสติของเราว่าเต็ยนี้ เรานั่งอยู่นี้ เราคิดเรื่องอะไร ใจของเราอยู่กับ
อะไร คิดเรื่องไหนบ้าง คิดเรื่องโลกเรา ก็จึงมีแต่ความทุกข์ ถ้าเราปล่อยโลก
ออกไป จากความรู้สึกแล้ว เราก็จะเบาขึ้นมาในความรู้สึก ฉะนั้น ตัวนี้แหละ
เป็นตัวสำคัญในการฟัง ในการปฏิบัติ เราช้า ปฏิบัติไม่ถึงก็คือตัวนี้ ปฏิบัติที่
เราดำเนินมา มันช้า ก็เพราะว่าเรานั่งอยู่ ปฏิบัติอยู่ แต่มันเข้าไม่ถึง หรือมันก้าว
ไปไม่ได้เพราะมันขาดสติ

เมื่อเรากำหนดเข้าไป แทนที่จะเกิด ความปิติ จิตมีความสงบ ขนลุกชูช่า
ไปทั้งตัว กายของเรา นี่ คล้ายๆมันจะลอยขึ้นไปกลางอากาศ นี่คือแรงของปิติ
ที่มันเกิดขึ้น ความง่วง ความมึนทั้งหลายก็จะหายไป ไม่มีสิ่งเหล่านั้นอยู่ในใจ
ของเราเลย จิตของเราจะเป็นจิตที่สงบ แรงของปิติ ก็จะเป็น แรงดลบันดาล ให้
จิตของเราเบา เหมือนกับว่าเรานั่งอยู่บนกลางนภาอากาศ นี่เป็นเพียงแค่นิด
หนึ่ง ของความสุข และเสี้ยวหนึ่งของจิตที่มีความสงบ เพราะฉะนั้น ให้เรา
ปล่อยวางเรื่องต่างๆทั้งหลาย ออกให้หมด อย่าเอามาไว้ให้รกรุงรัง ที่ใจของ
ตัวเอง ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถไหน แม้กระทั่งอยู่ที่นี้ก็เหมือนกัน ให้เราปล่อย
โลกทิ้งเสีย

ถ้าเรา ยกโลก ออกจากจิตของเราแล้ว เราก็จะรู้สึกว่าสบายโล่งไม่มีอะไร
มาบีบบังคับใจ ใจของเราจะโล่ง ลมหายใจก็เห็น คล่องสะดวก กายของเรา
ก็ตรง ไม่มีการเอียงซ้ายเอียงขวา นี่คือ แรงของปิติ ที่มันดันความรู้สึก คือกาย
นี้ขึ้นให้ตั้งตรง โดยที่จิตของเรานั้นสงบแล้ว เหลือแต่ สติ ของเรตามารู้ไป

เรื่อย ๆ ว่าพระพุทธเจ้าสอนให้เราทำสมาธิ คำว่าสมาธิเป็นอย่างไร **สมาธิ** นั้นหมายถึงความตั้งมั่น ตั้งมั่น ณ ที่นี้ ณ ปัจจุบันนี้ไม่ใช่ตั้งมั่นอยู่ที่บ้าน ไม่ใช่ตั้งมั่นอยู่ทำงาน ไม่ใช่ตั้งอยู่กับอดีต อยู่กับอนาคต เข้ามาตั้งมั่นอยู่กับปัจจุบัน จึงจะเรียกว่าสมาธิได้ สมาธิ ตัวนี้มันจะเกิดขึ้นมาชัดเจน ก็คือจิตของเราหนึ่ง เราทั้งหลายรู้อยู่ ว่าทำอะไรใจของเราถึงจะ **สงบ** ทำอย่างไรใจของเราถึงจะสบาย ก็คือให้วางสิ่งทั้งหลายที่เป็นโลกนั้นออกไป

เมื่อวางสิ่งเหล่านั้น ออกไปแล้วเราจะรู้สึกว่ เบาโล่ง เราจะเห็นได้เลย ถ้าเรามัวแต่นั่งไป อิมครีม ไปมันก็ขาดสติ สติมันอ่อน เมื่อสติมันอ่อนปัญญา มันก็อ่อนไป

เหมือนคนเมาเหล้า การเดิน อยากให้ตรง แต่มันตรงไม่ได้ เพราะฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ พาให้เซ อันนี้ก็เหมือนกัน แรงของสติ จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดจิตใจของเราพร้อมทั้งสติปัญญา เกิดขึ้นพร้อมๆ กันว่า ในขณะที่ใดก็ตาม ที่เรานั่งปฏิบัติ จงทำใจของเราให้ว่าง ทำใจของเราให้อยู่ปกติ ทำความรู้สึกของเราให้ปลอดโปร่ง อย่าให้มีอะไรเข้ามาแอบแฝง ถ้ามีอะไรเข้ามาแอบแฝงแล้วใจของเราจะเศร้าหมองทันที เมื่อใจเศร้าหมอง แล้วจะนำอะไรมาให้ ก็คือนำความหงุดหงิด นำความฟุ้งซ่าน นำความรำคาญมาให้ ฟังไม่รู้เรื่อง นั่งไม่เข้าใจ ทำอะไรก็ทำแบบไม่รู้เรื่อง มันก็เลยซ้ำ ปฏิบัติเดินซ้ำเหลือเกิน มันซ้ำตรงไหน มันซ้ำตรงที่เราขาดสตินั่นเอง

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลาย จงพยายามขับเคลื่อนจิตของเรา ไปด้วยสติ พร้อมทั้งปัญญา ถ้าเราพิจารณาดูแล้ว ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเห็นอยู่นี้ จะเป็นลมหายใจเข้า ออกก็ดี จะเป็นกายของเราก็ดี อันนี้มันเป็นเพียงแต่ **สมมุติโลก** เท่านั้น มันเป็น สมบัติของโลก ไม่ใช่สมบัติของเรา เราจึงพยายามยึดมันอยู่กับปัจจุบัน ถ้าเราตั้งสติไว้ตรงนี้ แล้วเราก็จะนั่งสบาย ไม่มีความง่วงเหงา ไม่มีความฟุ้งซ่าน ใจของเรา จะเอิบอิมไปด้วยปีติ กายของเรา ก็จะเต็มเปี่ยมไป

ด้วยความเบา ไม่มีอะไรจะทำให้เกิดทุกข์ นี่เรียกว่าจิตมีความสงบ ย่อมเกิดความสุขอย่างนี้

ความสุขที่ว่านี้เราทั้งหลาย นั่งอยู่ตรงนี้ อาจจะมีหลายๆจิต หลายๆดวง ที่เข้าไปสัมผัสได้ แต่ก็อาจยังมีอีกหลายๆดวงที่เข้าไปสัมผัส ยังไม่ได้ ถ้าสัมผัสไม่ได้ บอกเลยว่ามันขาดสติ มันขาดสัมปชัญญะ เหมือนกับว่า รสแกง มันขาดอะไรสักอย่าง อาจจะไม่ขาดน้ำปลา อาจจะไม่ขาดเกลือ อาจจะไม่ขาดอะไรบางอย่าง จึงทำให้แกงนั้น รสชาติ มันเฉื่อยชาลงไป ถ้าเรามีสติขึ้นมาว่า เออ แกงมันจืด เพราะมันขาดอะไร เราต้องเติมอันนั้นลงไป ถึงจะมีรสชาติขึ้นมา

อันนี้ ระหว่างจิตของเราก็เหมือนกัน ถ้ามันขาดสติแล้ว สติมันอ่อนแล้ว นิเวรณาก็เข้ามาครอบงำถ้านิเวรณาก็เข้ามาครอบงำแล้วเราก็มืดท้อไป เพราะฉะนั้น การมีน ที่อ การอึดอัด ไม่ใช่จิต เป็นอาการของความรู้สึก คือ พุดง่าย ๆ ก็คือ ถูกกิเลสตัณหา คือนิเวรณานั้นเข้ามาครอบจิต ของเราไว้ จิตของเราแทนที่จะโปร่งใส กลับเป็นจิตที่เศร้าหมอง เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว เป็นบ่อเกิดแห่งสิ่งสกปรกทั้งหลาย ก็คือกิเลสต่างๆก็ไหลมาเทมาเพราะฉะนั้นเราทั้งหลาย อยาก รู้ว่าความสุขเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่ยอมทิ้งของเก่า คือโลกแล้ว เราจะไม่เจอความสุขเลย มันจะพาให้เราเป็นทุกข์ตลอดไป

ทำไม มันจึงเป็นอย่างนั้น เพราะว่าเรื่องของกิเลส เราตกเป็นทาสของมันมานานเราเชื่อมั่นมานานตกเป็นทาสมันมาไม่ทราบว่าจะเท่าไรแล้ว เพราะฉะนั้น ขอให้พวกเราทั้งหลาย **ตื่นจากความหลงกันเถิด มีสติ มีปัญญารักษาตนให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง**

คำว่า**ทุกข์**ในที่นี้ หมายถึงว่า **ความหลง**นั่นแหละ เป็นทุกข์อันใหญ่หลวง เราต้องพยายาม ตั้งสติของเราให้ดี กายของเราต้องนิ่ง ใจของเราต้องนิ่ง เพราะจิตหยุดนิ่ง กายก็หยุดนิ่ง วาจาก็หยุดนิ่ง เราจะเห็น แรงของความสงบ

ได้ง่ายๆ แรงของการปฏิบัติ จะเป็นเครื่องชำระจิตของเรา ที่เศร้าหมองให้ผ่องใสขึ้น

เมื่อจิต อยู่ในระดับ ที่ว่านี้ เราจะเข้าใจ ในคำว่า การไม่ทำบาป ทั้งปวง ของ พระพุทธเจ้า ในโอวาท ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสามอย่างนั้นว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง, การยังกุศลให้ถึงพร้อม, การทำจิตให้ผ่องใสสามอย่างนี้ เป็น โอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกๆพระองค์ ที่ทรงสอนมา การไม่ทำบาปทั้งปวง เราพิจารณาดูว่า จิตของเราถ้ามันเกิดอาการ อึดอัด ก็แสดงว่า จิตของเรามีบาป ถ้าจิตของเรามีบาป เพราะอะไร เพราะเราไปนึกถึง บาป เอาไว้ เมื่อเรานึกถึงบาปเอาไว้ บาปก็ต้องมาเกี่ยวกับใจเรา เมื่อบาปมาเกี่ยวกับใจเรา ใจของเราก็เกิดความทุกข์ เกิดความหงุดหงิดขึ้นมา

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง แม้กระทั่ง กาย วาจา ตลอดจนทั้งใจ เมื่อเรารู้แบบนี้ เราก็ยกจิตของเราออกจากบาป หรือยกบาป ออกจากจิต ยกยังไฉ่ วิธียก ยกหมายความว่า ยกจิตของเราจากอดีตมาเป็น ปัจจุบัน จากอดีตเป็นปัจจุบัน มันนึกถึงอดีต มันจึงเกิดบาป ถ้ามันไม่นึกถึงอดีต มันจะไม่เกิดบาป เพราะบาปต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่เราทำมาทั้งหมด ไม่ใช่ทำไป ข้างหน้า มันทำมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นี่เรียกว่าเราทำความผิด เมื่อเราทำความผิดแล้ว เราก็ได้รับโทษ ได้รับโทษ ก็คือจิตใจของเราเศร้าหมอง เมื่อเรามา นั่ง คอยแต่จะรังควาญอยู่เรื่อย รังควาญให้จิต มีความฟุ้งซ่านอยู่เรื่อย รังควาญให้จิตมีความเศร้าหมองอยู่เรื่อย

นี่คือ สิ่งที่มีมันเป็น **กรรม** เป็น **วิบาก** เก่าที่เราทำแล้ว บัดนี้ เรารู้แล้วว่า วิธีแก้ก็คือยกจิตของเรา ออกจากอดีต มาอยู่ปัจจุบัน มาอยู่กับลมหายใจ เข้า ออก เดียวนี้ก็ดี หรือวางเฉยๆ ก็ดี เพราะเดี๋ยวนี้เราไม่ได้ทำบาปทำกรรม เราไม่ได้ทำอะไรเลย จิตใจของเราก็อยุ่ปกติ ไม่มีการเดือดร้อน สาเหตุที่มัน

เดือดร้อน ก็เพราะว่ามันหลง มันไปอยู่กับเรื่องอดีต **อนาคต** นี่แหละตัวที่พาให้เราเกิด ความทุกข์

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายแก้อันนี้ การแก้ ขึ้นอยู่กับสติ ขึ้นอยู่กับปัญญา ถ้าเรามีสติ เรามีปัญญา ณ ที่ไหน เวลาใด อิริยาบถไหนก็ตาม ให้เราแก้ที่จุดนั้น ไม่ใช่แก้เวลาที่เรมานั่งอยู่นี้ แก้อยู่ที่ไหนก็แก้ อยู่ที่ไหนก็ระลึกลับ อยู่ที่ไหนก็ปฏิบัติ นั่นหมายความว่า ในอิริยาบถ ทั้งสี่นั้น เรามีสติขึ้นมาเมื่อไหร่ นั่นแหละเป็นการชักฟอกจิตใจให้ขาวสะอาด ปราศจากมลทิน เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย

ฉะนั้น สิ่งที่ว่ามาทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่มันอยู่ในใจของพวกเรา มันอยู่ในใจของพวกเรา เราต้องเห็นโทษ ถ้าเราไม่ยอมเห็นโทษ ไม่ยอมสละตรงนั้นออกไป ใจของเราก็จะเศร้าหมอง ฟุ้งซ่านตลอดไป การภาวนาก็ไม่ก้าวหน้า สติปัญญา จะเกิดก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะอะไร เพราะจิตของเรายังตกอยู่ใต้อำนาจเป็นเมืองขึ้นของ**นิรวรณทั้งห้า**อยู่ -ฉะนั้น เราต้องถอดความรู้สึกรักของเราออกมาว่า เราไม่ได้เป็นอย่างนั้น เตี้ยนี้เราไม่มีอดีตแล้วเราไม่มีครอบครัวแล้ว เราไม่มีงานการแล้ว ไม่มีอะไร ขึ้นชื่อว่าโลก เราวางทั้งหมดแล้ว เราจะไม่นึกถึงสิ่งเหล่านี้อีก

ในช่วงปัจจุบันนี้ ถ้าเรา ตั้งสติของเรา ขึ้นมาอย่างนี้ เราจะเห็นว่าความจริงเริ่มปรากฏแล้ว เราจะเห็นว่า สาเหตุที่เราทุกข์ สาเหตุที่เราฟุ้งซ่าน สาเหตุที่เราเศร้าหมอง เพราะเราไปนึกถึง เรื่องอดีตอนาคตนั่นเอง

เพราะฉะนั้น อดีตอนาคตนั้นแหละ จะนำเรื่องความเศร้าหมองมาให้เรา ทำไมจึงนำเรื่องเศร้าหมองมาให้เรา เพราะสิ่งเศร้าหมองนั้น เป็นเรื่องของกิเลส พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า**กิเลส** แปลว่าเครื่อง หมักดอง **อาสวะ** แปลว่าเครื่องเศร้าหมอง อาสวะตัวนี้หมายถึงเครื่องเศร้าหมอง ใจของเราถ้ามีอาสวะนอนเนื่องอยู่ในนั้นมันก็มี ความเศร้าหมอง สาเหตุที่มันยังนอนเนื่องอยู่ได้ก็ เพราะว่าเราเข้าใจผิดคิดว่านั้นเป็นความสุข จริงๆแล้วมันไม่ใช่ เราหลงยึดหลง

ก็เข้าไปตั้งนานจริงๆ แล้วมันไม่ถูกทาง เมื่อมันไม่ถูกทางมันก็เลยเกิดความทุกข์

ฉะนั้น เราทั้งหลาย ย่อมอยากรู้ว่า จิตของเรา เมื่อเวลาสงบแล้วเป็นอย่างไรหรือก่อนที่จะจิตจะมีอาการสงบแล้ว เป็นอย่างไร จิตของเราถ้ามันจะเริ่มมีอาการสงบ มันจะเริ่มรู้สึกเบาเมื่อใจรู้สึกเบา กายก็เบา เมื่อกายเบา คล้ายๆ กับว่าตัวของเรานั้นจะลอยขึ้น แล้วจากนั้นมันก็เกิด ปิติ ขนลุกชูไปทั้งตัว เหมือนกับว่า**กายใจรวมเป็นหนึ่ง**

เมื่อมาถึงจุดๆ นี้แล้ว เราจะเห็นว่า นี่เมื่อความทุกข์มันเกิดขึ้นเราก็มองเห็นความสุขเกิดขึ้นเราก็มองเห็น รู้ว่าเหตุที่เกิดขึ้นนั้นมาจากอะไร มาจากขาดสติ นั่นเองฉะนั้นขอให้พากันจดจำและนำไปประพฤติปฏิบัติ ให้เกิดประโยชน์ เมื่อความสุขเกิดขึ้นที่ใจเราแล้วเราจึงจะรู้ว่า **การปฏิบัติศีล การปฏิบัติธรรม** หรือการทำให้เป็น **พระ** ไม่ใช่เรื่องง่าย ไม่ใช่เรื่องยากถ้าง่ายเกินไป ก็ไม่มีนรก เพราะทุกคนนั้น จะต้องรู้ว่ามีนรกสวรรค์นั้นเป็นเรื่องของเราทุกคน

เหตุที่ การทำอะไรยาก แล้วมันก็ไม่อยากทำ ทำอะไรง่าย ๆ มักจะทำสิ่งนั้น นั่นเป็นเรื่องของกิเลส ทั้งหมด ขึ้นชื่อว่าการที่เราได้รักษาคุณงามความดี มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้เรียกว่า เรามีดี เราได้ดีมาจากการทำดี เมื่อดีนั้นเดี๋ยวนี้เป็นผลมาจากความดี เราก็มักจะทำเหตุต่อไป โดยการทำความดี เช่นเราทั้งหลาย ได้มาไหว้พระสวดมนต์ทุกวันไม่เว้นวันพระก็ดี หรือ มาเฉพาะวันพระก็ดี ทั้งหลาย ทั้งปวงนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการสืบทอดประกอบจิตของเราให้ยินดีอยู่ในการบำเพ็ญตน ก่อนเวลา**โลกหน้า**จะมาถึง เราต้อง**เรียนจบ**ก่อนค่อยไปเรียนจบแล้ว ไปเมื่อไหร่เราก็ไม่มีการสงสัย

ฉะนั้น ขอให้พวกเราทั้งหลาย จงคิดและกัมปฏิบัติ ให้เกิดผลขึ้นที่ใจที่ว่า เราฟังธรรม ฟังมามาก เราฟังเทศน์ ฟังมามากแต่การปฏิบัตินั้น ยังเข้าไม่ถึง

การจะเข้าถึงได้ก็ต้องอาศัยการคิดอ่านไตร่ตรอง ในอิริยาบถทั้งสี่ อย่าพากัน
ประมาท

วันนี้ ได้ใช้เวลามา เห็นว่าสมควรแก่เวลา จึงขอยุติไว้แต่เพียงแค่นี้

พระครูสันติวรคุณ

(หลวงพ่อดำแพง อดุตสนฺโต)

วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕

การสร้างวัด

การสร้างวัดในทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างฐานบุญกุศลให้กับตนเอง ได้บุญทุกวินาที มีความสุขใจตลอดกาล เพราะการสร้างวัดเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ อันเป็นกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ ฉบับปัจจุบัน มี 2 อย่าง คือ

๑. วัดที่ได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมา

๒. สำนักสงฆ์ (ที่ถูกต้องตามกฎหมาย)

สำนักสงฆ์ที่เรียกว่าเป็นวัดนั้น มีดังนี้

๒.๑ สำนักสงฆ์ ที่ตั้งก่อน พ.ร.บ. ๒๔๘๔

๒.๒ สำนักสงฆ์ที่ขออนุญาตให้สร้างวัดได้แล้ว

๒.๓ สำนักสงฆ์ที่ขออนุญาตให้ตั้งวัดได้แล้ว

๒.๔ สำนักสงฆ์ที่เป็นวัดร้างแล้วยกให้เป็นวัดมีพระสงฆ์

๓. สำนักสงฆ์ที่ได้ตั้งชื่อเป็นวัดแล้ว ขั้นตอนต่อไป ก็ขอรับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา ตามหมายเลข ๑ ก็ถือเป็นวัดที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่จะให้สมบูรณ์ตามวินัยแล้วต้องสร้างอุโบสถภายในเขตวิสุงคามสีมาที่ได้รับพระบรมราชานุญาต เมื่อสร้าง “อุโบสถ” เสร็จแล้ว ก็มีการ “ผูกพัทธสีมา” ทางภาคอีสานเรียกว่า “สิม” การผูกพัทธสีมาเรียกว่า “บุญขอดสิม” ที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงขั้นตอนการสร้างวัดในทางพระพุทธศาสนา โดยย่อเท่านั้น วิธีที่ปฏิบัติตามขั้นตอนนี้ มีรายละเอียดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ ต่อท้าย พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แล้ว

การผูกพัทธสีมา

การผูกพัทธสีมา หรือทางภาคอีสานเรียกว่า บุญขอดสิม นั้น ถือว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ ในชีวิต ของชาวพุทธ ถ้าใครได้ร่วมงานบำเพ็ญกุศล เอาบุญขอดสิมถึง ๗ วัด หรือ ๘ วัดแล้ว จะได้บุญอย่างมากมาชมหาศาล เพราะบุญขอดสิมสิบปีก็ไม่มีการหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะการสร้างอุโบสถ หรือ “สิม” นั้นกว่าจะแล้วเสร็จหลังหนึ่งใช้เวลานานปี เพราะต้องใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมาก ประเพณีทำบุญขอดสิม ทางภาคอีสานนั้น มีพิธีเตรียมการดังนี้

๑. ลูกนิมิต คือ ใช้ศิลาจัดทำเป็นรูปทรงกลม โดยมากนิยม ๘ ลูก หรือ ๘ ลูก ฝังใน ๘ ทิศ รอบนอกอุโบสถ เรียกว่า ลูกโท อีก ๑ ลูกฝังบริเวณในอุโบสถระดับสายพระเนตรพระพุทธรูปประธาน เรียกว่า ลูกเอก จัดทำชาดตั้งให้หว่ายแขวนลอย เหนือหลุม ในวันงานจะมีการปิดทองลูกนิมิต ให้รอบเหลือง อร่ามเป็นลูกนิมิตทอง ก่อนจะตัดลูกนิมิตประกอบพิธีบุญขอดสิม

๒. ผ้าไตร สำหรับหย่อนบิ้อสิม ทางวัดจะจัดเตรียมไว้เพื่อให้ผู้มาร่วมงาน บูชาตามศรัทธา เพื่อไปหย่อนลงใน บิ้อสิม (หลุมลูกนิมิต ลูกเอก) ภายในอุโบสถ

๓. จัดพิธีพุทธาภิเษก การจัดพิธีพุทธาภิเษก นิยมทำกับงานผูกพัทธสีมา เพราะถือ พระพุทธรูปประธานที่จะประดิษฐานในอุโบสถนั้น สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการเสริมสิริมงคล ให้กับชาวพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมพิธี นิยมจัดพิธีในวันแรกของงาน และชาวบ้านก็ชอบจะเอาวัตถุมงคลที่ตนมียูมา

ใส่กล่อง นำเข้าพิธีพุทธาภิเษกด้วย พิธีจะเริ่มด้วยพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์, จุศเทียนชัย, พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพุทธาภิเษก มีพระเถระผู้ใหญ่นั่งสมาธิ (นั่งปรก) แผ่เมตตา เป็นชุด ๆ ในระหว่างหยุดพัก คณะศิพราหมณ์ ก็สวด สักขีทั้งคืนจนสว่าง แล้วก็ดับเทียนชัย

๔. ขั้นตอนการผูกพัทธสีมา

๔.๑ นิมนต์พระสงฆ์ ร่วมพิธีตามความเหมาะสม

๔.๒ พระสงฆ์ทุกรูป จะต้องมียंत्रที่ทางคณะกรรมการสงฆ์ผู้จัดงาน มอบให้ในวันรายงานตัวถือเข้าพิธีด้วย เพื่อป้องกันนาสาสังวาสและอย่างอื่นที่จะทำให้เกิดสังฆกรรมวิบัติได้

๔.๓ ประชุมพระสงฆ์ที่มีบัตรทั้งหมดในเขตแคว้นนิมิต ยืนได้หัดด บาสแล้ว พระภิกษุสงฆ์สมมติทำพิธี “สวดถอนสีมา” ตามพระพุทธาณุญาต เป็นระยะไปจนรอบบริเวณ ตามแนวเขตของลูกนิมิต (พิธีสวดถอนทำในวัน แรกของงาน และกลางคืนก็จะมีพิธี “สวดพุทธาภิเษก” ตลอดคืน)

๔.๔ ในวันสุดท้าย ก็จะมีพิธี “สวดสมมติสีมา” หรือเรียกว่า “สวดผูก สีมา” โดยเริ่มพิธีดังนี้

- (๑) เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง อ่านประวัติวิสุตคามสีมา
- (๒) เจ้าภาพที่จะตัดลูกนิมิต เตรียมพร้อมนอกอุโบสถ
- (๓) ทายกทายิกา ผู้ร่วมในพิธีเตรียมตอบรับ ด้วยคำว่า “ปาสาโณ ภนเด” ทุกลูกนิมิต
- (๔) พระสงฆ์ทั้งหมดประชุมกันภายในอุโบสถแล้วสมมติให้ พระภิกษุ ๔ รูป ออกไปทักษิณิมิต โดยยืนภายในลูกนิมิต ให้ทักษิณหน้าอุโบสถ ก่อน ก่อนทักษิณให้เจ้าภาพตัดลูกนิมิตลงในหลุม และเอาหาวายออกให้ลูกนิมิตไม่

เคลื่อนไหว แล้วจึง ทักนิมิต เวียนขวาตามลำดับ เมื่อทักจนจบแล้วถูกสุดท้าย ให้ทักลูกแรกซ้ำอีก เพื่อเป็นการเชื่อมต่อกัน เสร็จแล้วเข้าไปแจ้งแก่สงฆ์ใน อุโบสถได้ทราบทั่ว ทักนิมิต เสร็จแล้ว

(๕) ฝ่ายทายก ก็จะเอาทรายที่เตรียมไว้กลบลูกนิมิตแล้วเอาใบเสมา ปีกหรือปิดปากหลุม เพื่อให้ทราบแนวเขตแดนอีกครั้งหนึ่ง

(๖) พระสงฆ์ในอุโบสถ ก็ประกอบพิธีสวดสมมติสีมา (สวด ผูกพัทธสีมา) ตามพระบรมพุทธานุญาต ต่อไป เสร็จจากนั้นก็ถวายอุโบสถแก่ สงฆ์ ถวายเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์ทั้งหมดอนุโมทนา เป็นเสร็จพิธี (บาง แห่ง ก็มีการเจริญพระพุทธรมณต์ในตอนเย็น)

๕. ความเชื่อของชาวพุทธในการทำบุญทอดสิม

๕.๑ การปิดทองลูกนิมิต จะสำเร็จตามความปรารถนา ตามแรงอธิษฐาน

๕.๒ การหย่อนบิ๊อสิม บางคนสละสิ่งของที่มีค่าสูง เช่น แก้ว แหวน เงิน ทอง ลงไปในบิ๊อสิมลูกเอก โดยถือว่าอุโบสถนั้นเป็นที่กำเนิดพระภิกษุ สามเณร เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่พระสงฆ์ประกอบสังฆกรรม ในทางพระพุทธศาสนา ลึกที่สุดถึง ๘ หมื่น ๔ พัน โยชน์ ได้บุญกุศลในปัจจุบันและอนาคต

๕.๓ คนที่ได้ดัดลูกนิมิต ได้กุศลแรง เพราะทำให้อุโบสถสมบูรณ์

๕.๔ หวายที่สานลูกนิมิต , ด้ายสายสิญจน์ ที่เอาขึงรอบ , หวดของ เทียนชัย ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมเก็บไว้บูชา และถือว่าทำให้เกิดเป็นสิริมงคล บันดาลโชคให้เกิดแก่ตนเองและครอบครัว ให้มีความสุขความเจริญ ก้าวหน้าทั้งในปัจจุบันและในอนาคตแบบถาวร

นามศัพท์เกี่ยวพิธี

๑. อุโบสถ , โบสถ์ , สิม เป็นพุทธสถาน เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน และเป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมของสงฆ์ ทั้ง 3 ศัพทนี้ เป็นศัพท์ที่เรียกชื่อ ในวัดราษฎร์ (ราชการ)

๒. พระอุโบสถ ความหมายเช่นเดียวกัน ใช้เฉพาะพระอารามหลวง

๓. สีมา แปลว่า เขต , แดน เครื่องหมายเขตทำสังฆกรรม

๔. ไบเสมา คือ เครื่องหมายบอกเขตของสีมา ได้ไบเสมาจะมีลูกนิมิต

๕. วิสุคามสีมา คือ เขตสีมาที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าแผ่นดิน

๖. ลูกนิมิต คือ ลูกหินกลมๆ ที่ใช้ฝังในหลุมรอบสีมา เพื่อเป็นหลักฐาน ตามวิธีการในพระพุทธานุญาต เรื่องสีมา

๗. พัทธสีมา เขตสังฆกรรม ที่พระสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้เป็นหลักฐานตามวิธีการในพระพุทธานุญาต เรื่องสีมา

๘. สวดถอนสีมา พระสงฆ์ประชุมสวดถอนสมมติสีมา ที่มีอยู่ก่อนเพื่อป้องกันสีมาวิบัติ

๙. สวดสมมติสีมา พระสงฆ์ประชุมสวดสมมติสีมา เพื่อเป็นเขตทำสังฆกรรมที่ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาต

ภาคกรรมวาจา

๑. แบบกรรมวาจาเนื่องด้วยสีมา

คำสวดถอนติจิรวาวิปวาส

สุณาคู เม ภนุเต สงฺโฆ. โย โส สงฺเขน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส
สมฺมโต, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลฺลํ, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺห
เนยฺย. เอสา ญฺตฺติ. สุณาคู เม ภนุเต สงฺโฆ. โย โส สงฺเขน ติจีวเรน
อวิปฺปวาโส สมฺมโต, สงฺโฆ ตํ ติจีวเรน อวิปฺปวาสํ สมฺहनฺติ. ยสฺสายสฺม
โต ขมฺติ เอตฺสฺส ติจีวเรน อวิปฺปวาสสฺส สมฺมุคฺชาโต, โส ตฺวนฺหสฺส, ยสฺส นกฺขมฺติ
โส ภาเสยฺย. สมฺมโต โส สงฺเขน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส. ขมฺติ สงฺฆสฺส; ตสฺ
มา ตฺวณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี

(พระสงฆ์ทั้งหมดรับว่า “สาธุ”)

๒. กรรมวาจาถอนสมานสังวาสสีมา

ตามมติของคณะกรรมยุติกนิกาย ว่าดังนี้

สุณาคู เม ภนุเต สงฺโฆ ยา สา สงฺเขน สีมา สมฺมตา สมานลํวสา
เอฏฺโปสฺสา, ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลฺลํ สงฺโฆ ตํ สีมํ สมฺหเนยฺย. เอสา
ญฺตฺติ. สุณาคู เม ภนุเต สงฺโฆ ยา สา สงฺเขน สีมา สมฺมตา สมานลํวสา
เอฏฺโปสฺสา, สงฺโฆ ตํ สีมํ สมฺहनฺติ. ยสฺสายสฺมโต ขมฺติ เอตฺสฺสา สีมาย
สมฺมุคฺชาโต, โส ตฺวนฺหสฺส ยสฺส นกฺขมฺติ โส ภาเสยฺย. สมฺมตา สา สงฺเขน
สีมา. ขมฺติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตฺวณฺหี, เอวเมตํ ธารยามี

(พระสงฆ์ทั้งหมดรับว่า “สาธุ”)

คำทักนิมิต

๑. ทิสบุรพา

คำทักนิมิต บุรตติมาย ทิสาย ก็ นิมิตต°

คำตอบรับว่า “ปาสาโน ฆนฺเต”

คำระนุช้ำ เอโส ปาสาโน นิมิตต°

คำตอบรับว่า “อามา ฆนฺเต”

๒. ทิสอาคเนย

คำทักนิมิตว่า บุรตติมาย อนุทิสาย ก็ นิมิตต°

คำตอบรับว่า “ปาสาโน ฆนฺเต”

คำระนุช้ำ เอโส ปาสาโน นิมิตต°

คำตอบรับว่า “อาม ฆนฺเต”

๓. ทิสทักษิณ

คำทักนิมิตว่า ทักษิณาย ทิสาย ก็ นิมิตต°

คำตอบรับว่า “ปาสาโน ฆนฺเต”

คำระนุช้ำ เอโส ปาสาโน นิมิตต°

คำตอบรับว่า “อาม ฆนฺเต”

๔. ทิสหริตี

คำทักนิมิตว่า ทักษิณาย อนุทิสาย ก็ นิมิตต°

คำตอบรับว่า “ปาสาโน ฆนฺเต”

คำระนุช้ำ เอโส ปาสาโน นิมิตต°

คำตอบรับว่า “อาม ฆนฺเต”

๕. ทิสปัจฉิม

คำทักนิมิตว่า ปจฺฉิมาย ทิสาย ก็ นิมิตต°

คำตอบรับว่า “ปาสาโน ฆนฺเต”

คำระนุช้ำ เอโส ปาสาโน นิมิตต°

คำตอบรับว่า “อาม ฆนฺเต”

๖. ทิสพายัพ	คำทักนิมิตว่า	ปจฺจิมาย อนุทิสาย ก็ นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“ปาสาโน ภนฺเต”
	คำระนุช้ำ	เอโส ปาสาโน นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“อาม ภนฺเต”

๗. ทิสสุตร	คำทักนิมิตว่า	อุตฺตราย ทิสาย ก็ นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“ปาสาโน ภนฺเต”
	คำระนุช้ำ	เอโส ปาสาโน นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“อาม ภนฺเต”

๘. ทิสอีสาน	คำทักนิมิตว่า	อุตฺตราย อนุทิสาย ก็ นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“ปาสาโน ภนฺเต”
	คำระนุช้ำ	เอโส ปาสาโน นิมิตตํ
	คำตอบรับว่า	“อาม ภนฺเต”

คำเชื่อมนิมิต

ในทิสนุรพา อีก คำทักนิมิต คำตอบรับ และคำระนุช้ำ เหมือนกันกับ หมายเลข ๑ เมื่อทักนิมิตเสร็จ คณะสงฆ์ ๔ รูป ก็กลับเข้าสู่อุโบสถ เพื่อแจ้ง แก่สงฆ์ และประกอบพิธี “สวดสมมติสีมา” ต่อไป

คำสมมติสมาณสังวาสสีมา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยาวตา สมฺมุเต นิมิตฺตา กิตฺติตา, ยถิ
 สงฺฆสฺส ปตฺตกฺกฺลํ สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สิมํ สมฺมณฺเณยฺย สมาณสํ
 วาสํ เอฏฺโผสถํ. เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ยาวตา สมฺมุตา
 นิมิตฺตา กิตฺติตา, สงฺโฆ เอเตหิ นิมิตฺเตหิ สิมํ สมฺมณฺณติ สมาณสํ วาสํ

เออุโหสถ° ยสุสายสมุโต ขมติ เอเตหิ นิमितเตหิ สีมาย สมุมติ สมานสัวา
สาย เออุโปสตาย , โส ตุนหสุส , ยสุส นกขมติ โส ภาเสยย. สมุมตา สีม่า
สงฺเขน เอเตหิ นิमितเตหิ สมานสัวาสา เออุโปสตา. ขมติ สงฺมสุส ; ตสฺมา
ตุณหิ , เอเวมต° ธารยามี

(พระสงฆ์ทั้งหมดรับว่า “สาธุ”)

คำสมมติติจิรวาวิปวาส

สุณาตุ เม ภนุโต สงฺโฆ ยา สา สงฺเขน สีม่า สมุมตา สมานสัวาสา
เออุโปสตา , ยทิ สงฺมสส ปตฺตกถล° สงฺโฆ ต° สีม° ติจิเรน อวิปฺวาส°
สมุมนฺเนยฺย ชฺฐเปตฺวา ความญจ ความปจารญจ เอสา ญตฺติ. สุณาตุ เม ภนุ
เต สงฺโฆ , ยา สา สงฺเขน สีม่า สมุมตา สมานสัวาสา เออุโปสตา , สง
โฆ ต° สีม° ติจิเรน อวิปฺวาส° สมุมนฺนติ ชฺฐเปตฺวา ความญจ ความป
จารญจ. ยสุสายสมุโต ขมติ เอติสุสา สีมาย ติจิเรน อวิปฺวาสสุส สม
มติ , ชฺฐเปตฺวา ความญจ ความปจารญจ , โส ตุนหสุส , ยสุส นกขมติ
โส ภาเสยฺย. สมุมตา สา สีม่า สงฺเขน ติจิเรน อวิปฺวาโส ชฺฐเปตฺวา
ความญชฺฐ ความปจารญจ. ขมติ สงฺมสุส, ตสฺมา ตุนหิ , เอเวมต° ธารยามี
(พระสงฆ์ทั้งหมดรับว่า “สาธุ”)

สมาธิวิธี

เรียบเรียงโดย

พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม

พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

๑. นั่งสมาธิวิธี

ให้นั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือขวาวางทับมือซ้าย อุ้ง
ก้าง ปะณิธายะ ตั้งกายให้ตรง คือ ไม่ให้เอียงไปข้างซ้าย ข้างขวา ข้างหน้า
ข้างหลัง และอย่าก้มนํ้าก เช่น อย่างหอยนาหน้าต่ำ อย่างเขยหน้า เช่นอย่างนก
กระแต (นกกระต้อยตีวิด) นอนหงาย พึงดูพระพุทธรูปเป็นตัวอย่าง อุ้ง จิต
ตั้ง ปะณิธายะ ตั้งจิตให้ตรง คือ อย่าส่งใจไปทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
และอย่าส่งใจไปข้างหน้า ข้างหลัง ข้างซ้าย ข้างขวา พึงกำหนดรวมเข้าไปใน
จิต ฯ

๒. วิธีสำรวจจิตในสมาธิ

มะนะสา สังวะโร สาธุ สำรวจจิตให้ดี คือ ให้นึกว่าพระพุทธเจ้าอยู่
ในใจ พระธรรมอยู่ที่ใจ พระอริยสงฆ์สาวกอยู่ที่ใจ นึกอยู่อย่างนี้ จนใจตกลง
เห็นว่าอยู่ที่ใจจริง ๆ แล้วทอดธุระเครื่องกังวลลงได้ว่าไม่ต้องกังวลอะไรอื่นอีก
จะกำหนดเฉพาะที่ใจแห่งเดียวเท่านั้น จึงตั้งสติก่อนกำหนดใจนั้นไว้ นึกคำ
ปริกรรมรวมใจเข้า ฯ

๓. วิธีนึกคำปริกรรม

ให้ตรวจดูจิตเสียก่อน ว่าจิตกิดอยู่ในอารมณ์อะไร ในอารมณ์อันนั้น
เป็นอารมณ์ที่น่ารักหรือน่าชัง เมื่อคิดใจในอารมณ์ที่น่ารัก พึงเข้าใจว่าจิตนี้

ลำเอียงไปด้วยความรัก เมื่อคิดใจในอารมณ์ที่น่าซึ้ง พึงเข้าใจว่าจิตนี้ลำเอียง
ไปด้วยความซึ้ง ไม่ตั้งเที่ยง พึงกำหนดส่วนทั้งสองนั้น ให้เป็นคู่กันเข้าไว้ที่
ตรงหน้า ซ้าย ขวา แล้วตั้งสติกำหนดใจตั้งไว้ในระหว่างกลาง ทำความรู้เท่า
ส่วนทั้งสองเปรียบอย่างถนนสามแยก ออกจากจิตตรงหน้าออก ระวังไม่ให้จิต
แหวะไปตามทางเส้นซ้าย เส้นขวา ให้เดินตรงตามเส้นกลาง แต่ระวังไม่ให้ไป
ข้างหน้าให้กำหนดเฉพาะจิตอยู่เก่านั้นก่อน แล้วนึกคำบริกรรมที่เลือกไว้
จำเพาะพอเหมาะกับใจคำใดคำหนึ่ง เป็นต้นว่า “พุทโธ ๆ ๆ” เป็นอารมณ์เพ่ง
จำเพาะจิตจนกว่าจิตนั้นจะวางความรักความซึ้งโดยตั้งลงเป็นกลางจริงๆ แล้ว
จึงกำหนดรวมทวนกระแสประหลุมลงในภวังค์ ตั้งสติตามกำหนดจิตในภวังค์
นั้นให้เห็นแจ่มแจ้งไม่ให้เฟลออก ๆ

๔. วิธีสังเกตจิตเข้าสู่ภวังค์

พึงสังเกตจิต ในเวลากำลังนึกคำบริกรรมอยู่นั้น ครั้นเมื่อจิตตั้งลงไป
เป็นกลาง วางความรักความซึ้งทั้งสองได้แล้ว จิตย่อมเข้าสู่ภวังค์จิต (คือจิต
เดิม) มีอาการต่าง ๆ กัน บางคนรวมผับลง บางคนรวมบีบลง บางคนรวม
วับแวบ เข้าใจแล้วสว่างขึ้น ลืมคำบริกรรมไป บางคนก็ไม่ลืม แต่รู้สึกเบาใน
ภายในใจ ที่เรียกว่า กายละหุดา จิตละหุดา กายก็เบา จิตก็เบา กายะมฤตา
จิตตะมฤตา กายก็อ่อน จิตก็อ่อน กายะปัสสัทธิ จิตตะปัสสัทธิ กายก็สงบ จิต
ก็สงบ กายชุกะตา จิตชุกะตา กายก็ตรง จิตก็ตรง กายะกัมมัณฺเณตา จิต
ตะกัมมัณฺเณตา กายก็ควรแก่การทำสมาธิ จิตก็ควรแก่การทำสมาธิ กายะปา
คุณฺเณตา จิตตะปาคุณฺเณตา กายก็คล่องแคล่ว จิตก็คล่องแคล่ว หายเหน็ด
หายเหนื่อย หายเมื่อย หายหิว หายปวดหลัง ปวดเอว ก็รู้สึกสบายใจขึ้นมา
พึงเข้าใจว่าจิตเข้าสู่ภวังค์แล้ว ให้หยุดคำบริกรรมแล้ว และวางสัญญาภายนอก

ให้หมด ค่อย ๆ ตั้งสติตามกำหนดจิตจนกว่าจิตนั้นจะหยุด และตั้งมั่นลงเป็น
หนึ่งอยู่กับที่ เมื่อจิตประชุมเป็นหนึ่งก็อย่าพลอสติ ให้พึงกำหนดอยู่อย่างนั้น
จนกว่าจะนั่งเหนื่อย นี้แลเรียกว่า ภาวนาอย่างละเอียด ฯ

๕. วิธีออกจากสมาธิ

เมื่อจะออกจากสมาธิ ภาวนา ในเวลาที่อยู่สักเหนื่อยแล้วนั้น ให้พึง
กำหนดจิตไว้ให้ดี แล้วเพ่งเล็งพิจารณาเบื้องต้นเบื้องปลายให้รู้แจ้งเสียก่อนว่า
เบื้องต้น ได้ตั้งสติกำหนดจิตอย่างไร พิจารณาอย่างไร นึกคำบริกรรมอะไร
น้ำใจจึงสงบมาตั้งอยู่อย่างนี้ ครั้นเมื่อใจสงบแล้ว ได้ตั้งสติอย่างไรกำหนดจิต
อย่างไร ใจจึงไม่ถอนจากสมาธิ เมื่อพิจารณาเห็นแจ้งเห็นชัด พึงทำในใจว่า
ออกจากที่นี้ไปแล้ว นอนลงก็จะกำหนดอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะนอนหลับ แม้ตื่น
ขึ้นมาก็จะกำหนดอย่างนี้ ตลอดวัน และคืน ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อทำในใจ
เช่นนี้แล้ว จึงออกจากที่นี้สมาธินั้นอีก ก็พึงทำพิธีอย่างที่ทำมาแล้ว ฯ

๖. มัคคสมัยที่

มรรค มืองค์ อวชิระ ๘ ประการ ประชุมลงเป็นเอกมรรค คือ ๑ เป็น
อาการ ๘ เป็นองค์อธิบายว่า สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบก็คือ จิตเป็นผู้เห็น
สัมมาสังกับไป ความดำริชอบ ก็คือจิตเป็นผู้ดำริ สัมมาวาจา กล่าววาจาชอบ
ก็คือจิตเป็นผู้นึกแล้วกล่าว สัมมากัมมันโต การงานชอบ ก็คือจิตเป็นผู้คิดทำ
การงาน สัมมาอาชีโว เลี้ยงชีวิตชอบ ก็คือจิตเป็นผู้คิดหาเลี้ยงชีวิต สัมมาวายา
โม ความเพียรชอบ ก็คือจิตเป็นผู้มีความเพียร มีหมั่น สัมมาสติ ความระลึก
ชอบ ก็คือ จิตเป็นผู้ระลึกทั้ง ๑ นี้แหละเป็นอาการ ประชุมอาการทั้ง ๘ นี้ ลง
เป็นองค์สัมมาสมาธิ แปลว่าตั้งจิตไว้ชอบ ก็คือ ความประกอบการกำหนดจิต
ให้เข้าสู่วิงค์ได้แล้ว ตั้งสติก่อนกำหนดจิตนั้นไว้ให้เป็นเอกัคคตา อยู่ในความ

เป็นหนึ่งใน ไม่มีไป ไม่มีมา ไม่มีออก ไม่มีเข้า เรียกว่า มรรคสมังคี ประชุมมรรค
ทั้ง ๘ ลงเป็นหนึ่ง หรือเอกมรรคก็เรียก มรรคสมังคินี้ประชุมถึง ๔ ครั้ง จึง
เรียกว่ามรรค ๔ ดังแสดงมาดังนี้ ๑

๓. นิमितสมาธิ

ในเวลาจิตเข้าสู่วิงค์ และตั้งลงเป็นองค์มรรคสมังคีแล้วนั้น ย่อมมี
นิमितต่างๆ มาปรากฏในขณะจิตอันนั้น ท่านผู้ฝึกหัดใหม่ทั้งหลาย พึงตั้งสติ
กำหนดใจไว้ให้ดี อย่าตกประมาทกระดาก และอย่าทำความกลัวจนเสียสติ
อารมณ์ ทำใจให้พุ่งชาน ระวังใจไม่อยู่จะเสียสมาธิ นิमितทั้งหลายไม่ใช่เป็นของ
เที่ยง เพียงสักว่าเป็นเงาๆ พอให้เห็นปรากฏแล้วก็หายไปเท่านั้นเอง

นิमितที่ปรากฏนั้น คือ อุคคหนิมิต ๑ ปฏิภาคนิมิต ๑ นิमितที่ปรากฏ
เห็นด้วยดวงทวยของคนใสสว่างเหมือนกับดวงแก้ว แล้วยึดหน่วงเหนี่ยวรั้ง
ให้ตั้งสติกำหนดจิตไว้ให้ดี เรียกอุคคหนิมิต ไม่เป็นของน่ากลัว

นิमितที่ปรากฏเห็นคนตาย สัตว์ตาย ผู้ไม่มีสติย่อมกลัว แต่ผู้มีสติแล้ว
ย่อมไม่กลัว ยังเป็นอุบายให้พิจารณาเห็นเป็นอสุภแยกส่วนแบ่งส่วนของ
ร่างกายนั้นออกดูให้ดีทีเดียว และน้อมเข้ามาพิจารณาภายในกายของตนให้
เห็นแจ่มแจ้งจนเกิดนิพพิทาญาณ เบื่อหน่าย สังเวชสลดใจ ยิ่งนำใจให้ตั้งมั่น
เป็นสมาธิ มีกำลังขึ้นเรียกปฏิภาคนิมิต

๔. วิธีเดินจงกรม

พึงกำหนดหนทางสั้นยาว แล้วแต่ต้องการ ยืนที่ต้นทางยกมือ
ประณม ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แล้วตั้งความสัตย์
อธิษฐานว่าข้าพเจ้าจะตั้งใจปฏิบัติบูชา คุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับทั้ง
พระธรรม และพระอริยสงฆ์ สวาก ขอให้หัวใจของข้าพเจ้าสงบตั้งมั่นเป็น

สมาธิ มีปัญญาเฉลียวฉลาด รู้แจ้งแทงตลอดในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทุกประการ เทอญ แล้ววางมือลง เอามือขวาจับมือซ้ายไว้ข้างหนึ่ง เจริญพร
วิหาร ๔ ทอดตาลงเบื้องต่ำไปกลับตั้งสติกำหนดจิต นึกคำบริกรรมเดิน
กลับมา จนกว่าจะจิตสงบรวมลงเป็นองค์สมาธิ ในขณะที่กำลังรวมอยู่นั้น
จะหยุดยืนกำหนดจิตให้รวมสนิท เป็นสมาธิก่อน จึงเดินต่อไปอีกก็ได้ ในวิธี
เดินจงกรมกำหนดจิตอย่างเดียวกัน กับนั่งสมาธิ แปลกแต่ใช้อิริยาบถเดิน
เท่านั้น ฯ

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฝึกหัดใหม่ทั้งหลาย ฟังเข้าใจเถิดว่าการทำความ
เพียร คือ ฝึกหัดจิตในสมาธินี้ มีวิธีจะต้องฝึกในอิริยาบถทั้ง ๔ จึงต้องนั่ง
สมาธิบ้าง เดินจงกรมบ้าง ยืนกำหนดจิตบ้าง นอนสืงไสยาสบ้าง เพื่อให้
ชำนาญคล่องแคล่วและเปลี่ยนอิริยาบถให้สม่ำเสมอ ฯ

๕. วิธีแก่นิมิต

มีวิธีที่จะแก่นิมิตได้เป็น ๓ อย่าง

วิธีที่ ๑ ทำความนิ่งเฉย คือ ฟังตั้งสติกำหนดจิตนั้นไว้ให้มั่นคง ทำ
ความสงบนิ่งเฉยอยู่ในสมาธิ แม้นมีนิมิตอะไร ๆ มาปรากฏ หรือรู้เห็น
เป็นจริงในจิตอย่างไร ไม่ต้องหวั่นไหวไปตาม คือ ไม่ต้องจิตคิดไป จะเป็น
ความคิดผิด ที่เรียกว่า จิตวิปลาส แปลว่า ความคิดคลาดเคลื่อน แปลก
ประหลาดจากความจริง นิ่งอยู่ในสมาธิไม่ได้ ให้บังเกิดเป็นสัญญา
ความคิดผิด ที่เรียกว่าสัญญาวิปลาส แปลว่า หมายมั่นไปตามนิมิตเคลื่อน
คลาดจากจิตที่เป็นจิตทั้งนั้น จนบังเกิดทิวิมานะขึ้นมา ที่เรียกว่า ทิวีวิปลาส
แปลว่าความคลาดเคลื่อน จากความจริงคือเห็นไปหน้าเดียว ไม่แลหลังขาดให้
รู้เท่าส่วนในส่วนนอก เชื่อว่าไม่รอบคอบ เป็นจิตลำเอียง ไม่เที่ยงตรง เมื่อรู้

เช่นนี้ จึงไม่ควรส่งจิตไปตาม เมื่อไม่ส่งจิตไปตามนิมิตเช่นนั้นแล้ว ก็ให้คอย
ระวังไม่ให้จิตเป็นคันหาเกิดขึ้น คือ ไม่ให้จิตค้นรณินคืออยากเห็นนิมิตนั้น
แจ่มแจ้งยิ่งขึ้นก็ดี หรืออินร้าย อยากให้นิมิตนั้นหายไปก็ดี หรือแม้ไม่อยาก
พบไม่อยากเห็นซึ่งนิมิตที่น่ากลัวก็ดี ทั้ง ๓ อย่างนี้ เรียกว่าค้นหา ถ้าเกิดมีใน
จิตแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ให้รีบระงับเสีย คือ ถอนความอยาก และความ
ไม่อยากนั้นออกเสีย เมื่อนิมิตมีมากก็อย่ายินดี เมื่อนิมิตหายไปก็อย่ายินร้าย
หรือเมื่อนิมิตที่น่ากลัวมีมากก็อย่าทำความกลัว และอย่าทำความคดโกง อยาก
ให้หายไปก็ไม่ว่า ไม่อยากให้หายไปก็ไม่ว่า อยากเห็นก็ไม่ว่า ไม่อยากเห็นก็
ไม่ว่า ให้เป็นสันตวิภูติ คือ เห็นเอง อยากรู้ก็ไม่ว่า ไม่อยากรู้ก็ไม่ว่า ให้
เป็นปัดจัดตั้ง รู้จำเพาะกับจิต ตั้งจิตให้เป็นกลางๆ แล้วพึงทำความรู้เท่าอยู่ว่า
อันนี้เป็นส่วนนิมิต แยกส่วนแบ่งส่วนตั้งไว้เป็นคนละอันรักษาเอาแต่จิต
กำหนดให้ตั้งอยู่ในสุตติธรรมเที่ยงแน่ว ทำความรู้เท่าจิตและนิมิตทั้งสองเงื่อนไข
รักษาไม่ให้สติคลาดเคลื่อนจากจิต ทั้งไม่ให้ผลอสติได้เป็นดี สติมา ชื่อว่าเป็น
ผู้มีสติ วินยชยะ โลเก อภิขมา โทมมะนัสสัง ถอนอภิขมา และโทมนัสใน
โลกเสียได้แล้ว ก็เป็นผู้ ตั้งอยู่ในวินัย เมื่อประกอบข้อปฏิบัติอันนี้อยู่อย่างนี้
สติก็ตั้งมั่น จิตก็ตั้งมั่น ประชุมกันเป็นสมาธิดังนี้เรียก ญาณปริยญา แปลว่า
รู้เท่าอารมณ์ ฯ

วิธีที่ ๒ ตรวจค้นปฏิภาคนิมิต คือ เมื่อเห็นว่าจิตมีกำลังสติแลสมาธิ
กำลัง ประชุมกันอยู่เป็นปึกแผ่นแน่นหนาดีแล้ว พึงฝึกหัดปฏิภาคนิมิตให้
ชำนาญ คือ เมื่อเห็นรูปนิมิตมาปรากฏในตาใจจิตเห็นเป็นรูปคนเด็กเล็ก หญิง
ชาย หนูน้อยบ่าวสาว หรือแก่เฒ่าชรา ประการใดประการหนึ่งก็ตามแสดง
อาการแลเปลี่ยนปลี่ยนตา หน้าบิด ตาเบื่อน อาการใดอาการหนึ่ง ก็ตาม ให้รีบ

พลิกจิตเข้ามากลับตั้งสติ ผูกปัญหาหรือทำในใจก็ได้ว่า รูปนี้ไม่เที่ยง หรือไม่
เที่ยง จะแก่เฒ่าชราต่อไปหรือไม่ เมื่อนึกในใจขณะนี้แล้ว พึงหยุดและวาง
คำนึงที่นึกนั้นเสีย กำหนดจิตพิจารณานิ่งเฉยอยู่จนหลังโง้งขึ้นเป็นทศๆ ไป
ในขณะที่ปัจจุบันทันใจนั้นแล้วผูกปัญหามาคูที่ว่า “ตายเป็นไหมเร็วกว่าที่จะตก
ลงและแลเห็นในใจว่า เฒ่า แก่ชราได้เป็นแท้ จึงรีบพิจารณาให้เห็นแก่ เฒ่า
ชรา หลังขด หลังโง้งขึ้นทศๆ ไป ในขณะที่ปัจจุบันทันใจนั้นแล้วผูกปัญหามาคู
ที่ว่า “ตายเป็นไหมเล่า” หยุดนิ่งพิจารณาอยู่อีกทีจนกว่าจะตกลงเห็นในใจได้
ว่า ตายแน่ตายแท้ ไม่แปรผัน จึงรีบพิจารณาให้เห็นตายไปอีกเล่า ในขณะที่
ปัจจุบันทันใจนั้น “เมื่อตายแล้วจะเปื่อยเน่าแตกทำลายไปหรือไม่” หยุดนิ่ง
พิจารณาเฉยอยู่อีก จนกว่าจิตของเราจะตกลงเห็นว่า เปื่อยเน่าทำลายไปได้แน่
แท้ แน่ใจขณะนี้แล้วก็ให้รีบพิจารณาให้เห็นเปื่อยเน่าแตกทำลาย จนละลายสูญ
ลงไปในดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ไปตามธรรมดา ธรรมดาๆ ธรรมฐิติ
ธรรมนิยาม แล้วพลิกเอาจิตของเรากลับทวนเข้ามาพิจารณาภายในกายของ
เราเอง ให้เห็นลงไปได้อย่างเดียวกัน จนกว่าจะตกลงและตัดสินใจได้ว่า
ร่างกายของเรานี้แก่เฒ่าชราทุพพลภาพ แดกตาย ทำลายเปื่อยเน่าไปเป็น
เหมือนกัน แล้วรีบตั้งสติพิจารณาคำเห็นตายลงไปในขณะที่ปัจจุบัน แยก
ส่วน แบ่งส่วนออกดู ให้เห็นแจ้งว่าหนังเป็นอย่างไร เนื้อเป็นอย่างไร กระดูก
เป็นอย่างไร ดับไตไส้พุงเครื่องในเป็นอย่างไร เป็นของงามหรือไม่งาม
ตรวจดูให้ดี พิจารณาให้ละเอียด จนกว่าจะถอนความยินดียินร้ายเสียได้ แล้ว
พิจารณาให้เห็นเปื่อย เน่า ผุพัง ลงถมแผ่นดินไปภายหลังกลับพิจารณาให้
เห็นเป็นคั่นมาอีก แล้วฝึกหัดทำอยู่อย่างนี้จนกว่าจะชำนาญ หรือยิ่งเป็นผู้มีสติ
ได้พิจารณาเห็น เนื้อ หนัง เส้นเอ็น และเครื่องในทั้งหลาย มีดับ ไต ไส้

พุง เป็นต้นเปื่อย ผุพัง ลงไปหมดแล้ว ยังเหลือแต่ร่างกระดูกเปล่า จึงกำหนด
เอาร่างกระดูกนั้นเป็นอารมณ์ ทำไว้ในใจใคร่ครวญให้เป็นแจ้งอยู่เป็นนิตย์
จนกว่าจะนับได้ทุกระดูกก็ยิ่งดี เพียงเท่านี้ก็พ้นอันแก่นมิดได้ดีทีเดียว

คราวนี้ พึงทำพิธิพิจารณาเป็นอนุโลมปฏิโลมถอยขึ้นถอยลง คือตั้ง
สติกำหนดจิตไว้ให้ดี แล้วเพ่งพิจารณาให้เห็น ผมอยู่บนศีรษะ มีสีดำฐาน
ยาวก็จะหงอกขาวลงถมแผ่นดินทั้งนั้น และพิจารณาให้เห็นขนซึ่งเกิดตามขุม
ขนตลอดทั่วทั้งกาย นอกจากฝ่ามือ ฝ่าเท้าก็จะถมแผ่นดินเหมือนกัน พิจารณา
เล็บที่อยู่ปลายนิ้วมือ ให้เป็นเป็นของที่จะต้องลงถมแผ่นดิน ด้วยกันทั้งนั้น
พิจารณาฟันซึ่งอยู่ในปากข้างบน ข้างล่างให้เห็นแจ้งว่าได้ใช้เคี้ยวอาหารกินอยู่
เป็นนิตย์ แต่จะต้องลงถมแผ่นดินเหมือนกัน คราวนี้พิจารณาหนังเบื้องบนแต่
พื้นเท้าขึ้นมา เบื้องต่ำ แต่ปลายผมลงไป มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุกรอบ ยังชีวิตนี้
ให้ตั้งอยู่ได้และเป็นไป ถ้าถลกหนังนี้ออกหมดแล้วก็ต้องตาย ตายแล้วต้องถม
แผ่นดิน พิจารณาเห็นความจริงเช่นนี้แล้วเลิกหนังนี้ออกวางลงไว้ที่พื้นดิน แล้ว
พิจารณาคูเนื้อให้เห็นแจ้งว่าเนื้อในร่างกายมีอยู่เป็นกล้ำๆ แล้วกำหนดให้น่า
ผุพังลงไปกองไว้ที่พื้นดิน พิจารณาเส้นเอ็นให้เห็นแจ้งว่า เส้นเอ็นทั้งหลายรัด
ตรึงกระดูกไว้ให้ติดกันอยู่ เมื่อเลิกเส้นเอ็นนี้ออกหมดแล้ว กระดูกก็จะหลุด
จากกันผุพังลงถมแผ่นดินทั้งสิ้น แล้วกำหนดเลิกเส้นเอ็นนั้นออกเสียดกองไว้ที่
พื้นดินพิจารณาร่างกระดูกให้เห็นแจ้งว่ากระดูกในร่างกายนี้มีเป็นท่อน ๆ
เบื้องต่ำแต่กระดูกกะโหลกศีรษะลงไป เบื้องบนแต่กระดูกพื้นเท้าขึ้นมาเห็นได้
กระจ่างดีพอสมควรแล้ว เพ่งเล็งพิจารณาดูเครื่องในทั้งหลาย ให้เป็นว่าปอด
อยู่ที่ไหนม้ามอยู่ที่ไหนดวงหฤทัยอยู่ที่ไหนใหญ่หน่อยเท่าใด เห็น คับ ไค ไล่
พุง อาหารใหม่ อาหารเก่า เป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน มีรูปพรรณลักษณะเป็น

อย่างไร มีสี่สังวรณะเป็นโชนเครื่องในทั้งปวงนี้เป็นที่ประชุมแห่งชีวิตก็จริง แต่ก็จะต้องถมแผ่นดิน เมื่อพิจารณาเห็นดังนี้แล้วพึงกำหนดให้ขาดตกลงไป กองไว้ที่พื้นดิน ยังเหลือแค่ร่างกระดูกคอ กระดูกแขน กระดูกหัวไหล่ กระดูกสันหลัง กระดูกซี่โครง กระดูกเอว กระดูกตะโพก กระดูกต้นขา กระดูกเข่า กระดูกแข้ง กระดูกพื้นเท้า พิจารณาดังนี้ เรียกอนุโลม

คราวนี้พึงพิจารณาเป็นปฏิโลม คือพิจารณาถอยกับขึ้นเบื้องบนตั้งแต่ กระดูกพื้นเท้าขึ้นไป ตลอดถึงกระดูกกะโหลกศีรษะ พิจารณาทวนกลับจาก ศีรษะถอยลงมาบนหน้าอก พึงตั้งสติกำหนดจิตไว้ที่หน้าอกนั้นให้มั่นคงทำใน ใจว่าร่างกายทั้งหมดนี้ มีจิตเป็นใหญ่ประชุมอยู่ที่จิต จึงกำหนดรวมจิตเข้าให้ สงบและตั้งอยู่เป็นเอกัคคตา วิธีที่ ๒ นี้เรียกว่า ศีรณปริณูญา แปลว่า ไคร่รวญอารมณ์ ฯ

ขอเตือนสติไว้ว่า ในระหว่างที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น ห้ามไม่ให้จิต เคลื่อนจากที่ คือระวังไม่ให้ส่งจิตไปตามอาการ จิตจะถอนจากสมาธิ ถ้าจิต ถอนจากสมาธิ เป็นใช้ไม่ได้ ข้อสำคัญให้เอาจิตเป็นหลักไม่ให้ปล่อยจิต ให้ สติเพ่งเล็งให้รอบจิต พิจารณาให้รอบกาย รักษาใจไม่ให้ฟุ้ง จึงไม่ยุ่งในการ พิจารณา ฯ

วิธีที่ ๓ เจริญวิปัสสนา คือเมื่อผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ได้ฝึกหัดจิตมาถึง ขั้นนี้มีกำลังพอพิจารณาปฏิภาคนิมิต ได้ชำนาญ คล่องแคล่ว เป็นประจักษ์ ดังที่อธิบายมาแล้ว และกำหนดจิต รวมเข้าไว้ในขณะจิตอันเดียว ณ ที่ หน้าอก ตั้งสติพิจารณาดูให้รู้รอบจิต เพ่งพินิจให้สว่างแลเห็นร่างกระดูกทั่ว ทั้งกายยกคำบริกรรมวิปัสสนา วิโมกขปวิวรรตขึ้นบริกรรมจำเพาะจิตว่า

สัพเพ	ธัมมา	อนัตตา
สัพเพ	ธัมมา	อนิจจา
สัพเพ	ธัมมา	ทุกขา

ให้เห็นร่างกระดูกทั้งหมด เป็นอนัตตา ไข่ตัวคน ไม่ควรถือเอาไม่เที่ยงเป็นทุกข์ กำหนดให้เห็นกระดูกทั้งหลายหลุดออกจากกันหมดตกลงไป กองไว้ที่พื้นดินคราวนี้ตั้งสติให้ดี รักษาไว้ซึ่งจิตอย่าให้พลอย ยกคำบริกรรม วิปัสสนานั้นอีก พะงพิจารณาจำเพาะจิต ให้เห็นเครื่องอวัยวะที่ระจัดกระจาย กองไว้ที่พื้นดินนั้น ละลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ถมแผ่นดินไปหมด กำหนดจำเพาะจิตผู้รู้พะงพิจารณาให้เห็นพื้นแผ่นดินกว้างใหญ่เท่าไร เป็นที่อาศัยของสัตว์ทั้งโลก ก็ยังต้องฉิบหาย ด้วยน้ำ ด้วยลม ด้วยไฟ ยกวิปัสสนาละลายแผ่นดินนั้นทิ้งเสีย ให้เห็นเป็นสภาวะธรรมเพียงสักว่าเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเท่านั้น รวบรวมเอาแต่จิต คือผู้รู้ตั้งไว้ให้เป็นสภาวะธรรมเพียงสักว่าเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเท่านั้น รวบรวมเอาแต่จิต คือผู้รู้ตั้งไว้ให้เป็นเอกจิต เอกธรรม สงบนิ่งแน่วอยู่ และวางลงเป็นอุเบกขาเฉยอยู่กะที่ คราวนี้จะแลเห็นจิตนั้นแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นทีเดียวก้าวล่วงจากนิมิตได้ดี มีกำลังให้แลเห็นอำนาจอันสงัดของจิตที่ได้ฝึกหัดสมาธิเพียงขั้นนี้ ก็พอมีศรัทธาเชื่อใจของตนได้ในการที่จะทำความเพียรยิ่งขึ้นไป ๆ

วิธีที่ ๓ นี้เรียกว่า ปหานปริญญา แปลว่าละวางอารมณ์เสียได้แล้ว ในที่สุดนี้ มีเทพปัญหาปรากฏขึ้น เฉพาะเวลาที่รณานั่งสื่อนี้สำเร็จว่า “น้ำมันหอมเอ้าท่าสยาม” คงนี้จะมีนัยอธิบายเป็นประการใด?

คำอธิษฐานในการทำบุญ

ด้วยเดชบุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้กระทำในวันนี้ ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข
ความเจริญ มีกำลังกายแข็งแรง มีกำลังใจเข้มแข็ง มีกำลังทรัพย์เจริญมั่นคงมี
ดวงจิตสว่างแจ่มใส มีปัญญาไวแกลี้ลวกล้ำ

นิพพานะปัจจะโย โหตุ สาธุ ฯ

คำอธิษฐานปิดทองลูกนิมิต

สรรพทุกข์ สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย

สรรพเคราะห์ เสนียดจัญไร วินสตันตุ

สรรพพระนั่ง สรรพลาภัญจะ ภวันตุ เม สาธุ ฯ

คำอธิษฐานตัดลูกนิมิต

อะหัง พุทธะสาสะนัสสะ จูติกาเย จะ ถาวะ

รายะ จะ นิมิตตัง ฉินทิสสามิ ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้า ขอโอกาสตัดลูกนิมิต เพื่อความดำรงนั้น และความมั่นคง
ของพระพุทธศาสนา

คำถวายอุโบสถ

มะยัง ภันเต อิมัง อุปะสะถาคารัง , ภิกขุสังฆัสสะ พุทธะสาสะนัสสะ
จูติกาเย จะ ถาวะรายะ จะ สังฆะกัมมานิ กระฉัดถายะจะ โอโณหะ ยามะ
สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ

อิมัง อุปะสะถาคารัง ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ
สุขายะ ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย “โรงอุโบสถ”
แด่พระสงฆ์ เพื่อความตั้งมั่น เพื่อความมั่นคง แห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อ
ประโยชน์แก่การกระทำสังฆกรรมทั้งหลาย

ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งโรงอุโบสถนี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่
ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนานเทอญฯ สาธุ

อาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ,
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะฯ

อาราธนาศีล ๘

มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อฏฐะ สีลานิ ยาจามะ,
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อฏฐะ สีลานิ ยาจามะ,
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อฏฐะ สีลานิ ยาจามะฯ

อาราธนาศีลอุโบสถ

มะยังภันเต ติสระเณนะ สะหะ อฏฐังคะสมันนาจะตัง อุโปสะถัง
ยาจามะ

ทุติยัมปี มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อัญฺจึกะสะมันนากะตัง
อุโปสะถัง ยาจามะ

ตะติยัมปี มะยัง ภันเต ติสระเณนะ สะหะ อัญฺจึกะสะมันนากะตัง
อุโปสะถัง ยาจามะ

อาราธนาธรรม วันปกติ

พรหมา จะ โลกาธิปะติ สะหัมปะติ, กัตถัญฺชลิ อั้นธิวะรัง อะยา
จะกะ, สันติระ สัตตาปะระชัคกะชาติกา, เทเสตุ รัมมัง อะนุกัมปิมัง
ปะชังฯ

อาราธนาธรรม วันธัมมัสสะวะนะ

จาตุททะสี ปิณณะระสี, ยา จะ ปิกขัสสะ อัญฺจึมี, กาตา พุทธะนะ
ปิณฺณุตตา, สัทธัมมัสสะวะนัสสิเม. (ปิณณะระสี) อะยันทานิ, สัมปัตตา อะภิ
ลักขิตา, เตนายัง ปะริสา รัมมัง, โสตุง อิระ สะมากะตา, สาธุ อัยโย ภิกขุ
สังโฆ, กะโรตุ รัมมะเทสะนัง, อะยฺญจะ ปะริสา สัพพา, อัญฺจิกัตวา สุณาตุ
ตันติ, ฯ

ที่วงเล็บนั้นเป็นวัน ๑๕ คำ วัน ๑๔ คำ ว่า จาตุททะสี, วัน ๘ คำว่า
อัญฺจึมิโย

อาราธนา ปรีตต์

วิปิตติปะฏิพาหะ	สัพพะสัมปัตติสัทธา,
สัพพะทุกขะวินาสาเย	ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง,
วิปิตติปะฏิพาหะ	สัพพะสัมปัตติสัทธา,
สัพพะภะยะวินาสาเย	ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง,

วิปัติปะฎิพาหะ   สัพพะสัมปัติสิทธิยา,
สัพพะโรคะวินาสายะ   ประริดตั้ง พรุถะ มังคะลัง, ๑

อาราธนา พาหุง

โอภาสะ สันโน ภันเต ทักขัญจะ วะรัญจะ สา รัมมะเทสะนา
ยาจามะ อธิปัสสะติ ปะติโนทานัง อนุตตะริสสามะฯ

อาราธนา มาติกา (กุสลา)

สะลา สะเล เสสะ มะระณัง ภาเวติฯ

คำถวายทานธรรมดา

สุทินนัง ะตะ เม ทานัง อาสะวักะยะวะหัง โหตุ,
ข้าพเจ้าทั้งหลายยินดีในทาน การถวายของ ของได้สำเร็จอาสะวักะย
สิ้นไปแห่งกิเลสเครื่องดองสันดาน บรรลุถึงซึ่งพระนิพพานในอนาคตกาล
เบื้องหน้าโน้น เทอญฯ

คำถวายทานสมัญญอุทิศ

อิทัง เม ทานัง มาตาปิตุอาทีนัง ญาตะกานัง สังวัตตะตุ มัยหัง
มาตาปิตาเทโย ญาตะกา อิมัสสะ ทานัสสะ ปัตติง ละภันตุ มะมะ เจตสาฯ

คำแปล

อันว่าทานของของข้าพเจ้านี้ จงเป็นเพื่อญาติทั้งหลาย มีบิดามารดา
เป็นต้น ของงได้รับส่วนบุญแห่งทานนี้ ตามความประสงค์ของข้าพเจ้า
เทอญฯ

คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มะยัง ภันเต ภักตานิ สะปะริวารานิ สีละวันตัสสะ โอโณชะ
ยามะ สาธุ โน ภันเต สีละวา อิมานิ ภักตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิกัณหาตุ
อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีลผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่ง
ภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่ท่านผู้ทรงศีล ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีล ขอท่านผู้
ทรงศีลจงรับ ซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อ
ประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายมตกภัตต์

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภักตานิ สะปะริวารานิ สีละวันตัสสะ
โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สีละวา อิมานิ มะตะกะภักตานิ สะปะริวารานิ
ปะฏิกัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีลผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่งมะตะกะ
ภัตต์กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่ท่านผู้ทรงศีล ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีล ขอท่านผู้ทรง
ศีลจงรับมะตะกะภัตต์ กับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อ
ประโยชน์และความสุขแก่ผู้ล่วงลับไปแล้วและแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาล
นาน เทอญฯ

คำถวายสลากภัตต์

เอตานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ อะสุกัฏฐาเน ฐะปิตานิ
ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ ภัตตานิ
สะปะริวารานิ ปะฏิกคัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่งภัตตาหารกับทั้ง
บริวารเหล่านั้น อันตั้งอยู่ ณ ที่โน้น แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าแต่ท่านผู้เจริญขอ
พระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านั้นของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อ
ประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผ้าจีวร

อิมานิ มะยัง ภันเต จีวะราณี สะปะริวารานิ สีละวันตัสสะ โอโณชะ
ยามะ สาธุ โน ภันเต สีละวา อิมานิ จีวะราณี สะปะริวารานิ ปะฏิกคัณหาตุ
อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีลผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจีวร กับ
ทั้งบริวารเหล่านี้ แก่ท่านผู้ทรงศีล ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีลผู้เจริญ ขอท่านผู้ทรงศีล
จงรับผ้าจีวร กับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์และ
ความสุข แต่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ

คำถวายผ้าจ่านำพรรษา

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสาวาสิกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสส
สะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสาวาสิกะจีวะรานิ
สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจ่านำพรรษากับทั้ง
บริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้า
จ่านำพรรษา กับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และ
ความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต วัสสิกะสาฎิกะจีวะรานิ สะปะริวารานิ ภิกขุ
สังฆัสสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ วัสสิกะสาฎิกะจี
วะรานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝนกับทั้ง
บริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์
จงรับ ซึ่งผ้าอาบน้ำฝนกับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อ
ประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญฯ

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต ปิงสุกฺกะจีวรานิ สะปะริวารานิ สีละวันตัสสะ
โธโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สีละวา อิมานิ ปิงสุกฺกะจีวรานิ สะปะริวาร
านิ ปะฏิกัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านทรงศีลผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าปิงสุกฺก
จีวรกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่ท่านผู้ทรงศีล ข้าแต่ท่านผู้ทรงศีลผู้เจริญ
ขอท่านผู้ทรงศีลจงรับ ผ้าปิงสุกฺกจีวรกับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้า
ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน
เทอญ ฯ

คำถวายผ้ากฐิน

อิมัง ภันเต สะปะริวารัง กะฐินะทุสสัง สังฆัสสะ โธโณชะยามะ
สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะ ทุสสัง ปะฏิกัณหาตุ,
ปฎิกระเหตวา จะ, อิมินา, ทุสเสนะ กะฐินัง, อัคคัระระตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง
หิตายะ สุขายะ ฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่งผ้ากฐินกับทั้ง
บริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์
จงรับ ซึ่งผ้ากฐินกับบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้ว
จงกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอด
กาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายเสนาสนะ

อิมานิ มะยัง ภันเต เสนาสนานิ สะปะริวารานิ อาคะตนาอะคัตถัสสะ
จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
อิมานิ เสนาสนานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง
หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายเสนาสนะ พร้อมทั้ง
เครื่องบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วและยังไม่มีมา
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับเสนาสนะกับเครื่องบริวารทั้งหลาย
เหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายเว็จกุฏิ

มะยัง ภันเต อิมัง วัจจะกุฏิง อาคะตนาอะคัตถัสสะ จาตุททิสัสสะ
ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมัง วัจจะกุฏิง
ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายเว็จจะกุฏินี้แก่
พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วและยังไม่มีมา ข้าแต่ท่านผู้เจริญขอ
พระภิกษุสงฆ์จงรับเว็จจะกุฏินี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และ
ความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายศาลาโรงธรรม

มะยัง ภันเต อิมัง สาถัง รัมมะสะภาเย อากะตณะกะตัสสะ
จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ
อิมัง รัมมะสะภัง สาถัง ปะฏิกคัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายศาลานี้ เพื่อเป็นที่
ประชุมแสดงธรรม แก่พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วและยังไม่มีมา
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับศาลาโรงธรรมนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน เทอญฯ

คำถวายยารักษาโรคต่าง ๆ

อิมานิ มะยัง ภันเต เกสัชธานี ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน
ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ เกสัชธานี ปะฏิกคัณหาตุ อัมहाกัง ทิฆะรัตตัง
หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายยาเหล่านี้แก่
พระภิกษุสงฆ์ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับยาเหล่านี้ของข้าพเจ้า
ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน
เทอญฯ

คำถวายดอกไม้ธูปเทียน

माणูชา

อัมชายัง มาฆะปฺณณฺเมมี สัมปิตตา มาฆะนัักขัตเตนะ ปฺณณฺะ จันโท
ยุตโต ยัตตะ ตะถาคะโต อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ จาตุรงฺกิเก สวากะสันนิ
ปาเต โอวาทะปาฏิโปกขัง อุทฺทิสฺสี ตะทา หิ อัฏฺเฐเตระสาณิ ภิกขุสะตานิ
สัพเพสังเยวะ จีณาสะวานัง สัพเพเต เอหิ ภิกขุกา สัพเพปิเต อนามันติตาวะ
กะคะวะโต สันตักัง อาคะตา เวพฺุวะเน กะถันตะกะนิวาเป มาฆะปฺณณฺเมมียัง
วัฏฺเฐมานะกัจฉายายะ ตัสสิมิงฺ สันนิปาเต กะคะวา วิสุทฺธโปสะถัง อะกาลิ
อะยังอัมหากัง กะคะวะโต เอโกเยวะ สวากะสันนิปาโต อะโหสิ จาตุรงฺกิโก
อัฏฺเฐเตระสาณิ ภิกขุสะตานิ สัพเพสังเยวะ จีณาสะวานัง มะยฺนทานิ อิมัง
माणูชาปฺณณฺเมมี นัักขัตตะสะมะยัง ตักกालะสะทิสังสัมปิตตา จิระปะรินิพ
พุตฺมปิถัง กะคะวันตัง อะนุสตะระมานา อิมัสสิมิงฺ ตัสสะ กะคะวะโต สักกิภู
เต เจติเย อิมะหิ ทิปะฐุปะปฺปฬาทิสักก้าเรหิ ตัง กะคะวันตัง ตานิ จะ อัฏฺเฐ
เตระสาณิ ภิกขุสะตานิ อะภิปุชะยามะ สาธุ โน ภันเต กะคะวา สะสวากะ
กะสังโฆ สุจิระปะรินิพพุโตปิ คุณฺเณหิ ฐะระมาโน อิมะ สักกาเร ทุกคะ
ตะปิณณาการะภูเต ปะฏิกคฺคัณหาตุ อัมหากัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

คำแปล

วันนี้ ถึงวันมาฆะปฺณณฺเมมี, พระจันทร์เต็มดวง ประกอบด้วยมาน
นัักขัตตฤกษ์, พระตะถาคคตอรหันตสัมมาสัมพุทฺธเจ้า, ทรงแสดงโอวาทปาฏิ
โมกข์, ในที่ชุมนุมสงฆ์ใด, ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ ภิกขุ ๑,๒๕๐ องค์ แต่
ล้วนเป็นพระขีณาสพทั้งสิ้น, ภิกขุขีณาสพเหล่านั้น, เป็นเอหิภิกขุทั้งสิ้น ๑.

ภิกษุชีนาสพเหล่านั้น, แม้ทั้งหมด, อันใครไม่ได้เชื้อเชิญเลย ได้มาสู่สำนัก
พระผู้มีพระภาคเจ้าในเวฬุวันกะลันตะกะนิวาปะสถาน, ในเวลาบ่าย ๑. มี
พระจันทร์เต็มดวงประกอบด้วยมาฆฤกษ์ ๑. พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำ
สุทธอุโบสถ , ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ในที่ชุมนุมสงฆ์นั้น ๑. การประชุม
สงฆ์ประกอบด้วยองค์ ๔ แต่ล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น ๑,๒๕๐,ของพระผู้
มีพระภาคเจ้า ของเราทั้งหลาย, ได้มีครั้งเดียวเท่านั้น

บัดนี้ เราทั้งหลาย, มาถึงสมัยมาฆะปุณณมีนักษัตรฤกษ์นี้, ที่คล้ายกับ
วันนั้น, แล้วมาระลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น, แม้ปรินิพพานานแล้ว, ขอ
บูชาพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น และพระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ องค์นั้น, ด้วยเครื่อง
สักการะมีรูปเทียนดอกไม้เป็นต้น, ที่พระเจดีย์อันเป็นพยานของพระผู้มีพระ
ภาคเจ้านั้น, ขอพระผู้มีพระภาคเจ้ากับทั้งพระภิกษุสงฆ์ แม้ปรินิพพานานดี
แล้ว , ก็เหมือนดำรงอยู่ด้วยพระคุณทั้งหลาย , จงทรงรับสักการะเครื่อง
บรรณาการเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข แก่
ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

วิสาขบูชา

ยะมัมหะ โข มะยัง ภะคะวันตัง สะระณัง กะตา โข โน ภะคะวา
สัตธา ยัสสะ จะ มะยัง ภะคะวะโต ฐัมมัง โรเจมะ อะโหสิ โข โส ภะคะ
วา มัชฌิเมสุ ชะนะปะเทสุ อะริยะเกสุ มะนุสเสสุ อุปปันโน ชัตติโย ชาติยา
โคตะโม โคตเตนะ สักกะปุตโต สักกะกุลา ปัพพะชิโต สะเทวะเก โลเก
สะมา ระเก สะพรหมะเก สัสสะมะณะ พราหมะณิยา ปะชาเย สะเทวะ
มนุสสาเย อนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อภิสัมพุทโธ นิสสัง สะยัง โข โส ภะ
คะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู

อนุดตะโร ปุริ สะทัมมะสาระถิ สัตถาเทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะกะวา สะ
 วากขาโต โข ปะนะ เตะนะ ภะกะวะดา ชัมโม สันติสิโก อะกาลิโก เอหิปัส
 สโก โอปะนายิโก ปังจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ สุปะฏิปันโน ภะกะวะโต
 สาวะกะสังโฆ ฉะยะปะฏิปันโน ภะกะวะโต สาวะกะสังโฆ สามิจิปะฏิปัน
 โน ภะกะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปริสะยุคานิ อัฏฐะปุริสะ
 ปุคคะลา เอสะ ภะกะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนย
 โย อัญชะลีกะระณีโย อนุดตริง

บุญญักเขตตัง โลกัสสะ อะยัง โข ปะนะ

ญโป
 }
 ปฎิมา } ตั้ง ภะกะวันตัง

อุททิสสะ

กะโต
 }
 กะตา } ยาวะเทวะ ทัสสะเนนะ ตั้ง ภะกะวันตัง

สะริตวา ปะสาทะสังเวกะปะฏิลาภายะ มะยัง โข เอตะระหิ (อิมัง วิสาขะ
 ปุณณะมีกาลัง ตัสสะ ภะกะวะโต ชาติ สัมโพธินิพพานะ กาละ สัมมะตัง)
 ปัตวา อิมัง ฐานัง สัมปัตตา อิเม ทังมะเททีปะฐุปาทิสักกาเร คะเหตวา
 อัตตะโน กายัง สักกา รูปรานัง สะริตวา ตัสสะ ภะกะวะโต ยะถาภุจเจ
 จูณะอะนุสสะรันตา)

อิมัง

ญปิง
 }
 ปฎิมาฆะรัง } ติกขัตตุจ ปะทักขินัง กระริสสามะ ยะถาคะหิเตหิ

สักการะ พูซัง กุรุมานา สาธุ โน ภันเต ะกะวะ สุจิระปะรินิพพุโตปิ
ญาตัพเพหิ คุณฺเหหิ อะตัสมา รัมมะณะตายะ ปัญญาเยมาโน อิมะ อัมเหหิ คะหิ
เต สักการะ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

ที่วงเล็บนั้น ถ้าเป็นวันถวายพระเพลิงเปลี่ยนว่า วิสาขะ ปุณณเมมิโต
ปะรัง อัญฐะมิกาลัง ตัสสะ ะกะวะโต สะริรัชฌาปะนะกาละสัมมะตัง ฯ

คำแปล

เราทั้งหลาย ถึงพระผู้พระภาคพระองค์ใด ว่าเป็นที่พึงที่ระลึก พระผู้มี
พระภาคเจ้าพระองค์ใด เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย อนึ่งเราทั้งหลายขอบใจ
ในธรรม ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ได้บังเกิดแล้วแล ในมนุษยชาติอริยะกะ มัชฌิมะประเทศชนบท เป็นกษัตริย์
โดยพระชาติ เป็นโคดมโดยพระโคตรเป็นสากยบุตร เสด็จออกทรงผนวชจาก
สากยตระกูล ได้ตรัสรู้ พระอนุตตระสัมมาสัมโพธิญาณ แล้วในโลกรวมทั้ง
เทวดามารพรหมในหมู่สัตว์รวมทั้งสมณะพราหมณ์เทวดามนุษย์ไม่ต้องสงสัย
เลย พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเองสมบูรณ์ด้วยวิชา
และจรณะ เสด็จไปได้ด้วยดี ทรงทราบโลกแจ้งชัด เป็นสารถิฝักบุญที่ควรฝึก
ไม่มีสารถิอื่นยิ่งไปกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่น
แล้ว ชื่นบานแล้ว เป็นผู้มิไชยคินาคบหา

อนึ่ง ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นตรัสรู้ชอบแล้วแล เป็นคุณอันผู้ได้
บรรลุปึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาคู่ได้ ควรน้อมเข้ามาใน
ตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตัว อนึ่งพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้นแล เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง นี่
คือสี่คู่แห่งบุรุษ จัดเป็นแปดบุคคล พระสงฆ์ สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านี้

เป็นผู้ควรของค่านับ ควรต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นๆ

ยิ่งกว่าก็

พระสวภูนี้แล } อันพุทธศาสนิกชนสร้างเจาจงพระผู้มี
พระปฏิมานี้แล

พระภาคเจ้าพระองค์นั้น เพียงเพื่อระลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ด้วยทักษะณกิจแล้วจึงกลับได้ซึ่งความเลื่อมใสและความสลดจิต บัดนี้ เรา
ทั้งหลายมาถึง (กาลวิสาขะปณณมี) ซึ่งทราบกันดีแล้วว่า กาลเป็นที่ประสูติ
ตรัสรู้และปรินิพพาน ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ต่างประชุมกันยัง
สถานที่นี้ ถือเอาเครื่องสักการะ มี รูป เทียน ดอกไม้ เป็นต้นเหล่านี้ กระทำ
กายของตนให้เป็นเครื่องรองรับ เครื่องสักการะ ระลึกถึงพระคุณอันเป็นจริง
อย่างไร ของ

พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นอยู่ จักกระทำประทักษิณ

} พระสวภู
พระปฏิมา

นี้ สิ้นวาระ ๓ รอบ กระทำซึ่งการบูชา ด้วยสักการะทั้งหลาย ตามที่พวกเราถือ
ไว้แล้ว สาธุ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ดังข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มีพระ
ภาคเจ้าของเราทั้งหลาย แม้เสด็จปรินิพพานไปนานแล้วด้วยดี แต่ยังปรากฏอยู่
ด้วยพระคุณทั้งหลาย อันข้าพเจ้าทั้งหลายพึงรู้ได้โดยความเป็นอติคารมณ ขอ
พระองค์จงรับเครื่องสักการะทั้งหลาย อันข้าพเจ้าทั้งหลายถือไว้นี้แล้ว เพื่อ
ประโยชน์ เพื่อความสุข ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาล นานเทอญ ฯ

(ที่วงเล็บนั้น วันอัฐมีเปลี่ยนว่า กาลแห่งวันอัฐมีเบื้องหน้า แต่
วิชาชาปณณมีมา ซึ่งสมมติว่าเป็นวันถวายพระเพลิงศพของพระผู้มีพระภาคเจ้า
นั้น)

อาสาพหุชา

ยะมัมหะ โข มะยัง ณะคะวันตัง สะระณัง คตะตา โย โน ณะคะวา
สัตตะยา ยัสสะ จะ มะยัง ณะคะวะโต รัมมัง โรเจมะ อะโหสิ โข โส ณะคะวา
อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ สัตเตสุ การุญญัง ปะฏิจะ ณะรณายะ โก หิตะสี
อะนุกัมปัง อุปาทายะ อาสาพะหะปณณมียัง พารานะสียัง อิติปะตะเน มิ
คะทาเย ปัญจะวัคคิยานัง ภิกขุณัง อะนุตตะรัง รัมมะจักกัง ปะฐะมัง ปะวัต
เตตวา จัคคาริ อะริยะสัจจานิ ปะกาเสสิ ตัสมิญจะ โข สะมะเย ปัญจวัคคิ
ยานัง ภิกขุณัง ปะมุโข อายัสมา อัญญาโกณฑัญโญ ณะคะวะโต รัมมัง สุต
วา วิระชัง วิตะมะลัง รัมมะจักขุ ปฏิละภิตวา ยังภิญจิ สะมุทะยะรัมมัง
สัพพันตัง นิโรธะ รัมมันติ ณะคะวันตัง อุปะสัมปะทัง ยาจิตวา ณะคะวะ
โตเยวะ สันติกา เอหิภิกขุ อุปะสัมปะทัง ปะฏิละภิตวา ณะคะวะโต รัมมะ
วินะเย อะริยะสาวะกะสังโฆ โลเก ปะฐะมัง อุปปันโน อะโหสิ

ตัสมิญจาปิ โข สะมะเย สังฆะระตะนัง โลเก ปะฐะนัง อุปปันนัง
อะโหสิ พุทธะระตะนัง รัมมะระตะนัง สังฆะระตะนันติ ติระตะนัง สัม
ปณณัง อะโหสิ มะยัง โข เอตะระหิ อิมัง อาสาพะหะปณณมีกาลัง ตัสสะ
ณะคะวะโต รัมมะจักกัปปะวัตตะนะกาละสัมมะตัง อะริยะสาวะกะสังฆะอุป
ปัตติกาละ สัมมะตัญจะ ปัตวา อิมัง ฐานัง สัมปัตตา อิมะ สักกาเร คะเหตวา
อัตตะโน กายัง สักการูปะธานัง ะริตวา ตัสสะ ณะคะวะโต ยะถากุจเ
กุณเ อะนุสตะ

<p>ธูป</p> <p>ธูป</p> <p>ธูป</p>	<p>ธูป</p> <p>ธูป</p> <p>ธูป</p>	<p>ธูป</p> <p>ธูป</p> <p>ธูป</p>
----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

หิตะหิ ลักการะหิ ปุชัง กรุมานา สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ
 ญาตัพเพหิ คุณเหิ อะตีตารัมมะณะตาเย ปัญญาเยมาโน อิมะ อัมเหหิ คะหิ
 เต ลักการะ ปะณิกคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตาเย สุขายะ ฯ

คำแปล

เราทั้งหลาย ถึงซึ่งพระผู้มีพระภาคพระองค์ใดแล ว่าเป็นที่พึง พระผู้มี
 พระภาคเจ้าพระองค์ใด เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย อนึ่งเราทั้งหลายชอบใจซึ่ง
 ธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์ใด พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเป็น
 พระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเอง ทรงอาศัยความกรุณาในหมู่สัตว์ทั้งหลาย ทรงพระ
 กรุณาแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ทรงอาศัยความเอ็นดู ได้ยังพระธรรมจักรอัน
 ยอดเยี่ยม ให้เป็นไป ทรงประกาศอริยสัจ ๔ เป็นครั้งแรก แก่พระภิกษุ

ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุง พาราณสี ในวันอาสาฬหปุณณมี

อนึ่ง ในสมัยนั้นแล ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้ป็นหัวหน้าของ
 ภิกษุปัญจวัคคีย์ ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ได้ธรรมจักกัณอุบาสก
 ปราศจากมลทินว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งทั้งปวงนั้นม
 ความดับเป็นธรรมดา จึงทูลขออุปสมบทกับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ได้เป็น
 พระอริยสงฆ์สาวกในธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งแรกในโลก

อนึ่ง ในสมัยนั้นแล พระสงฆ์รัตนะได้บังเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก พระ
 รัตนครีย์ คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสงฆ์รัตนะ ได้สมบูรณ
 แล้วในโลก

บัดนี้ เราทั้งหลาย มาประจวบมงคลสมัยอาสาพหุณมี วันเพ็ญ
อาสาฬหมาสที่รู้พร้อมกันว่า เป็นวันที่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ทรง
ประกาศพระธรรมจักร เป็นที่เกิดขึ้นแห่งอริยสงฆ์สาวก และเป็นวันที่พระ
รัตนตรัยสมบูรณ์ คือ ครบ ๓ รัตนะ จึงมาประชุมกันแล้ว ณ ที่นี้ ถือสักการะ
เหล่านี้ ทำกายของตนให้เป็นดังภาชนะรับเครื่องสักการะ ระลึกถึงพระคุณ
ตามเป็นจริงทั้งหลาย ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จักทำประทักษิณสี่นวาระ ๓
รอบ ซึ่ง

พระ	สอุป ปฎิมา	}	นี้ บูชา อยู่ด้วยสักการะอันถือไว้แล้วอย่างไร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าแม่ปรินิพพานนาน
มาแล้ว ยังปรากฏอยู่ด้วยพระคุณสมบัติ อันข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะพึงรู้
ด้วยอดิตารมณ์ จงทรงรับเครื่องสักการะอันข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถือไว้
แล้ว เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน
เทอญ ฯ

ตัวอย่างใบพิจารณา

ข้าพเจ้าขอถวายจุดปัจจัย แก่พระคุณเจ้าเป็นมูลค่า .....
บาท ..... สตางค์ หากพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใด อันควรแก่
สมณะบริโภค ขอจงเรียกจากกัปปิยการกของพระคุณเจ้านั้น เทอญ ฯ

กฐินวิธี

คำอุปโลกน์ องค์ที่ ๑

อิทานิ โข อาวุโส (ถ้าอ่อนกว่า กันเต แทน อาวุโส) อิถัง สัปปะ
ริวารัง กะฐินทุสสัง สังฆัสสะ กะฐินัตถาราระหะกาเล เยวะ อุปปันนัง, อิธิ
เส จะ กาลเ เอวัง อุปปันเนนะ ทุสเสนะ กะฐินัตถาโร , วัสสัง วุตถานัง
ภิกขุณัง ภะกะวะตา อญฺญาโต , เยนะ อากังขะมานัสสะ สังฆัสสะ , ปญฺจะ
กับปิสสันติ , อะนัมมันตะจาโร , อะสะมาทานะจาโร , คณะโกชะนัง , ยา
วะทตตะ จีวะรัง , โย จะตตตะ จีวะรูปะปาโท โส เนสัง ภะวิสสะติ , จะตุ
สุปิ เหมันติเกสุ มาเสสุ จีวะระกาโล มะหันทิเกโต ภะวิสสะติ อิทานิ ปะนะ
สังโฆ อากังขะติ นุ โข กะฐินัตถารัง , อุทาหุ , นากังขะติ
สงฆ์รับว่า อากังขามะ กันเต

คำอุปโลกน์ องค์ที่ ๒

โส โข ปะนะ กันเต กะฐินัตถาโร , ภะกะวะตา ปุคคะสัสสะ อัตถาระ
วะเสนะวะ อญฺญาโต , นาญญัตระ ปุคคะสัสสะ อัตถารา อตตะรัง โหติ
กะฐินันติ หิ วุตตัง , ภะกะวะตา นะ สังโฆ วา คะโฆ วา กะฐินัง อตตะระติ,
สังฆัสสะ จะ คณะสสะ จะ สมัคคิยา ปุคคะสัสสะวะ อัตถารา สังฆัสสะปิ
คณะสสะปิ ตัสสะวะ ปุคคะสัสสะปิ อตตะตัง โหติ กะฐินัง อิทานิ กิสสิมัง
กะฐินะทุสสัง ทัสสามะ กะฐินัง อตตะริตุง โย ชินณะจีวะโร วา พุพพะละจี
วะโร วา โย วา ปะนะ อุตสะหิสสะติ , อัสสะวะ จีวะระกัมมัง นิฏฐาเปตะวา
สัพพะวิชานัง อะปะริหาเปตะวา กะฐินัง อตตะริตุง , สะมัตโต ภะวิสสะติ ฯ
(สงฆ์ฟังนังอยู่)

คำอุปโลกน์ องค์ที่ ๓

อิระ อัมเหสุ อาัยสมา (อินถันนาโม) , สัพพะมะหัลละโก พะหุสสุ
โต รัมมะระโร , วินะยะระโร สะพรหมจารีนัง สันทัสสะโก สะมาทะปะโก
สมุตเตชะโก สัมปะหังสะโก พาหุนนัง อาจะริโย วา อุปัชฌายา วา หุตะวา,
โอวาทะโก อนุสาสะโก สะมัตโต จะ ตัง ตัง วินะยะ กัมมัง อะวิโกเปตะวา
กะฐินัง อัตตะริตุง มัญญามะหะเมวัง สัพพะยัง สังโฆ , อิมัง สัปปะริวารัง
กะฐินะหุสสัง อาัยสมะโต (อิตถันนามัสสะ) , ทาตุกาโม ตัสสมิง กะฐินัง
อิตตะรันเตสัพพะยัง สังโฆ สัมมะเทวะ อนุโมทิสสะติ อาัยสมะโต (อิตถัน
นามัสสะ) , อิมัง , สัปปะริวารัง กะฐินะหุสสัง ทาตุ , รุจจะติ วาโน วา
สัพพัตถิมัสสะ สังฆัสสะ

สงฆ์รับว่า รุจจะติ ภันเต

คำอุปโลกน์ องค์ที่ ๔

ยะทิ อาัยสมะโต (อิตถันนามัสสะ) , อิมัง สัปปะริวารัง กะฐินะ
หุสสัง ทาตุ , สัพพัตถิมัสสะ สังฆัสสะ รุจจะติ สาธุ ภันเต สังโฆ อิมัง
กะฐินะหุสสะ ปาริวาระภูตัง ติจีวะรัง วัสสาวาสักกฐินุติกาเย อะคะเหตะวา,
อาัยสมะโต (อิตถันนามัสสะ) อิมินา อปโลกเนนะ ทะทาตุ กะฐินะหุสสัง
ปะนะ อปโลกเนนะ ทิยะมานัมปิ นะรุหะติ , ตัสมา ตัง อิทานิ ญัตติหุติเยนะ
กัมเมนะ อกุปเปนะ ฐานาระเหนะ , อาัยสมะโต (อิตถันนามัสสะ) , เทมาติ
กัมมะสันนิฏฐานัง กะโรตุ

สงฆ์รับว่า สาธุ ภันเต

สวดญัตติทุติยกรรม

นะโม คัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ นะโม
คัสสะ , ภาคะวะโต อระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ , นะโม คัสสะ ภาคะ
วะโต , อระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

สุณาตุ เม ภันเต สังโฆ , อิทัง สังฆัสสะ กะฐินะทุสสัง อุปปันนัง ,
ยะทิ สังฆัสสะ ปิตตะกัลลัง , สังโฆ อิมัง กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (อิตถัน
นามัสสะ) ทะเทยยะ , กะฐินัง อัตถะริตฺตัง , เอสา ญัตติ

สุณาตุ เม ภันเต สังโฆ , อิทัง สังฆัสสะ กะฐินะทุสสัง อุปปันนัง ,
สังโฆ อิมัง กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (อิตถันนามัสสะ) เทติ , กะฐินัง
อัตถะริตฺตัง ยัสสายัสมะโต ขะมะติ , อิมัสสะ กะฐินะทุสสัสสะ , อายัสมะโต
(อิตถันนามัสสะ) ทานัง , กะฐินังอัตถะริตฺตัง , โส ตุมหัสสะ , ยัสสะ นักขะ
มะติ โส ภาเสยยะ

ทินนัง อิทัง สังฆะนะ กะฐินะทุสสัง อายัสมะโต (อิตถันนามัสสะ)
กะฐินัง อัตถะริตฺตัง , ขะมะติ สังฆัสสะ , ตัสมาตุมหี , เอวะเมตัง ธาระยามิ
(ในวงเล็บว่า อิตถันนาโม อิตถันนามัสสะ อิตถันนามัสสะนะนี้ ให้เปลี่ยน
ตามฉายา ของผู้รับกฐิน)

คำกรานกฐิน

ผ้าสังฆาฏิว่า	อิมายะ สังฆาฏิยา กฐินัง อัตถะรามิ
ผ้าห่ม ว่า	อิมินา อุตตะราสังเคนะ กะฐินัง อัตถะรามิ
ผ้าห่ม ว่า	อิมินา อันตะระวาสะเคนะ กะฐินัง อัตถะรามิ

คำให้อุโมทนา

อัครดั่ง อาวุโส (ถ้าอ่อนกว่าผู้อุโมทนาแม้รูปหนึ่งว่า กันเต แทน อาวุโส) สังฆัสสะ กะฐินัง ชัมมิโก , กะฐินัตถาโร อนุโมทามะ

คำอนุโมทนากฐิน

รูปเดียวว่า อัครดั่ง กันเต สังฆัสสะ กะฐินัง ชัมมิโก กะฐินัตถาโร อนุโมทามิ , ว่าตามลำดับกันไปทีละรูป แล้วว่าพร้อมกันอีกครั้ง ว่าพร้อมกัน เปลี่ยนแต่ อนุโมทามิ เป็น อนุโมทามะ นอกนั้นเหมือนกันกับว่ารูปเดียว

พิธีเข้าพรรษา

เมื่อถึงวันเข้าพรรษาแล้ว ภิกษุสามเณรพร้อมกันทำวัตรคำเสร็จแล้ว ฟังอธิษฐานเข้าพรรษาคำว่าดังนี้

อิมัสมิง อาวาเส อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมิ แล้วว่าพร้อมกันดังนี้
อิมัสมิง อาวาเส อิมัง เตมาสัง วัสสัง อุเปมะ เป็นเสร็จพิธีเข้าพรรษา

ปวารณาวีธี

เมื่อถึงวันมหาปวารณาแล้วสงฆ์ทั้งหลาย ฟังลงประชุมกันที่โรง อุโบสถทำนุพกิจนุพกรรมเหมือนในวันอุโบสถ เสร็จแล้วฟังสวดญัตติ ปวารณา ดังนี้

คำญัตติปวารณา ๓ หน

สุณาตุ เม อาวุโส สังโฆ อัมมะ ปวารณา ปิณณรสี ยะที สังฆัสสะ ปิตตะกัลลัง สังโฆ เตวาจิกัง ปาเรยยะ

๑. ผู้ตั้งญัตติอ่อนกว่า ฟังว่า ภันเต แทน อาวุโส

๒. นี่เป็นวันปักษ์ที่ ๑๕ ถ้าปักษ์ที่ ๑๔ ว่า จาตุทหะสี

ภิกษุทั้งหลาย ฟังนั่งคุกเข่าประณมมือ กล่าวคำปวารณาต่อสงฆ์ไป
ตามลำดับดังนี้

คำปวารณา

สังฆัง อาวุโส ปะวาเรมิ , ทิฏฐะเน วา สุเตนะ วา ปริสังกายะวา
วทันตุ มัง อาหังสมันโต อนุกัมปัง อุปาทายะ ปัสสันโต ปฏิกกะริสสามิ

ทุติยัมปิ อาวุโส สังฆัง ปะวาเรมิ , ทิฏฐะเน วา สุเตนะ วา ปริสังกา
ยะวา วทันตุ มัง อาหังสมันโต อนุกัมปัง อุปาทายะ ปัสสันโต ปฏิกกะริสสามิ

ตติยัมปิ อาวุโส สังฆัง ปะวาเรมิ , ทิฏฐะเน วา สุเตนะ วา ปริสังกา
ยะวา วทันตุ มัง อาหังสมันโต อนุกัมปัง อุปาทายะ ปัสสันโต ปฏิกกะริสสามิ

ผู้อ่อนกว่า พรรษาฟังว่า สังฆัมภันเต แทน สังฆัง

ฟังสวดคณะญัตติว่า สุณันตุ เม อาหังสมันโต อัชชะ ปวารณา

(ปิณณรสี) ยะथाหังสมันตานัง ปิตตะกัลลัง มะยัง อัญญะมัญญัง ปะวาเรย
ยามะ ฯ ถ้า ๓ รูปร่าง อาหังสมันตาแทน อาหังสมันโต

คำปวารณา

อหัง (อาวุโส) อาหังสมันเต ปวาเรมิ , ทิฏฐะเน วา สุเตนะ วา ปริ
สังกายะ วา วะทันตุ มัง อาหังสมันโต อนุกัมปัง อุปาทายะ ปัสสันโต ปะฏิก
กะริสสามิ , (ถ้าอ่อนกว่าว่า ภันเต แทน อาวุโส) ถ้า ๒ รูป ฟังปวารณาแก่กัน
และกันทีเดียวน คำปวารณาว่า

อะหัง อาวุโส อาัยสมันตัง ปวาเรมิ, ทิฏฐะเน วา สุเตนะ วา
ปริสังกายะ วา ะหะตุ มัง อาัยสมา อนุกัมปัง อุปาทายะ ปัสสันโต ปะฏิก
กะริสสามิ , ทุตติยัมปิ อาวุโส , ปะฏิกกะริสสามิ , ตตติยัมปิ อาวุโส ฯลฯ ปะฏิก
กะริสสามิ ,

ถ้ารูปเดียว ท่านให้อธิษฐานว่า อัชชะ เม ปวารณา หรือ อัชชะ เม
ปวารณา (ปิณณะระสี) ตี อะธิฐาามิ

(ถ้าเป็นวัน ๑๔ คำ ฟังว่า จาคูทหะสี แทน ปิณณะระสี)

อุโบสถวิธี

ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ฟังทำสังฆอุโบสถ สวดพระปาฏิโมกข์
๓ รูป ฟังสวดคณะญัตติ และบอกบริสุทธิต่อกัน

คำสวดญัตติว่าดังนี้

สุณันตุ เม อาวุโส อาัยสมันตา อัชชูปัสสะโก ปิณณะโรโส , ะ
หะยัสมันตานัง ปิตตะกัลลัง , มะยัง อัญญะมัญญัง ปาริสุทธิ อุโปสะถัง
กะเรยยามะ (ก่อนกว่า ภันเต แทน อาวุโส)

คำบอกบริสุทธิต่อกัน

ปาริสุทธิ อะหัง อาวุโส ปะริสุทธิตัมมัง ชาเรหิ (ว่า ๓ หน) ถ้า ๒
รูป ไม่ต้องสวดญัตติ บอกบริสุทธิต่อกันและกันทีเดียว คำบอกบริสุทธิต่อ
เหมือนกับ ๓ รูป (ก่อน ว่า ภันเต แทน อาวุโส ว่า ชาเรหะ แทน ชาเรหิ)

คำบอกบริสุทธิต่อสงฆ์

ปาริสุทธิ อะหัง อาวุโส ปะริสุทธิตัมมัง สังฆโม ชาเรตุ
(กล่าว 3 หน)

เทวตาที่ปัตติทานคาถา

ยา เทวตา สนฺติ วิหารวาสินี
อุเป ฆเร โพธิฆเร ตเห ตเห

เทพดาเหล่าใด มีปกติอยู่ในวิหาร
สถิตอยู่ที่เรือนพระสถูป ที่เรือน
พระโพธิในที่นั้น ๆ

ตา ธมฺมทานเนน ภาวนตุ ปุชิตา

เทพดาเหล่านั้น เป็นผู้อันเรา
ทั้งหลายบูชาแล้วด้วยธรรมทาน

โสตุถิ กโรนุเตธ
วิหารมณฺเฑ

จงกระทำด้วยสวัสดิในวิหาร
มณฑลนี้

เถรา จ มหฺมา นวกา จ
ภิกฺขโว

พระภิกษุทั้งหลาย ที่เป็นเถระ
ที่เป็นกลาง ที่ยังใหม่ก็ดี

สารามิกา ทานปติ อฺปาสกา

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ผู้เป็น
ทานบดี พร้อมด้วยอารามิกชนก็ดี
ชนทั้งหลาย ที่เป็นชาวบ้าน ที่เป็น
ชาวเมือง ที่เป็นชาวนิกม ที่เป็น
อิสระก็ดี

คามา จ เทสา นิกมา จ อิสฺสรา

สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายเหล่านั้น จ
เป็นผู้ซึ่งความสุข

สฺปฺปาณฺฏตา สุจิตา ภาวนตุ เต

แม้สัตว์เหล่าใด ที่เป็นชลาพุชะ
กำเนิด ที่เป็นอณทชะกำเนิด

ชลาพุชา เขปี จ อณฺทสมฺภวา

ที่เป็นสังเสทชะกำเนิด ที่เป็นอุปปา
ติกะกำเนิดก็ดี

สํเสทชาตา ออโวปปาติกา

นินฺยยานิกํ ธมฺมวรํ ปฏิจฺจ เต

สัตว์เหล่านั้น ได้อาศัยพระธรรม

สพเพปี ทกขสฺส กโรนฺตุ

สงฺขยํ

ฐาตุ จิรํ สตํ รมโม

รมมทรรฯ จ ปุคฺคลา

สงฺโฆ โหตุ สมฺภโว

อตฺตาย จ หิตาย จ

อมฺเห รกฺขตุ สทฺธรมฺโม

สพเพปี รมฺมจาริโน

วฺทสฺสี สมฺปาปุณฺณยาม

รมฺเม อริยปฺปเวทิตา

เป็นนิยานิกธรรมแล้ว

แม้ทั้งหมด จงทำความสิ้นไป

แห่งทุกข์

ขอธรรมของสัตว์บุรุษทั้งหลาย

จงดำรงอยู่ตลอดกาลนาน

และบุคคลทั้งหลายผู้ทรงธรรม

จง ดำรงอยู่ตลอดกาลนาน

ขอพระสงฆ์จงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน

เพื่อทำประโยชน์เกื้อกูลเกิด

ขอพระสัตถธรรม จงรักษาเราทั้งหลาย

ผู้ประพฤติธรรมแม้ทั้งปวง

ของเราทั้งหลาย จงถึงความเจริญ

ในธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศไว้แล้วเกิด ฯ

สัพพัตติทานคาถา

ปฺลฺลญฺสฺสิทานิ กตฺสฺส

ยานญฺญานิ กตานิ เม เตสฺสจ

ภากิโน โหนฺตุ สตฺตทานนฺดาป

ปมาณกา

เย ปิยา คุณฺหวนฺดา จ

ขอให้สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สุด ไม่มี

ประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญ

ที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้ แลแห่งบุญ

ทั้งหลายอื่นข้าพเจ้าได้ทำแล้ว

คือ ชนเหล่าใดเป็นที่รัก ผู้มีคุณ

มาดาปิตาโท

ทิฐฐา เม จาปยทิฐฐา วา

อณฺณญ มชฺชคฺคเวรีโน สตุตา

คฺคิฐฐนฺติ โลกสฺมี

เตภุมมา จตุโยนิกา

ปญฺเจกจตุโวการา

สัสนฺดา ภวากเว

ญฺาตํ เย ปตฺติทานมฺเม

อนฺโมทนฺตุ เต สยํ

เย จิมํ นปฺปชานนฺติ

เทวาเตสํ นิเวทฺยํ

มยา ทินฺนาน ปุณฺณญานํ

อนฺโมทนาเหตุนา

สพฺเพ สตุตา สทา โหนฺตุ

อเวรรา สุขชีวิโน

เขมปฺปทลฺลจ ปปฺโปนฺตุ

เตสาสา ลีฆนฺตํ สุภา

มีมารดา และบิดา ของข้าพเจ้าเป็นต้น

ที่ข้าพเจ้าได้เห็น หรือแม้ไม่ได้เห็น

แเล่ สัตว์ทั้งหลายเหล่าอื่น ที่เป็นกลาง

แลมีเวรกันตั้งอยู่ในโลก

เกิดในภุมิ ๓ เกิดในกำเนิด ๔

มีชั้น ๕ แลชั้น ๑ แลชั้น ๔

ท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยและภพใหญ่

สัตว์เหล่าใดทราบการให้ส่วนบุญของ

ข้าพเจ้าแล้ว

ขอให้สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด

ก็สัตว์เหล่าใด ย่อมไม่ทราบการให้ส่วน

บุญของข้าพเจ้านี้

ขอให้เทพทั้งหลาย พึงแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น

เพราะเหตุคืออนุโมทนา บุญทั้งหลายที่ข้า

พเจ้าให้แล้ว

ขอให้สัตว์ ทั้งปวง จงอย่ามีเวร

อยู่เป็นสุขเสมอเถิด

แลจนถึงทางอันเกษมเถิด

ขอความหวังอันดี ของสัตว์เหล่านั้น

จงสำเร็จเทอญ ฯ

#####

บรรณานุกรม

วัดคามวาสี. หนังสืออนุสรณ์งานผูกพัทธสีมา ๒๕๔๐. สกลนคร

วัดบุญญานุสรณ์. หนังสือสวดมนต์ ๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา

วัดบุญญานุสรณ์. หนังสือประวัติและกรอบภารกิจวัด ๒๕๔๕. อุตรธานี

๑๐๐ วันหลวงพ่อกำแพง. หนังสืออนุสรณ์ ๒๕๔๖. ขอนแก่น: เพ็ญพรีนติ้ง
จำกัด

รายนามผู้บริจาคการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์

บริจาค ๓,๐๐๐ บาท

ร้านหนองวัวซอสดเค็ด พร้อมครอบครัว

บริจาค ๒,๕๐๐ บาท

นายศรีไพร บุญศิริ พร้อมครอบครัว

บริจาค ๒,๐๐๐ บาท

นายอินทร์ เทียงจิตร

บริจาค ๑,๐๐๐ บาท

๑.นายสมัค ทองล้วน	๒.นายสุพรรณ ทักยี
๓.นายบุญเลิศ ทักยี	๔.นางหนูเกตุ เขตเขาเม็ง
๕.น.ส. ประภาพร ชันอาสา	๖.นายคณพล-นางกนกวรรณ แสงเจริญ
๗.นายสุรัชชัย-นางเพ็ญจิต ศรีสุก	

บริจาค ๕๐๐ บาท

๑.อ.นวลมณี ปิไชยฐาน และครอบครัว	๒.นายกระจำง กาละภูด
๓.นายสมคิด-นางเกษม วงศ์สะอาด	๔.นายพุดชา บุตรน้อย
๕.นางสุวรรณ บุตรน้อย	๖.นางอนงค์ บุตรน้อย
๗.นายสังวาล-นางทองพูล ดีสุด	๘.นางวงเดือน โมรา
๙.นายหนูแดง-นางวงเดือน พูลเพิ่ม	๑๐.นางหนูเรียน เทียงจิตร
๑๑.นางสมคิด พูลเพิ่ม	๑๒.นางวันดี ทักยี
๑๓.นางสมักร แผ่นทอง	๑๔.นางด่อน ทองสุข
๑๕.นายเสด็จ จันทเทพ	๑๖.นายทองสุข ควงแสนวงศ์
๑๗.นายสลับ ส่งเสริม	๑๘.นายบุญมา บุญศิริ
๑๙.นางอุดร เทพศิลา	๒๐.นางเทียบ สารักษ์
๒๑.นางพรหมา อัมใจ	๒๒.นางสุภี รัชชา

๒๓.นางประเสริฐ

คำบุญขอ

๒๔.นายพงษ์นรินทร์-นางดวงพร เหลืองทอง

๒๕.อ.นันทลี

กิตติตรกุล

บริจาค ๓๐๐ บาท

๑.นางประสิทธิ์

แช่ล้ม

๒.นางหนูทอง

วิริยะภาพ

บริจาค ๒๐๐ บาท

๑.นางอโรธา

ศิริทิทวน

๒.นางทองจันทร์

เสริญพันธ์

๓.นางบุญมี

เมืองดา

๔.นายสมพงษ์

บุตรน้อย

๕.นายสุบิน

บัวก่อ

๖.นางทอง

แสนประสิทธิ์

๗. ผู้ไม่ออกนาม

๘.นางจันทร์

หอมหวาน

๙.นางสุวรรณ

ธรรมเจริญ

๑๐.นางอาจ

จันทร์มา

๑๑.นายเทว

ป้อมเชียงพิณ

๑๒.น.ส.จิตพร

ศรีบุญเรือง

๑๓.นางหมุน

มาแสง

๑๔.นายเอี้ยงชัย

เทพนวน

๑๕.นางยุพิน

บัวก่อ

๑๖.นายชนกร

บุญศิริ

๑๗.นายธนิศ

สาขา

บริจาค ๑๐๐ บาท

๑.นางกอง

เทพนวน

๒.นางบุญมา

ยิ่งยอด

๓.นางเทียมใจ

ไพรเราะ

๔.นางทองอินทร์

อ่อนอุบล

๕.นางคุณิย์

จันทร์

๖.นางโอเรียน

ดีเลิศ

๗.นางกัน

เทพ

๘.นางแปลง

ป้อมเชียงพิณ

๙.นางวันลี

สารักษ์

๑๐.นางสี

ศรีรัตน์

๑๑.นางหนู

สบายใจ

๑๒.นายถนอม

รวมธรรม

๑๓.นายถนอม

ดีเลิศ

๑๔.นายพรหมา

ไพรเราะ

๑๕.นายทอง

จันทร์

๑๖.นางบล

วันดา

๑๗.นายอ่อน

สุพรรณผิว

๑๘.นางดี

กตฤทธ

๑๙.นางจำปา	ฝั่งผาย	๒๐.นางมะนีย์	จันทรา
๒๑.นางนีย์	คงสุข	๒๒.นางนาง	ศรีคุณเมือง
๒๓.นางหนูแดง	สารักษ์	๒๔.นางบุตร	อิมใจ
๒๕.นายสุคชา-นางปาน	จันทร์มาลา	๒๖.นายธงชัย-นางพรสุดา	แสงฮ้าว
๒๗.นายเสริม	บุญศิริ	๒๘.นางเกตุ	สิงห์สถิต
๒๙.นางหนูรักษ์	ธรรมเจริญ	๓๐.นายคำ	เชื้อบุญวัตร
๓๑.นางดี	ชัยเพ็ญพิน	๓๒.นางเย็น	ชัยเพ็ญพิน
๓๓.นางคำ	กาละกุล	๓๔.นางคำใส	กำเนิดกล้า
๓๕.นายจำลอง	ทองพิทักษ์	๓๖.นางพุด	วิสาพล
๓๗.นางวอน	เจิมแท้	๓๘.นางสนม	บุญประคม
๓๙.นางทอง	ยิ่งยอด	๔๐.นางคมเนตร	สาकुลา
๔๑.นายสังคม	ภูดิรักษ์	๔๒.นางทองศรี	จุปะมัตถา
๔๓.นางสุถี	ใจสะอาด	๔๔.นายบุญส่ง	เชยงเหลียม
๔๕.นางเลื่อน	สาขา	๔๖.นายศักดิ์ดา	จันทร์สม
๔๗.นางเข็ม	ภูนิคม	๔๘.นางซุน	หอมแพน
๔๙.นางฟอง	สารักษ์	๕๐.นางดวงจิต	สุระภา
๕๑.นางทา	มงคลคำขาว	๕๒.นางจิตหรา	ศรีสมุท
๕๓.นางดวงตา	บุญรักษา	๕๔.นางพัฒน์	บุตรรักษ์
๕๕.นางแก้ว	สุปัญญา	๕๖.นายสวัสดิ์	สุปัญญา
๕๗.ค.ช.กฤษณะ-ค.ญ.กตกร ไชยดี		๕๘.นางบุปผา	บุญศิริ
๕๙.นางหม่อน	สาธรพันธ์	๖๐.นางสุวรรณ	ศรีไทย
๖๑.นางเล็ก	ทองจรัส	๖๒.นางเสงี่ยม	สุวรรณศรี
๖๓.นางอรนุช	สุพรรณผิว	๖๔.นายสมพร	สิงห์สถิต
๖๕.นายเดช	ป้อมเชยงพิน	๖๖.นางยุพา	บังสี

๖๗.นายโกสน	บังสี	๖๘.นายสมร	สิริทิทวน
๖๘.นางขำย	บุตรรักษ์	๗๐.นางเข้มมา	หินคำ
๗๑.นางจวน	คณาจันทร์	๗๒.นางทุม	สาขา
๗๓.นางบุญมี	บุตรรักษ์ พร้อมครอบครัว	๗๔.นางทองนา	เชื้อบุญวัด
๗๕.นางวัฒนา	มีชัย	๗๖.น.ส.รัตน์	บุญประคม
๗๗.น.ส.สายฝน	บุญประคม	๗๘.นายซัซซัย	บุญประคม
๗๙.ค.ช.ธีระเดช	สาขา	๘๐.นางตุนี	คำพรหมา
๘๑.นางจันทิ	สาकुลา	๘๒.นางสมัย	คำควร
๘๓.นายประสิทธิ์	ชนะมาร	๘๔.นางเปี้ยง	ลุนนะกัน
๘๕.นายปัญญา	เจริญพงษ์	๘๖.นางก่าย	เป็นมงคล
๘๗.นางทองสา	บูรณาเวช	๘๘.นางทอง	บุญสร้าง
๘๙.นายสมดี	สารักษ์	๙๐.นางไมร	ซัซชนะ
๙๑.นางลำไพร	นัมภักดี	๙๒.นายภาณุเดช	นัมภักดี
๙๓.นายอนุวัฒน์	นัมภักดี	๙๔.นายจันเพ็ง	นัมภักดี
๙๕.นายสวาส	สบายใจ	๙๖.น.ส.เบญจมาศ	สบายใจ
๙๗.น.ส.จริยา	สบายใจ	๙๘.นายประดิษฐ์	มูลดี
๙๙.นายชาญวิศ	ภูสวัสดิ์	๑๐๐.นางสมบุรณ์	ภูสวัสดิ์
๑๐๑.นางสงกรานต์	ภูสวัสดิ์	๑๐๒.น.ส.กนกวรรณ	ภูสวัสดิ์
๑๐๓.ค.ช.ทีออฟ	ภูสวัสดิ์	๑๐๔.นายนรินทร์	ศรีอรพิน
๑๐๕.นางน้อย	ศรีอรพิน	๑๐๖.นายภิรภัส	ศรีอรพิน
๑๐๗.นายประเสริฐ	ศรีอรพิน	๑๐๘.นางสุกัษร	ป่องปิด
๑๐๙.นายสาริต	ป่องปิด	๑๑๐.แม่จันทร์ลา	เพชรตะกรั่ว
๑๑๑.ค.ญ.หนึ่งฤทัย	มงคลคำขาว	๑๑๒.นางลำรว	เวสบรรพต
๑๑๓.ค.ช.ธวัช	ประทุมชัย	๑๑๔.นายประมวล	ประทุมชัย
๑๑๕.นางวันนา	ประทุมชัย	๑๑๖.ค.ญ.อรริสา	ประทุมชัย